

RISTIRIITAINEN VANHEMMUUS
Vanhemmuuden rakentuminen feministisissä
kirjoituksissa

Tuuli Valldén
Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Sosiaalitieteiden laitos
Pro gradu -tutkielma
Syyskuu 2015

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty		Laitos – Institution – Department	
Valtiotieteellinen tiedekunta		Sosiaalitieteiden laitos	
Tekijä – Författare – Author			
Tuuli Katariina Valldén			
Työn nimi – Arbetets titel – Title			
Ristiriitainen vanhemmuus. Vanhemmuuden rakentuminen feministisissä kirjoituksissa.			
Oppiaine – Läroämne – Subject			
Sosiaalipsykologia			
Työn laji – Arbetets art – Level		Aika – Datum – Month and year	
Pro gradu -tutkielma		Syyskuu 2015	
		Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages	
		77	
Tiivistelmä – Referat – Abstract			

Tämän tutkimuksen kohteena ovat vanhemmuudelle annetut merkitykset ja keinot, joilla näitä merkityksiä tuotetaan yhdessä kotimaisessa feministisessä lehdessä. Tutkimusaineisto koostuu Tulva-lehdessä vuosina 2002-2013 julkaistuista kirjoituksista, jotka jollain tavoin käsittelevät vanhemmuutta.

Työn teoreettisena ja metodologisena lähestymistapana on sosiaalinen konstruktionismi ja diskurssianalyysi. Tarkemmin työ kiinnittyy sosiaalipsykologiaan ja sen sisällä diskursiiviseen psykologian tutkimusperinteeseen. Tutkimuksen tavoitteena on tuoda näkyväksi, miten vanhemmuutta konstruoidaan feministisestä näkökulmasta.

Analysoiduissa kirjoituksista on tunnistettavissa viisi vanhemmuuden repertuaaria, jotka ovat feministisen vanhemmuuden, epäselvän isyyden, vanhemmuuden valintojen, erovanhemmuuden sekä tuettavan vanhemmuuden repertuaarit. Feministisen vanhemmuuden repertuaarissa korostuu vanhempien tasa-arvon horjuminen lasten synnyttyä, kun taas valintojen repertuaari painottaa yksilöllisten ratkaisujen kunnioittamista joka tilanteessa. Isyys ja erovanhemmuus näyttäytyvät aineistossa usein puutteellisina, mutta toisaalta myös mahdollisuuksina uudenlaiselle vanhemmuudelle. Kirjoituksissa käytetään monipuolisesti erilaisia retorisia ja diskursiivisia keinoja rakentamaan tekstiä vakavasti otettavaksi ja uskottavaksi. Tutkimusaineiston yleisimpiä keinoja vakuuttaa lukijaa ovat mm. asiantuntijatietoon ja omaan kokemukseen vetoaminen, mutta selonteoissa on tunnistettavissa myös epäsuorempia tapoja kuten ironian käyttäminen ja toimijuuden häivyttäminen, joilla omaa lausuntoa vahvistetaan.

Tutkimuksessa vanhemmuus näyttäytyy monimuotoisena ja ristiriitaisena ilmiönä. Ristiriita tulee esiin erityisesti äitiyden ja feminismin suhteessa, jossa odotukset ja todellisuus eivät kohtaa. Isyys rakentuu positiona, johon kohdistuu kirjo erilaisia odotuksia, jotka eivät feministisestä näkökulmasta katsottuna täyty riittävästi. Vaikka vanhemmuus nähdään tutkituissa kirjoituksissa yksilöllisillä valinnoilla rakentuvana, valintojen vapaaehtoisuus ja täten myös tasa-arvoisuus kyseenalaistuvat.

Avainsanat – Nyckelord – Keywords
Vanhemmuus, feminism, media, diskurssianalyysi, sosiaalinen konstruktionismi, retoriikka, kategoria

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	1
2	TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	4
2.1	SOSIAALINEN KONSTRUKTIONISMI	4
2.1.1	Todellisuuden asema	4
2.1.2	Mikro ja makro sosiaalinen konstruktionismi	5
2.2	DISKURSSIANALYYSI	6
2.2.1	Diskursiivinen psykologia, retoriikka ja kategoriat.....	6
2.2.2	Foucaultlainen diskurssianalyysi	8
2.3	DISKURSSI, TULKINTAREPERTUAARI JA SELONTEKO.....	9
3	VANHEMMUUDEN KONSTRUKTIOITA	11
3.1	ÄITIYS	14
3.2	ISYYS.....	17
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	19
4.1	TUTKIMUSKYSYMYKSET	19
4.2	TUTKIMUSAINEISTO	19
4.2.1	Aineiston rajausta ja kuvaus.....	20
4.2.2	Mediatekstin luonne	21
4.3	TUTKIMUSMENETELMÄT.....	22
4.3.1	Ulottuvuusparit	24
4.3.2	Identiteetikategoria ja poikkeavuus	26
4.3.3	Moraali ja ongelmat.....	27
4.3.4	Tutkijan positio.....	28
4.4	ANALYYSI	29
5	TULOKSET	30
5.1	FEMINISTINEN VANHEMMUUS.....	31
5.1.1	Tasa-arvon yllätyksellinen mureneminen.....	31
5.1.2	Kotiäitiyden vaarat	33
5.1.3	Työ pelastaa	38
5.1.4	Vastuu tasa-arvoisesta vanhemmuudesta	43
5.2	EPÄSELVÄ ISYYS	46
5.2.1	Laillinen isä	46
5.2.2	Osallistuva isä.....	48
5.2.3	Riittämätön isä.....	50

5.3	VANHEMMUUDEN VALINNAT.....	52
5.3.1	Vanhemmaksi ryhtyminen.....	52
5.3.2	Valintojen ristiriitaisuus	55
5.4	EROVANHEMMUUS.....	58
5.4.1	Eron uhka.....	58
5.4.2	Yksinhuoltajaäidit vai itselliset naiset	59
5.4.3	Eroisät.....	60
5.4.4	Yhteinen erovanhemmuus	62
5.5	TUETTAVA VANHEMMUUS	64
6	POHDINTA	66
6.1	KILTTIEN TYTTÖJEN JA VIERAILEVIEN STATISTIEEN NOLLASUMMAPELI	68
6.2	LAPSI VANHEMMUUDEN TAUSTALLA	72
6.3	TUTKIMUKSEN ARVIOINTIA	74
	LÄHDELUETTELO	78
	LIITTEET	84

1 Johdanto

Lopputyöni aineisto koostuu feministisen aikakauslehti Tulvan vanhemmuutta käsittelevistä kirjoituksista. Olen tilannut lehteä sen ensinumeroista lähtien ja lukenut lehden vanhemmuutta käsitteleviä kirjoituksia välillä pitkään pohtimaan jäädessä. Lopputyöni aihetta miettiessäni palasin lehtien ääreen. Osin siksi, että vanhemmuus ja sen ongelmat arkisena aiheena ovat minulle hyvin tuttuja, mutta enimmäkseen sen vuoksi, että lehtien kirjoitukset ovat herättäneet minussa voimakkaita tunteita ja ristiriitaisia ajatuksia.

Vanhemmuus ja perhe ovat säilyneet keskeisinä instituutioina, vaikka aika ja kulttuuri jatkuvasti muokkaavatkin niitä. Viime vuosien yhteiskunnalliset muutokset, kuten lakiuudistukset hedelmöityshoitojen, perheen sisäisen adoption ja avioliiton suhteen, ovat mahdollistaneet yhä useampien ihmisten tulla vanhemmiksi ja laajentaneet vanhemmuuden käsitettä. Viime vuosikymmeniä lukuun ottamatta vanhemmuustutkimus on useimmiten ollut äitiystutkimusta (ks. Nätkin 1997), mutta viime aikoina isyystudkimus on lisääntynyt huomattavasti (esim. Lupton & Barclay 1997, Sunderland 2000, Huttunen 2001, Aalto 2012).

Vanhemmuutta tuotetaan monin tavoin jokapäiväisessä elämässä. Isyys ja äitiys rakentuvat perheiden keskusteluissa, median monimuotoisessa ilmaisussa sekä viranomaisten ja asiantuntijoiden puheissa ja rajauksissa. Arkipäiväisyytensä vuoksi vanhemmuus vaikuttaa helposti itsestään selvältä ja yksiselitteiseltä ilmiöltä, mutta tarkemmin tarkasteluna vanhemmuus näyttäytyy moninaisena ja ristiriitaisena konstruktiona. Juuri arkisuuden ja kuvauksien vaihtelevuuden ja runsauden vuoksi vanhemmuuskirjoitukset ovat hyvin soveltuvaa aineistoa diskurssianalyttiselle lähestymistavalle, jossa tuttua aihetta pyritään lähestymään avoimena uusille merkityksille. Diskurssianalyysi pohjautuu laajempaan sosiaalisen konstruktionismin perinteeseen, jonka mukaan maailmasta ja sen ilmiöistä ei ole olemassa yhtä totuutta vaan useita erilaisia näkökulmia. Tutkimuksen kohteena on se, mitä ihmiset tekevät sanoilla esimerkiksi vanhemmuudesta puhuttaessa. (mm. Potter & Wetherell 1987, Jokinen, Juhila & Suoninen 1999, Wood & Kroger 2000, Burr 2003.)

Samoin kuin vanhemmuus myös feminismi on sosiaalinen konstruktio, jonka määritykset ja merkitykset muokkautuvat ajasta, paikasta ja tilanteesta riippuen.

Yleisesti ottaen ja lyhyesti feminismillä tarkoitetaan aatetta, jonka mukaan naisilla tulisi olla samat oikeudet ja mahdollisuudet kuin miehillä. Nykypäivänä feministisiä suuntauksia on useita erilaisia ja osuvampaa onkin puhua feminismeistä, joiden yhteisenä tavoitteena on pyrkiä parantamaan naisten asemaa yhteiskunnassa. Tulva-lehti on yksi kanava feministiselle keskustelulle. Se on levikiltään pieni lehti eikä haasta valtaviiran naistenlehtiä. Suomalaisten naistenlehtien vanhemmuuskäsityksiä on tutkittu melko runsaasti (esim. Jokinen 1996, Böök 2001, Berg 2008, Kelhä 2009). Mielestäni avoimesti feministisenä lehtenä Tulvalla on mahdollisuus tuoda esiin valtaviirasta poikkeavia näkemyksiä vanhemmuudesta.

Feministisessä tutkimuksessa vanhemmuuteen ja varsinkin äitiyteen on suhtauduttu monitahoisesti. Vanhemmuuden on nähty heijastavan ja uudelleen tuottavan yhteiskunnassa esiintyvää epätasa-arvoa ja ylläpitävän naisten alisteista asemaa suhteessa miehiin. Erityisesti miesten vähäisen osallistumisen lasten hoitoon ja kotitöihin on katsottu ylläpitävän naisten sosiaalista ja taloudellista epätasa-arvoa. Lisäksi feministit ovat tuoneet esiin rakenteellisten tekijöiden kuten työn ja vanhempainvapaiden järjestelyiden merkitystä naisten työllisyyden ja tasa-arvon edistämiseksi. Toisaalta feministit ovat esittäneet, että äitiys tulisi nähdä vähintäänkin yhtä tärkeänä tehtävänä kuin palkkatyön tekeminen ja ”feminiinisiä” arvoja tulisi yhteiskunnassa edistää. (Lupton & Barclay, 1997, s. 54.) Diskursiivisen psykologian näkemyksen mukaan sukupuoleen ei synnytä eikä sukupuoleksi tulla. Sukupuoli-identiteetit pysyvät suhteellisen joustavina sosiaalisten tilanteiden mukaan. Sukupuoli tehdään tai saadaan aikaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. (Edley, 2001, s. 192.) Myös Judith Butler (1993) ymmärtää sukupuolen tekoina, joita toistetaan sekä kielenkäytössä että ruumiissa. Sukupuolella ei ole alkuperää, vaan se tuotetaan toistamalla vallitsevia normeja. Tällöin sukupuolen performatiivisuus toimii niin sukupuolta tuottavana kuin vahvistavana tekona. (Mts. 2, 107.)

Olen lähestynyt tutkimuksessani vanhemmuutta monitieteellisesti hyödyntäen mm. kriittisen perhetutkimuksen, sosiaalipolitiikan ja feministisen tutkimuksen näkemyksiä, joiden avulla olen käsitteellistänyt vanhemmuutta, äitiyttä ja isyyttä. Vaikka tutkimukseni kohteena ovat feministiset kirjoitukset, en itse pyri tekemään feminististä tutkimusta feministisiä menetelmiä käyttäen. Sukupuolen rakentumista tarkastelen

teksteissä osana isyyden ja äitiyden rakentumista pääpainon pysyessä koko ajan vanhemmuudessa.

Esittelen työssäni aluksi tutkimukseni teoreettiset ja metodologiset lähtökohdat.

Tutkimukseni perustuu käsitykseen todellisuuden sosiaalisesta rakentumisesta ja kieleen todellisuuden tuottajana. Työni kiinnittyy diskursiivisen psykologian tutkimustraditioon, mutta käytän hyväkseni myös retoriikan ja kategoria-analyysin työkaluja analyysissäni.

Luvussa 3 esittelen aiempaa tutkimusta perheistä ja vanhemmuudesta ja minkälaisia konstruktioita vanhemmuudesta nykyaikana tuotetaan. Neljännessä luvussa esittelen tutkimuskysymykset, kuvaan aineistoa sekä käyttämiäni analyysin apuvälineitä ja asemoin itseni diskurssianalyysin kentälle. Seuraavaksi esittelen analyysini tulokset tuoden esiin otteita selonteosta ja niihin kohdistuvasta analyysistä. Lopuksi kokoaan yhteen tutkimukseni tulokset, arvioin tutkimusprosessiani ja pohdin tutkimustulosteni merkitystä suhteessa aiempaan tutkimukseen.

2 Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat

2.1 Sosiaalinen konstruktionismi

Sosiaalinen konstruktionismi on käsitteenä moninainen, mutta Burrin (2003, s. 2) mukaan tietyt lähtöoletukset tiedon luonteesta yhdistävät sosiaalisen konstruktionismin kirjoa. Tieto ja ymmärrys maailmasta nähdään sosiaalisissa prosesseissa ja vuorovaikutuksessa tuotettuna ja rakennettuna sekä tiettyyn historialliseen aikaan, paikkaan ja kulttuuriin sidottuna. Täten maailmasta ja tiedosta voi olla vallalla samaan aikaan useita eri ymmärryksiä eikä jonkin tietämisen tavan voida olettaa olevan lähempänä totuutta kuin muiden. Tästä myös seuraa, että tietoa ei tule ottaa itsestään selvyytenä vaan se on aina mahdollista kyseenalaistaa. Erilaiset tiedon ja maailman konstruktiot myös mahdollistavat ja poissulkevat toimintatapoja ja vaikuttavat voimakkaasti mm. siihen, mitä ihmisten on luallista ja mahdollista tehdä. Näin tavoilla, joilla rakennamme maailmaa, on aina myös selkeät toiminnalliset ja vallankäyttöön liittyvät seuraukset. (Mts. 2-5.)

Jokinen (1999, s. 39) muistuttaa, että vaikka tietämisen ja merkityksellistämisen tavat ovat usein pitkän historiallisen prosessin tuloksena vakiintuneet, tapahtuu prosessia myös toiseen suuntaan. Merkitykset muuttuvat, hämärtyvät ja moninaistuvat sekä rakentuvat kontekstissaan (mts. 39-40).

2.1.1 Todellisuuden asema

Sosiaalinen konstruktionismi siis kieltää ajatuksen, että tietämyksemme maailmasta olisi suora kuva todellisuudesta ja sen sijaan väittää, että rakennamme omaa versiotamme todellisuudesta ihmisten välisessä kanssakäymisessä. Tästä johtuen objektiivisen totuuden käsitteestä tulee ongelmallinen. (Burr, 2003, s. 6.) Burr käsittelee diskurssin, totuuden ja todellisuuden välisiä suhteita relativismin ja realismin tulkintakehyksissä vertailemalla näiden näkemysten eroja ja yhteneväisyyksiä. Realisteille ulkoinen todellisuus on olemassa kielestä riippumatta ja todellisuus tuottaa tietomme ja kuvauksemme maailmasta, joka usein heijastaa voimassa olevia valtasuhteita. Relativistinen näkemys ei kiellä kielen ulkoisen todellisuuden olemassa oloa, mutta kyseenalaistaa sen, että kielenkäyttömme voisi suoraan heijastaa ja kuvata tuota todellisuutta. (Mts. 102.)

Juhilan (1999, s. 162) mukaan jokainen tutkija, joka analysoi puhe- tai tekstiaineistoa, joutuu jossain vaiheessa ottamaan kantaa joko suoraan tai epäsuorasti kielen ja todellisuuden väliseen suhteeseen. Yksittäisten kielenkäytön merkityksiä voidaan suhteuttaa mm. laajempiin yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja kokemuksiin. Tällöin merkitykset eivät ole ainutkertaisia vaan aina sidoksissa kielenkäytön ulkopuoliseen maailmaan, instituutioihin ja valta-asetelmiin. Valtaa ja instituutioita voi lähestyä myös tilanteisen kielenkäytön kautta, sillä yksittäisissä tilanteissa tuotettua todellisuutta voi suhteuttaa muihin puheisiin ja teksteihin ja näin löytää jatkuvuutta tavoissa, joilla esim. luokka- ja sukupuolieroista puhutaan. (Mts. 175.)

2.1.2 Mikro ja makro sosiaalinen konstruktionismi

Samaan näkemyseroon diskurssin ja todellisuuden suhteesta viitataan myös silloin, kun sosiaalinen konstruktionistinen tutkimus jaetaan karkeasti kahteen näkemykseen, mikro ja makro sosiaaliseen konstruktionismiin. Mikrolla viitataan suuntaukseen, jossa kiinnostuksen kohteena on kielenkäyttö arkisessa vuorovaikutuksessa. Tutkimuksen kohteena on se, kuinka kielellisesti maailmasta ja todellisuudesta rakennetaan erilaisia versioita. Kielenkäytön ajatellaan olevan ainoa todellisuuden muoto, johon ihmisillä on pääsy. (Burr, 2003, s. 16-17.) Tätä mikro sosiaalista konstruktionistista linjaa edustaa mm. diskursiivinen psykologia, jonka alan uurtajia ovat mm. Jonathan Potter, Derek Edwards ja Margaret Wetherell sekä retorinen analyysi, jonka edustaja Michael Billig laajentaa kiinnostuksen kohteeksi myös ideologian käsitteen. Makro tason sosiaalinen konstruktionismi näkee kielenkäytöllä olevan kielen todellisuutta rakentavan luonteensa lisäksi selkeä suhde vallitseviin materiaalsiin ja sosiaalsiin rakenteisiin sekä yhteiskunnan instituutioihin. Sen vuoksi vallan käsite on usein olennainen osa makrotason näkemyksessä. Makro sosiaaliseen konstruktionismiin on erityisesti vaikuttanut ranskalaisten poststrukturalististen filosofien kuten Michel Foucaultin ajattelu. (Mts. 21-22.) Tätä makro tason linjaa kutsutaankin usein Foucaultlaiseksi tai poststrukturalistiseksi diskurssianalyysiksi. Mikro- ja makrotason sosiaalisen konstruktionismin ei tarvitse olla toisiaan poissulkevia, vaan näiden lähestymistapojen välinen synteesi on periaatteessa mahdollinen (Wood & Kroger, 2000, s. 24-25, Burr, 2003, s. 22).

2.2 Diskurssianalyysi

Diskurssianalyysin juuret ovat filosofiassa, sosiologiassa ja kielitieteissä ja se on menetelmänä kehittynyt useilla eri tieteenaloilla. Monitieteellisestä taustasta ja kehityksestä johtuen diskurssianalyysistä käytettävät määritelmät ovat moninaiset ja voivat aiheuttaa sekaannusta. (Potter & Wetherell, 1987, s. 6-8).

Jokisen (1999, s. 38-40) mukaan diskurssianalyysi on metodinen lähestymistapa, jonka teoreettinen koti on laajemmassa sosiaalisen konstruktionismin teoreettis-metodologisessa traditiossa. Tämä vaikutus näkyy mm. diskurssianalyyttisen tutkimuksen kohteen valinnassa, tutkimuskysymysten muotoilussa ja analyysimenetelmien kehittämisessä. Diskurssianalyysissä tutkimuksen kohteena on kielelliset prosessit ja niiden tuotokset sekä se, miten sosiaalinen vuorovaikutus ja todellisuutemme tämän kielenkäytön kautta rakentuvat. (Mts. 40-41.)

Diskurssianalyysissä ei olla kiinnostuneita mistä tahansa merkityksistä vaan kulttuurisista, yhteisesti jaetuista merkityksistä ja yhteisen sosiaalisen todellisuuden rakentumisesta (Jokinen & Juhila, 1999, s. 54). Potterin ja Wetherellin (1987, s.169) mukaan diskurssianalyysi ei ole pelkkä analyttinen metodi vaan laaja teoreettinen kehys, joka painottaa tekstien ja puheen rakentavaa ja toiminnallista ulottuvuutta.

2.2.1 Diskursiivinen psykologia, retoriikka ja kategoriat

1980-luvulta lähtien diskursiivinen psykologia on haastanut kognitiivisen psykologian lähtökohtia painottaen ilmiöiden sosiaalista ja vuorovaikutuksellista luonnetta mielensisäisten ja yksilöllisten prosessien sijasta. Diskursiivisessa psykologiassa tutkimuksen kohteena ovat ihmisten puheissa ja teksteissä läsnä olevat psykologiset käsitteet ja ilmiöt kuten asenteet, tunteet, motiivit ja muistot. (Jokinen, Juhila & Suoninen, 2012, s. 34.) Potter ja Wetherell (1987) esittävät vaihtoehtoisen tavan lähestyä kognitiivisina pitämiämme psykologisia ilmiöitä kuten asenteita, identiteettiä ja kategorisointia kielenkäyttöä tutkimalla, kuitenkin kieltämättä mielensisäisten prosessien mahdollista olemassa oloa.

Billigin (1996, s. 20) mukaan retorilla lähestymistavalla on paljon yhteistä diskursiivisen psykologian kanssa. Molemmat painottavat kielenkäytön merkitystä psykologisten ilmiöiden selittämisessä ja ymmärtämisessä. Retoriikka kuitenkin painottaa kielenkäytön argumentatiivisuutta, neuvottelun ja erimielisyyden tärkeyttä.

(Mts. 20-21.) Sanojen ja lauseiden merkitys tulee ymmärtää suhteessa sen hetkiseen argumentatiiviseen kontekstiin, jolloin tärkeäksi tulee huomioida myös se, kenelle sanat ovat suunnattu ja mitä vastaan ne argumentoivat. Diskurssi saa tällöin merkityksensä kritismin ja oikeuttamisen välisenä kilpailuna, jossa molemmat kannat voivat olla järkevästi perusteltavissa eikä viimeistä sanaa ole. (Mts. 121-124.) Argumentointiin kuuluu myös kaksi puolta: yksilön omaan järkeilyyn perustuva argumenttien kehittäminen sekä ihmisten välinen vuorovaikutus, jossa argumentit tuodaan esille (Billig, 1996, s. 74).

Jokisen (1999, s. 47) mukaan diskurssianalyttikot ovat saaneet retoriikan tutkimuksesta työkaluja erilaisten teksti- ja puheaineistojen analyysiin, joiden avulla voidaan mm. tarkastella, miten erilaisia selontekoja tuotetaan tai kuinka kategorisointeja pyritään oikeuttamaan. Retorisessa analyysissä huomio kiinnittyy niihin kielellisiin keinoihin, joilla joitakin todellisuuden versioita pyritään tekemään vakuuttaviksi ja kuinka yleisö saadaan sitoutumaan niihin. Argumentointia tarkastellaan siis tekemisenä, sosiaalisena toimintana, jossa omaa positiota puolustetaan ja vastapuolta pyritään kritisoimaan eri tavoin. (Jokinen, 1999, s. 126-127.) Vakuuttaminen ja kritisointi voivat kohdistua joko väitteen esittäjään tai esitettyyn argumenttiin. Tällaisia retorisia vaikuttamisen keinoja ovat muun muassa puhujan omien intressien etäännyttäminen esitetystä väitteestä, esittäjän tavat kategorisoida itsensä, aiheensa tai vastapuoli, asiantuntijan lausunnolla väitteen vahvistaminen, faktuaalinen kuvaaminen sekä metaforien, yksityiskohtien, tarinoiden tai ääri-ilmaisujen käyttö. (Mts. 132-151.)

Kategorioiden tutkimisella on keskeinen rooli sekä diskursiivisessa psykologiassa että retorisisessa diskurssianalyysissä. Kategoria-analyysi kuuluu samaan sosiaalisen konstruktionismin ja etnometodologian sukulaistraditioon. Diskursiivinen psykologia on kiinnostunut erityisesti identiteettikategorioista sekä siitä, miten kategorioita käytetään erilaisten diskurssien rakentamisessa. Retoriikka lähestyy kategorioita mm. vakuuttamisen välineinä. Jokinen, Juhila ja Suoninen määrittelevät kategorisoinnin ihmisten ja asioiden nimeämiseksi ja luokitteluksi ja he tarkastelevat kategorioita ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa läsnä olevina sosiaalisina tuotteina. (Jokinen ym., 2012, s. 9-11.) Kategorisaatio on keskeisessä roolissa ihmisten yhteisesti jaetun sosiaalisen järjestyksen luomisessa. Kategoriat eivät kuitenkaan määrää yksilön toimintaa, vaan kategorioita voidaan käyttää tilanteen mukaan. Etnometodologisen

kategoria-analyysin ihmisten omaa toimintaa ja järkeilyä korostava lähestyminen kyseenalaistaa perinteisen jaon mikro- ja makrotason ilmiöihin ja korostaa dualismin ylittämistä. (Mts. 37.)

Potter ja Wetherell (1987, s. 137) näkevät kategoriat eräänlaisina sosiaalisen maailman erilaisten versioiden rakennuspalikoina. Ne valikoituvat ja muokkautuvat sosiaalisen tilanteen ja päämäärien mukaan. Tämä näkemys ei kiellä sitä, että kategorioilla on usein ennalta oletettu merkitys, vaan tarkoittaa, että näitä kategoriamerkityksiä käytetään selonteiden tuottamisessa. (Mts. 137.)

Billig (1996, s.160-161) esittää, että kategorisoinnilla on myös yhtä perustavanlaatuinen käänteinen puoli, mitä Billig nimittää partikularisaatioksi. Havaintoa ei tällöin luokitella johonkin kategoriaan kuuluvaksi vaan se nähdään erityisenä. Kategorisaatio ja partikularisaatio eivät ole erillisiä prosesseja vaan tiukasti yhteen kietoutuneita. Jotta ihmiset voivat käyttää kategorioita, heidän täytyy osata myös eritellä. (Mts. 161-164.) Retoriikan perusajatuksen mukaisesti myös kategoriat ja partikularoinnit ovat argumentoitavissa. Billigin mukaan argumentaation kohteena voi olla esimerkiksi luokiteltavan havainnon luonne tai itse kategorian merkitys tai oikeutus. (Mts. 171-172.) Suonisen (2012, s. 102) mukaan argumentaatiossa onkin usein kyse kategorisoinnin ja siihen liittyvien mielikuvien taidokkaasta käytöstä tilanteeseen sopivalla tavalla.

2.2.2 Foucaultlainen diskurssianalyysi

Foucaultlainen diskurssianalyysi eroaa diskursiivisesta psykologiasta siinä, että se yksilön aktiivisen ja rakentavan kielenkäytön sijaan painottaa kielenkäytön valtaa, sitä kuinka yksilö rakentuu kielenkäytön ja ideologian kautta. Sen fokuksessa on historia- ja kulttuurisidonnainen tieto ja se, kuinka tämä jaettu tieto vaikuttaa yksilön mahdollisuuksiin toimia. Yhteisesti jaetun kielen rakenteet tuottavat sekä sosiaalisia että yksilöllisiä ilmiöitä. Sitä, kuinka diskurssit rakentavat kokemuksiamme, voidaan tutkia purkamalla erilaisia tekstejä ja osoittamalla, kuinka ne esittävät maailmasta tietyn version totuudenmukaisena. (Burr, 2003, s.17-18.) Yksittäisissä tilanteissa tuotetut merkitykset eivät tällöin ole ainutkertaisia, sillä ne ovat aina sidoksissa kielenkäytön ulkopuoliseen maailmaan, silloinkin kun pyrkivät vastustamaan vallalla olevia järjestelmiä ja instituutioita (Juhila, 1999, s. 165). Foucaultlaisen diskurssianalyysin tavoitteena on siis tunnistaa, miten erilaiset diskurssit vaikuttavat mm. yksilön

toimijuuteen ja valtasuhteisiin tietyillä elämän alueilla (Burr, 2003, s. 170).

Tutkimuksen kohteena voi olla puhuttujen ja kirjoitettujen tekstien lisäksi mikä tahansa symbolista sisältöä sisältävä aineisto kuten valo- ja elokuvat, rakennukset tai vaatteet (mts. 150).

2.3 Diskurssi, tulkintarepertuaari ja selonteko

Potter ja Wetherell (1987, s. 6-7) määrittävät diskurssin tarkoittamaan kaikkea puhuttua ja kirjoitettua tekstiä, mutta korostavat, ettei heidän kiinnostuksensa rajoitu itse diskurssiin vaan painottuu kielen sosiaalisuuteen. Potterin ja Wetherellin edustamassa diskursiivisessa psykologiassa diskurssilla siis viitataan kielen tilanteiseen käyttöön ja kieleen kulttuurisena resurssina, jota yksilö voi vapaasti käyttää omiin tarkoituksiinsa (Burr, 2003, s. 63).

Potter ja Wetherell (1987, s. 35) kuvaavat diskurssianalyysin suhdetta kieleen ja sen käyttöön listaamalla kuusi perusolettamusta. Diskurssianalyysissa kielenkäytöllä nähdään olevan useita tehtäviä sekä monia seurauksia ja kielenkäytön nähdään sekä rakentavan todellisuutta että itse rakentuvan sosiaalisena ilmiönä. Samaa ilmiötä voidaan kielellisesti kuvata monin eri tavoin ja siksi ihmisten selonteissa on suurta vaihtelevuutta sekä tilanteen että kielenkäytön tarkoituksen mukaan. Näiden erilaisten selontekojen tarkkuutta tai totuudellisuutta ei voida varmuudella arvioida ja siksi tutkimuksen kohteen tulisikin olla itse kielenkäyttö, sen moninaisuus ja funktionaalisuus. (Mts. 32-35.)

Diskurssilla voidaan myös viitata mm. laajemmin jaettuihin merkityksiin, metaforiin, tarinoihin ja kuviin, joilla tuotetaan tietynlaista versiota tapahtumista ja ilmiöistä. Samasta ilmiöstä voi olla samanaikaisesti vallalla useita eri diskursseja. Millaisia erilaisia diskursseja on saatavillamme vaikuttaa siihen, mitä voimme ajatella ja sanoa, mutta ne vaikuttavat myös siihen, mitä voimme tehdä ja mitä meille voidaan tehdä. Tätä diskurssin määritelmää usein kutsutaan foucaultlaiseksi ranskalaisen filosofin Michel Foucaultin mukaan. (Burr, 2003, s. 64.) Tällaisia laajempia diskursseja on esimerkiksi kietoutuneena ihmistieteisiin, lakijärjestelmään ja koulutukseen ja ne nähdään vakiintuneina kokonaisuuksina (Jokinen & Juhila, 1999, s. 71).

Tulkintarepertuaarilla sen sijaan tarkoitetaan toistuvasti käytettyjä kielellisten termien systeemiä, joilla luonnehditaan ja arvioidaan tekoja, tapahtumia ja muita ilmiöitä.

Repertuaarit järjestyvät usein tiettyjen kielikuvien ja metaforien ympärille. (Potter & Wetherell, 1987, s. 149.) Jokisen ja Juhilan (1999, s. 67) mukaan tulkintarepertuaari on merkityssysteemin ja diskurssin sukulais- ja/tai rinnakkaiskäsite, joka painottaa kielen systeemien moninaisuutta ja toiminnallisuutta sekä jatkuvaa uusiutuvuutta ja rakentuvuutta kielenkäytössä. Tulkintarepertuaarit voidaan nähdä myös eräänlaisena kulttuurisesti jaettuna kielellisenä työkalupakkina, jota ihmiset käyttävät omiin tarkoituksiinsa. Ne eivät kuulu yksittäisille ihmisille eikä niiden katsota olevan mielensisäisiä rakenteita ja niiden käyttö voi olla tiedostamatonta.

Tulkintarepertuaareilla pyritään esimerkiksi oikeuttamaan, perustelemaan ja puolustamaan omaa käytöstä tai välttämään kritiikkiä. (Burr, 2003, s. 60-61.) Nigel Edleyn (2001, s. 202) mukaan diskurssin ja tulkintarepertuaarin käsitteet lähinnä osoittavat tutkijan metodologisen aseman suhteessa diskurssianalyysiin. Diskurssin käsitettä käytetään yleensä enemmän foucaultlaisessa diskurssianalyysin traditiossa, jossa vallalla olevien diskurssien ajatellaan muokkaavan sekä yksilön elämää että kokonaisia instituutioita. Tulkintarepertuaarin käsitettä käytetään enemmän taas suuntauksissa, joissa korostetaan kielenkäyttäjän toimijuutta ja mahdollisuutta käyttää joustavasti erilaisia retorisia keinoja. (Mts. 202.)

Burrin (2003, s. 146) mukaan toimijuudella tarkoitetaan yleisesti ihmisen kykyä tehdä valintoja sekä toimia niiden pohjalta. Diskursiivisessa psykologiassa toimijuus nähdään yksilön kykynä käyttää ja muokata diskursseja (mts. 146). Toimijuutta voidaan kielenkäytössä korostaa tai häivyttää erilaisin retorisin ja diskursiivisin keinoin kuten esimerkiksi käyttämällä lauseessa aktiivi- tai passiivimuotoa (Billig, 2009). Erilaiset diskurssit ja tulkintarepertuaarit tarjoavat puhujille monenlaisia subjektipositioita, joilla tarkoitetaan erilaisten kielenkäyttötapojen mahdollistamia identiteettejä (Edley, 2001). Eri repertuaarit mahdollistavat erilaisia positioita ja nämä positiot tuovat mukanaan erilaisia oikeuksia ja velvollisuuksia. Omaksuttuaan keskustelussa tietyn position tai aseman puhuja lähestyy maailmaa ja keskustelua tuosta näkökulmasta. Keskustelun aikana puhuja voi asemoida itsensä eri tavoin ja rakentaa itsestään ristiriitaistakin kuvaa. Asemoinnissa kielenkäyttäjä hyödyntää kategorioita ja niiden merkityksiä, jotka sisällyttävät tai sulkevat pois toisia kategorioita. Asemointi on diskursiivinen prosessi, jossa puhuja asemoi sekä itsensä että kuulijan, mutta ei välttämättä tiedostaen. Jotkut positiot ovat pitkäaikaisia kuten äitiys ja isyys, mutta toiset tilannekohtaisempia kuten esimerkiksi luennoitsijana toimiminen. (Davies & Harré, 2001.)

Selonteon käsite viittaa puhuttuun tai kirjoitettuun tekstiin tai sen osaan, jolla kuvataan ja tyypitellään asioita, mutta myös pyritään tekemään erilaisia asioita kyseisessä diskurssissa (Potter & Wetherell, 1987, s. 74-94). Jokinen ja Juhila (1999, s. 67) täsmentävät selonteon olevan eräänlainen merkitysten tutkimisen yleiskäsite. Selontekojen avulla ihmiset pyrkivät merkityksellistämään maailmaa ja antamaan perusteluja omalle toiminnalleen (mts. 67).

3 Vanhemmuuden konstruktioita

Eeva Jokisen (2005) mukaan vanhemmuudella viitataan ensisijaisesti kolmeen asiaan. Kokemuksellisella tasolla vanhemmuus on erilaisia vanhemmuuden kokemuksia, jotka voivat liittyä niin omiin kuin muihinkin lapsiin. Toiseksi vanhemmuudessa on kyse hoivasta, vastuusta ja solidaarisuudesta eli siitä, kuka hoitaa ketä. Kolmanneksi vanhemmuus on diskursiivinen käytäntö, joka osoittaa ja sulkee toimijapaikkoja. (Mts. 123.) Jokinen muistuttaa, että onnistunut ja hyvä vanhemmuus ovat diskursiivisesti syntyneitä käytäntöjä, joilla on materiaalisia ja konkreettisia seurauksia. Samanaikaisesti vanhemmuus näyttäytyy yksilöllisenä ja henkilökohtaisena projektina, jossa kykyjä ja pätevyyttä punnitaan toistuvasti. Hyvänä vanhempänä oleminen edellyttää siis jatkuvaa itsereflektointia. (Mts. 126-136.) Vanhemmat reflektivat omaa vanhemmuuttaan niihin käsityksiin normaaliudesta, joita tuotetaan mm. tieteen, median, uskonnollisten johtajien ja feministien tavoissa puhua vanhemmuudesta, siihen liittyvästä huolenpidosta ja vastuusta (Morgan, 1999, s. 19, Sevón & Notko, 2008, s. 16).

Böök (2001, s. 121) toteaa, että vaikka vanhemmuuden tavat lisääntyvät ja monipuolistuvat, silti perinteisemmät vanhemmuudet elävät ja vaikuttavat yhä kulttuurissamme. Hänen mukaan vanhemmille on luontevaa ja odotettua korostaa lasten myönteisiä merkityksiä elämälle. Kulttuurisesti huomattavasti rajatumpaa on tuoda esiin sitä, kuinka lapsi rajoittaa aikuisen mahdollisuuksia toimia ja toteuttaa itseään. Tämä näkyy Böökin mukaan mm. naistenlehtien jutuissa onnellisista vanhemmista, jotka ovat onnistuneesti yhdistäneet uran ja perheen. (Mts. 89.)

Nykyaikana vanhemmuudelle asetetaan aiempaa voimakkaammin kulttuurinen paine toimia lapsen parhaaksi. Vanhemmuuden ytimessä vaikuttaa vastuullisen vanhemmuuden etiikka, joka ei riipu perheen elämänvaiheesta tai perhemuodosta. Vanhemmuus nähdään yksilön valintana ja vanhemmuuden vastuu rakentuu jatkuvissa

ja toistuvissa elämänvalinnoissa. (Böök & Perälä-Littunen, 2008, s.76-83.) Luptonin ja Barclayn (1997, s. 20) mukaan länsimaissa lasten ja vanhempien suhdetta pidetään erittäin merkityksellisenä, emotionaalisesti ladattuna ja osana omaa persoonaa. Vanhempien valintojen ja tekojen ajatellaan vaikuttavan lapsen moraaliseen, emotionaaliseen, sosiaaliseen, fyysiseen ja älylliseen kehitykseen. Enää ei riitä, että vanhempana noudattaa moraalisia normeja, vaan vanhemmuus painottaa yksilöllisyyttä ja kykyä kehittää itseään. (Mts. 20)

Toisaalta asiantuntijatiedosta on tullut merkittävä tekijä siinä, miten vanhemmat jäsentävät vanhemmuuttaan. Voidaankin kysyä, kuinka yksilöllisestä ilmiöstä isyydessä ja äitiydessä lopulta on kyse. (Aalto 2012, s. 237.) Vuori (2001) tutki väitöksessään asiantuntijoiden ja ammattilaisten kirjoituksia vanhemmuudesta. Hän kuvaa historiaan sidottua diskursiivista prosessia, jossa äiti ja lapset sidottiin tiiviisti yhteen ja muut toimijat, kuten isä, suljettiin äiti-lapsi suhteen ulkopuolelle. Vuori nimittää äidin ja pienen lapsen ainutlaatuista suhdetta painottavaa ajattelua äidinhoivan diskurssiksi. Tämä diskurssi pitää sisällään miesten ja naisten välisen työnjaon, joka saa mielensä äidin hoivaroolista. 1960-luvun sosiaalisen ja kulttuurisen murroksen myötä sukupuolten välinen tasa-arvo nousi esiin perhekeskusteluissa. Tavoitteena oli laajentaa äitien toimintakenttää koulutuksessa ja työelämässä, mutta myös tuoda esiin isien tärkeyttä hoivaajana perheessä. Hoivan jakaminen synnytti ilmiön, jota Vuori kutsuu jaetun vanhemmuuden diskurssiksi. Jaetun vanhemmuuden rakennuttua diskursiivisesti voimakkaaksi ei paluuta äidinhoivan luonnollisuuteen enää Vuoren mukaan ollut: moderni ja aktiivinen vanhemmuus arvottuu positiiviseksi ja perinteisestä sukupuolijaottuneesta vanhemmuudesta puhuminen tulee hankalaksi. (Mts. 126-129.)

Shari Kendall (2007) on tutkinut yhdysvaltalaisen naisten työ- ja perheidentiteettejä sekä niiden yhdistämistä analysoimalla heidän arkisia keskustelujaan. Näissä keskusteluissa puhutaan perheen työnjaosta, mutta ne ovat myös identiteettikamppailuja vallitsevien sukupuolidiskurssien välillä. Kendallin mukaan perinteisessä perheen ja työn yhdistävässä diskurssissa naiset on asemoitu ensisijaisen hoivaajan positioon ja miehet ansaitsijan positioon. Feministinen perhe-elämän diskurssi taas perustuu lähtöoletukselle tasa-arvoisesti roolien ja työn jaosta sekä kotona että kodin ulkopuolella. Kendallin tutkimat naiset eivät kuitenkaan asemoineet itseään ja miestään vain toiseen näistä diskursseista. Hyväksymällä ja kieltäytymällä näiden diskurssien

tarjoamista positioista he muodostivat näistä diskursseista hybridin, jota Kendall nimittää nykyajan diskurssiksi (contemporary discourse). Tässä diskurssissa molemmat vanhemmat osallistuvat työhön ja lastenhoitoon, mutta hoivavastuu säilyy naisella ja päävastuu toimeentulosta isällä. Näin naisten oli mahdollista säilyttää samanaikaisesti työidentiteetti sekä ”hyvän äidin” identiteetti. (Kendall, 2007, s. 124-125, 135.) Myös sveitsiläisiä vanhempia haastatellut Nentwich (2008) löysi tutkimuksessaan erilaisia tapoja puhua vanhemmuudesta, joista yksi oli tasa-arvoisen vanhemmuuden diskurssi. Hänen mukaansa tasa-arvoisen vanhemmuuden diskurssi haastoi kuitenkin vain sen, mitä äidit ja isät vanhempina tekevät, mutta eivät itse äitiyttä ja isyyttä olemisen muotoina (mts. 224).

Jokinen (2005, s. 129) toteaaakin, että vanhemmuus käsitteenä on tasa-arvoretoriikan huipputuote, sillä se viittaa molempien vanhempien merkitykseen, mutta se samalla häivyttää sen tosiseikan, että isät ja äidit tekevät eri asioita. Miesten identiteetti rakentuu yhä voimakkaasti työlle ja ansaitsemiselle, kun taas naisten identiteetti rakentuu äitiysdiskursseihin (Nentwich, 2008, s. 208). Perälä-Littusen (2007) tutkimuksessa haastattelut välittelivät puhumasta erikseen hyvästä äitiydestä ja isyydestä, mutta haastattelutilanteissa vanhemmuuspuhe kääntyi kuitenkin useimmiten äitiyteen ja isyys peilautui suhteessa äitiyteen. Vanhemmuudesta puhuminen jakautuu siis lopulta puheeksi äitiydestä ja isyydestä. Aallon (2012, s. 30) mukaan isyys ja äitiys nähdään pohjimmiltaan erilaisina. Perimmäinen ero vanhemmuudessa näyttää palautuvan biologiaan eli siihen, että naiset synnyttävät ja imettävät lapset. Judith Butleria mukaillen Aalto toteaa, että kyse ei kuitenkaan ole tämän eron luonnollisuudessa vaan siitä, mitä merkityksiä ja tulkintoja erolle annetaan. (Mts. 30.)

Vanhemmuuteen kuuluu läheisesti perheen käsite, joka myöskin on terminä hyvin moninainen. Perheet eroavat toisistaan rakenteiltaan, muodoiltaan ja elämänvaiheiltaan eikä perhe käsite yksikössä tee oikeutta perheiden läheissuhteiden eri ulottuvuuksille (Forsberg, 2003, s. 10-11). Perheellä tarkoitetaan nykyäänkin useammin subjektiivisesti tärkeiksi koettuja ihmissuhteita kuin muodollisia suhteita tai veri- ja aviositeisiin perustuvia instituutioita. Perheen ytimessä kuitenkin säilyy huolenpidon, velvollisuuksien ja resurssien jakaminen. (Silva & Smart, 1999, s. 7.) Forsberg (2003, s. 11) muistuttaa, että yksilökohtaisista määrittelyistä huolimatta perhe on sidoksissa sosiokulttuurisiin olosuhteisiin, jotka sekä tekevät tilaa määrittelyille että rajaavat niitä.

Riitta Jallinoja (2006) tutki Helsingin Sanomissa vuosina 1999-2003 ilmestyneitä perheisiin liittyviä kirjoituksia, jotka olivat tuolloin lisääntyneet huomattavasti. Jallinoja kutsuu tätä vuosituhanen vaihteeseen sijoittuvaa perhemyönteisyyden lisääntymistä familistiseksi käänneeksi, joka korosti kotiäitiyttä ja hyvää vanhemmuutta (mts. 9, 24). Jallinojan mukaan familistinen käänne syntyi reaktiona individualismia vastaa. Tämä perheen vastaisku sai alkunsa tilanteessa, jossa tuntui, ettei perhe yksinkertaisesti sovi moderniin ja individualistiseen yhteiskuntaan. Sen sijaan perheen ulkopuolinen elämä ja omien etujen ja mieltymysten tyydyttäminen korostuivat. (Mts. 268.)

Nätkinin (2003, s. 20) mukaan perheenjäsenten yksilöllistyminen johtaa perheen purkautumiseen pieniin osiin. Perhe ja parisuhde erkanevat suvusta, parisuhde eroaa vanhemmuudesta, lisääntyminen eroaa seksuaalisuudesta ja lapsi nostetaan ohi äidin omaksi yksilökseen. Lapsuutta ei tarkastella enää vain osana perheen elämää aikuistumisen ja sosiaalistumisen kautta vaan omana tärkeänä elämänvaiheena. Lapsuus sisältää paljon valistuksen ja kasvatuksen ihanteita, jotka muokkaavat käsitystämme hyvästä lapsuudesta. Lapsen hyvä onkin muuttuva ja neuvoteltava asia, jolle ei ole yksiselitteisiä kriteerejä. Lapsen hyvällä tai edulla voidaan viitata mm. fyysiseen ympäristöön ja huolenpitoon, ihmissuhteiden laatuun, tasapainoiseen kehitykseen sekä yhä useammin lapsen toimijuuteen ja mielipiteen kuulemiseen. (Mts. 20-38.)

Vanhemmalle lapsi antaa mahdollisuuden sitoutua pitkään rakastavaan ihmissuhteeseen ja toteuttaa itseään, mutta lapsi tuo myös merkitystä elämälle (Lupton & Barclay, 1997, s. 143). Lapsilähtöisen näkökulman vanhemmuuteen tarjoaa Leena Valkosen (2006) tutkimus lasten vanhemmuuskäsityksistä. Valkosen mukaan vanhemmuutta on tutkittu useista näkökumista, mutta lapsia niissä on kuultu vähän ja varsinkin silloin, kun vanhemmuutta on lähestytty sukupuolittuneena ilmiönä. Hänen tutkimuksessaan tuli esiin, kuinka lapset pitävät vanhemmuuden tärkeänä osana myös sellaisia aikuisen elämän osa-alueita, joita aikuiset eivät itse perinteisesti liitä vanhemmuuteen. Vanhemmuutta on Valkosen mukaan mahdoton erottaa muusta aikuisen elämästä, sillä kaikki aikuisuuden tehtävät ja roolit heijastuvat vanhemmuuteen ja lapsiin. (Mts. 13, 100.)

3.1 Äitiys

Ritva Nätkin (1997, s. 250) määrittelee äitiyden jatkuvasti muuttuvana, tulkintojen ja merkitysten antojen alaisena olevana ja yhä uudelleen rakentuvana kulttuurisena ja

historiallisena konstruktiona, joka muodostuu monista suhteista. Postmodernissa äitiydessä äitiys ja seksuaalisuus sekä suhde mieheen ja lapseen on eroteltu toisistaan. Äitiys ei määrity enää toisiaan poissulkevinä tai edellyttävinä vaihtoehtoina kuten äitiys/palkkatyö, äitiys/avioliitto tai äitiys/heteroseksuaalisuus, vaan yhdistelmiä voi olla useita. (Mts. 251.)

Vuoren (2001, s. 358) mukaan äidin toimijuus on kuitenkin selvästi ristiriitaisempaa kuin isän. Sekä äidin hoivan että jaetun vanhemmuuden diskursseissa äidin on usein luovuttava ja valittava lapsen parhaan nimissä. Tasa-arvoisuutta lisäävistä tavoitteista huolimatta vanhemmuuden vastuun jakaminen on laajentanut äitien huolta ja vastuuta. Muiden vanhemmuuden tehtävien lisäksi äitien odotetaan tukevan ja houkuttelevan isiä aktiivisempaan isyyteen. (Mts. 358-359.) Äidin vetovastuu vanhemmuudesta näkyy myös suhteessa kotitöihin. Isälle ajatellaan olevan tärkeää luoda vuorovaikutussuhdetta lapseen, jolloin kotityöt vetäisivät isää kauemmas lapsesta. Äideille tämä ei kuitenkaan ole ongelma, sillä äitien oletetaan olevan tiiviissä suhteessa lapseen joka tapauksessa. (Vuori, 2003, s. 55.) Äideille vanhemmuus on yhteiskunnallinen velvollisuus, kun taas isyys on henkilökohtaista ja valintoihin perustuvaa (Vuori 2009, s. 45).

Äidin ja lapsen suhteen tiiviyyteen perustuu myös Haysin (1996) näkemys Yhdysvalloissa ja myös laajemmin länsimaissa (esim. Vuori, 2009) vallitsevasta intensiivisestä äitiydestä, jossa äiti toimii lapsen ensisijaisena hoivaajana ja käyttää paljon aikaa, energiaa ja materiaalisia resursseja kasvatukseen. Intensiivisen äitiyden kasvatusten menetelmät ovat lapsikeskeisiä, asiantuntijoiden ohjaamia, emotionaalisesti sitovia, paljon panostusta vaativia ja taloudellisesti kalliita. Haysin mukaan intensiivisen äitiyden epäitsekään hoivan ihanne on ristiriidassa rationaalisuutta ja omaa etua korostavan nyky-yhteiskunnan ja työelämän kanssa. Kuitenkin sekä kotiäidit että työssäkäyvät äidit perustelivat Haysin tutkimuksessa ratkaisujaan intensiivisen äitiyden ideologialla. Hays väittää, että yksilöllisistä ratkaisuistaan huolimatta äidit jakoivat samat ihanteet ja perustelivat valintojaan asettamalla lapsen edun ja hyvinvoinnin ensisijaiseksi tavoitteeksi. (Mts. 8-9, 149-150).

Böök (2001) tutki väitöskirjassaan vanhemmuuden diskursseja työttömyystilanteessa. Huolehtiminen perheenjäsenistä sekä tunnetasolla että konkreettisella huolenpidolla korostui työttömien äitien puheissa ja nosti heidät merkittävään asemaan perheessä. Äitiys kuvastui käytännöllisenä, työnjaollisena sekä taloudellisenä toimimisena ja

vastuuna ensisijaisesti kodin sisällä. Huolehtimisen diskurssiin yhdistyi yleisemmän tason hyvän äidin -diskurssi, jonka Böök nimesi hyveellisen äidin -diskurssiksi. Böökin mukaan tämä hyveellisen äidin -diskurssi toimi eräänlaisena selviämistrategiana äitinä olemisen odotuksista, keinona välttää kritiikkiä ja poikkeavana äitinä olemisen merkitykset sekä säilyttää itsearvostus. Se myös asettaa äidin perheen keskuksiksi ja moraalisiksi selkärangaksi. (Mts. 112-115.) Minna Kelhän (2009, s. 48-49) mukaan äitiydestä on lähes mahdotonta puhua ilman moraalista näkökulmaa. Vallitseviin kulttuuriin ja sosiaaliin äitidiskursseihin, joihin liittyvät ajatukset ja uskomukset hyvästä äitiydestä, kuuluu aina moraalinen ulottuvuus (mts. 49).

Eeva Jokinen (1996, s. 13) toteaa äidin roolin olevan yksi tiukimpia olemassa olevia sosiaalisia rooleja ja erilaisen äitiyden representaatioita olevan vähän. Nätkinin (1997, s. 211) tutkimuksen mukaan korkeasti koulutetuilla äideillä on varaa murtaa hierarkioita, lupa arvostella ammattilaisia ja lupa erilaiseen äitiyteen kuten esimerkiksi äitiyteen ilman miestä. He voivat määritellä äidin kategoriaan uudelleen itse valitsemalla ja sekoittamalla familistisia ja individualistisia tulkintoja äitiydestä. Äitiyttä ei enää pidetä itsestään selvyytensä, vaan sitä ja sen valintaa pohditaan ja analysoidaan useilta kannoilta. (Mts. 211, 230-231.) Kuitenkaan syitä äitiyden valitsemiseksi ei useinkaan tuoda esiin ja valinnan aiheuttamat seuraukset ja elämän muutokset realisoituvat vasta lapsen synnyttyä. (Sevón, 2005). Äitiyteen liitettyjen odotusten sitovuus ei liity vain pikkulapsivaiheeseen, kuten Sheriff ja Weatherall (2009) huomasivat tutkiessaan lehtikirjoituksia aikuisten lasten äideistä. Lasten kotoa lähtemiseen liittyi surua ja iloa ja äidit tasapainoilivat näille tunteille annettujen merkitysten välillä. Omaa modernia naiseutta, vapautta ja aktiivisuutta korostamalla äidit saattoivat tulla tulkituiksi kylminä ja sydämettöminä vanhempina eli huonoina äiteinä. Tutkimuksen äidit käyttivät aikaa ja sopeutumista diskursiivisena keinona vähentämään ristiriitaa: alun surujakson ja sopeutumisen jälkeen itsenäinen elämä muodostui hyväksyttäväksi. (Mts. 104.)

Vuori (2003, s. 63) muistuttaa, että erilaisista näkemyksistä huolimatta äitiydellä tarkoitetaan suhdetta toisiin ihmisiin, mutta ei sulautumista toisiin. Äitiyteen kuuluu sekä erillisyys että riippuvuus. Äitiys on ensisijaisesti lapsen tarvitsevuuteen vastaamista. Vuoren mukaan äitiyden uudenlainen kulttuurinen korostaminen voisi lisätä äidin ja lapsen suhteen moninaisuuden näkemistä eikä ohjata lapsen vähättelyyn. (Mts. 63.)

3.2 Isyys

Vaikka isyyden tutkimus on viime aikoina lisääntynyt lähes kaikissa länsimaissa, Vuoren (2009, s. 47) mukaan isyystutkimuksen juuret ovat Pohjoismaiden tasa-arvokeskustelussa ja sosiaalipolitiikassa. Sunderland (2000, s. 267) toteaa isyyden ja äitiyden olevan käsitteinä aina suhteessa toisiinsa ja rakentavan toisiaan, vaikka toista ei edes mainittaisi. Isyys käsitteenä sekä isyydestä puhuminen ovat ilmiöinä moniselitteisiä. Aallon (2012, s. 23.) mukaan isällä voidaan tarkoittaa kaikkea vieraaksi jäävästä siittäjästä lapsen päivittäiseen hoitoon osallistuvaan vanhempaan. Isyys ymmärretään usein maskuliinisuuden toteutumana, miehille varattuna toiminnan ja olemisen muotona. Sukupuolen jako sosiaaliseen ja biologiseen sukupuoleen on arkipäiväistynyt ja näkyy myös isyyskeskusteluissa. Vaikka keskustelujen tarkoituksena on monipuolistaa isyyden käsityksiä, ne samalla palauttavat isyyden kysymykseksi ”oikeasta” biologisesta vanhemmuudesta ja sosiaalinen vanhemmuus näyttäytyy toissijaisena. Aalto käyttääkin tutkimuksessaan käsitettä miesvanhemmuus kuvaamaan isyyden miespuolisuuden alleviivaavuutta ja naisvanhemmuuden ulossulkevuutta. (Mts. 25-28.)

Lupton ja Barclay (1997, s. 14) toteavat, että hyvään isyyteen liittyvät odotukset ja arvot ovat muuttuneet dramaattisesti 1900-luvulla ja ne ovat olleet sidoksissa äitiyden muutoksiin. Isien erilaisia kulttuurillisia ja sosioekonomisia taustoja ei kuitenkaan usein ole otettu huomioon isyyden muutoksia tarkasteltaessa, minkä vuoksi uuden isän arkkityyppi jakaa ja arvottaa isät eri luokkiin (mts. 14-15).

Huttunen (2001, s. 36) toteaa perheiden muutoksen vaikuttavan erityisesti isyyteen ja isänä olemisen epävakautumiseen. Huttunen jakaa isyyden biologiseen, juridiseen, sosiaaliseen ja psykologiseen isyyteen. Biologisella isyydellä Huttunen tarkoittaa miehen ja lapsen perinnöllistä suhdetta, jonka vuoksi isä on läsnä lapsessa koko hänen elämänsä. Geneettisen vanhemmuuden itsestänselvyys on kuitenkin kyseenalaistunut lisääntymisteknologian kehityksen edetessä. Biologisella isyydellä on edelleen ratkaiseva merkitys mm. juridisen isyyden määrittelyssä. Juridisella isällä on lain osoittamat velvollisuudet ja oikeudet suhteessa lapseen, jotka isä voi saada avioliiton isyysolettaman, isyyden tunnustamisen tai adoption nojalla. Sosiaalinen isä asuu lapsen kanssa ja osallistuu arjen huolenpitoon ja hoivaan sekä edustaa isyyttä perheen ulkopuolella. Viimeiseksi Huttunen erottaa psykologisen isyyden, jolla hän kuvaa isän

kiintymyssuhdetta lapseen ja joka määrittyy ensisijaisesti lapsen kokemuksen kautta. (Mts. 58-65.)

Vuoren (2001, s. 356) analyysit asiantuntijoiden kirjoituksista osoittivat isyyden nousevan huolenaiheeksi sekä äidin hoivan että jaetun vanhemmuuden diskursseissa. Isällä koetaan olevan erityinen paikka lapsen elämässä ja erityisesti poikien kohdalla. Jaetun vanhemmuuden diskurssissa painotetaan isän kykyä toimia vanhempana aivan kuten äitikin, jos vain isä itse haluaa. Isiä houkutellaan nauttimaan isyydestä ja oppimaan uutta, olemaan aktiivisia toimijoita myös vanhemmuudessaan. (Mts. 356-357.)

Sunderland (2000) analysoi brittiläisiä vanhemmuusoppaita ja huomasi, että miehet näyttäytyivät kirjoituksissa osa-aikaisina, jotka toimivat äitien kömpelöinä apulaisina ja vauvan viihdyttäjinä. Oppaissa isän tehtäviksi rakentuivat äidin tukeminen, perheen kokonaistoiminnan hallinnoiminen, lasten kanssa leikkiminen ja tiettyjen vanhemmuuteen liittyvien tehtävien suorittaminen äidin ohjannassa ja valvonnassa. Isyys rakentui lapsen hoidon marginaaliin ja toisin kuin äitiys, jonka ajateltiin perustuvan ”äidin vaistoon”, isyys muodostui opeteltavaksi asiaksi vanhemmuuden vastuun säilyessä äidillä. (Sunderland, 2000.) Huttusen (2001, 65) mukaan isyyksistä äidin apulaisena on haastettu useissa tutkimuksissa ja osoitettu, että isällä voi olla lapseen äidistä riippumaton suhde.

Rantalaihon (2003, s. 222) mukaan isyyskeskustelussa lapsuus ja isyys muodostuvat vuorovaikutuksessa, jossa lapsi voi olla antavana osapuolena. Lapsi ei siis ole enää pelkästään passiivinen hoivan kohde vaan aktiivinen perheenjäsen, joka omalla toiminnallaan voi kehittää isää ihmisenä. Rantalaiho toteaa, että vanhempainvapaiden käytön suhteen isyydestä ei rakennu nyky-yhteiskunnassa kovin aktiivista kuvaa, sillä isät käyttävät oikeuttaan perhevapaisiin hyvin vähän. Vanhempainvapaakeskustelulla on hänen mukaan moraalinen sivumerkitys, sillä isän jättäessä vapaan käyttämättä tilanteesta kärsii eniten lapsi, joka jää vaille isän hoivaa. Toisaalta miehen oikeutta vanhempainvapaaseen perustellaan miehen tarpeella lapseen ja tämän hoivaamiseen. Rantalaihon mukaan miehen ”omaa” vanhemmuutta korostamalla miehen tarve lapseen –argumentti epäsuorasti uusintaa sukupuolijakoa. (Mts. 210, 218-222.)

Böökin (2001, s. 116) tutkimuksessa työttömyys mahdollisti isille ansaitsijan roolista poikkeavat toimintatavat. Isät rakensivat isyyttä uuden oppimiseksi suhteessa lapsiin ja kotiin sekä iloitsivat hoivaavan roolin mahdollisuudesta. Pakon edessä muuttuva rooli aiheutti myös ristiriitaisia tuntemuksia miehissä. Böökin mukaan nykyajan uusi isä- ja tasa-arvodiskurssit kohdistavat vaatimukset erityisesti isiin. Niiden taustalla on perinteisestä isän roolista poikkeava näkemys isyydestä, jonka pyrkimyksenä on jaettu vanhemmuus. Samoin kuin hyveellisen äidin –diskurssi myös isyyden uudet diskurssit toimivat työttömyystilanteessa Böökin mukaan sopeutumis- ja selviytymiskeinoina, joilla vältetään kummajaisena olo ja säilytetään oma tärkeyden tunne. (Mts. 116-120.)

4 Tutkimuksen toteutus

4.1 Tutkimuskysymykset

Lehtikirjoitukset tuottavat useita keskenään erilaisia vanhemmuuden kulttuuris-sosiaalisia merkityksiä ja malleja. Tutkimukseni tavoitteena on hahmottaa diskurssianalyysin avulla, kuinka feministisissä kirjoituksissa käsitellään vanhemmuutta ja sen moninaisuutta. Pyrin lähestymään aineistoani mahdollisimman avoimesti ja tavoittamaan erilaisia näkökulmia vanhemmuuteen, joista yksikään ei ole toista todempi tai oikeampi. Tekstejä lukiessani kysyn:

1. Millaisena vanhemmuus feministisissä kirjoituksissa rakentuu?
2. Miten eri versiot vanhemmuudesta rakentuvat?

Millaista -kysymykseen pyrin vastaamaan sen avulla, minkälaisia toistuvia vanhemmuuden tulkintarepertuaareja teksteistä on löydettävissä. Miten –kysymykseen vastaan tuomalla esiin, mitä diskursiivisia ja retorisia keinoja kirjoittajat ovat tiedostaen tai tiedostamattaan käyttäneet työstäessään teksteistään vakuuttavia ja uskottavia.

4.2 Tutkimusaineisto

Tutkimukseni aineisto koostuu feministisen aikakauslehti Tulvan kirjoituksista, jotka käsittelevät vanhemmuutta. Tulva-lehden ensimmäinen numero ilmestyi keväällä 2002. Tulva ilmestyy neljä kertaa vuodessa ja sen ensimmäisen numeron levikki oli 1700 kpl ja tällä hetkellä levikki on noin 2700 kpl. Vertailun vuoksi kerrottaneen, että vuonna 2014 esimerkiksi naistenlehti Annan levikki oli 89141 kappaletta ja Kodin Kuvalehden

124811 kappaletta. Toisin kuin perinteisissä naistenlehdissä Tulvassa ei juurikaan ole kirjoituksia ruoanlaitosta, sisustuksesta tai muodista. Naisten ulkonäköön liittyvät artikkelit käsittelevät aihetta yleensä kriittisesti tai epätavallisesta näkökulmasta. Lehden aiheet tuovat usein esiin yhteiskunnallisia epäkohtia ja ne kertovat esimerkiksi naisten asemasta eri valtioissa ja kulttuureissa, koulujen sukupuolittuneista käytännöistä, prostituutiosta, parisuhdeväkivallasta ja seksuaalivähemmistöjen asemasta Suomessa ja ulkomailla.

Tulvan internet-sivujen mukaan lehteä toimittaa toimituskollektiivi, joka koostuu toimittajista, tutkijoista, aktivisteista ja yhteiskuntakriitikoista. Lehteä kustantaa Naisasialiitto Unioni ry. Tulva siis poikkeaa perinteisistä naistenlehdistä monella tapaa mm. toimittajakuntansa, näkökulmansa ja levikkinsä vuoksi. Se on foorumi, joka välittää tietyn ihmisryhmän eli feministien kulttuurista puhetta. Tällaisen eriytyneen tehtävän ja lukijakunnan kohdalla, voidaan puhua ns. lehden linjasta tai toimituspolitiikasta, joka ohjaa kirjoittajia mm. aihevalinnoissa (Valtonen, 1998, s. 108). Myös lehden päätoimittajalla on vaikutusvaltaa lehden kirjoitusten linjauksiin.

4.2.1 Aineiston rajaus ja kuvaus

Tutkimukseeni valitsemani kirjoitukset ovat lehdistä vuosilta 2002-2013 (kts. liite 1). Analysoitavaksi valikoitui 34 kirjoitusta, joissa käsiteltiin suomalaista vanhemmuutta joltain näkökannalta. Keskityin kirjoituksiin suomalaisten kokemuksista ja käsityksistä, sillä näkemykset vanhemmuudesta ovat hyvin kulttuurisidonnaista. Muissa kulttuureissa asuvien kokemuksia ja käsityksiä vanhemmuudesta löytyi lehdistä, mutta ne olivat useimmiten toissijaisena kiinnostuksen kohteena, sillä näiden artikkeleiden pääaiheena oli yleensä naisten asema laajemmin. Jätin pois myös useita vanhemmuutta sivuavia kirjoituksia kuten aborttiin ja hedelmöityshoitoihin liittyviä tekstejä, joissa pääpaino ei ollut ensisijaisesti vanhemmuudessa vaan esimerkiksi lainsäädännössä. Aineiston rajaaminen ei ollut aina helppoa, sillä mm. useimmat naisten työelämää käsittelevät kirjoitukset ottivat kantaa vanhemmuuteen ja sen jakamiseen jollain tavoin. Aineistoon perehtyessäni ja analyysin edetessä aineisto muuttuikin hieman, sillä osa alun perin analyysiin valitsemistani teksteistä jäi pois ja toisaalta uusia mielenkiintoisia ja analyysille olennaisilta tuntuvia kirjoituksia löytyi uusilla lukukerroilla.

Valitsemani kirjoitukset ovat lähes poikkeuksetta kannanottoja johonkin vanhemmuutta koskevaan epäkohtaan. Kirjoitukset jakaantuivat karkeasti ottaen suoriin poliittisiin

kannanottoihin, haastatteluihin perustuviin artikkeleihin tiettyjen teemojen ympärillä sekä kokemuksellisiin kirjoituksiin. Jotkin kirjoituksista olivat reportaaseja sisältäen useita edellä mainittuja elementtejä. Tämän eri kirjoitustyylien sekoittumisen sekä pienen aineistomäärän vuoksi en analyysissä eritellyt erilaisia tekstejä toisistaan, mutta lukijan orientaatiota ja tulkintaa helpottaakseni olen lisännyt tekstinäytteisiin tiedon, millaisesta kirjoitustyylistä on kulloinkin kysymys.

Mediatekstit ovat julkisia ja kirjoittajat julkaisevat artikkelinsa omalla nimellä.

Haastateltavien nimet on joskus muutettu haastattelijan toimesta. Itse olen halunnut käsitellä kirjoituksia nimettöminä sekä kirjoittajien että kirjoituksissa esiintyvien ihmisten suhteen ja siksi olen jättänyt nimet esimerkkiotteista pois tai nimennyt toimijat uudestaan luettavuuden helpottamiseksi.

Aineistoni kirjoittajat ovat pääsääntöisesti korkeasti koulutettuja naisia ja tekstit ovat naisten kirjoituksia naiseudesta ja vanhemmuudesta. Se, toimivatko kirjoittajat itse myös vanhempina, ei käy kaikista teksteistä ilmi. Miehet ja isät ovat mukana kirjoituksissa joko haastateltavina, kommentoitavina tai naisten tarinoihin liittyvinä hahmoina. Vaikka kirjoittajien sukupuolella on mielestäni huomattava merkitys tekstin tuottamisen kannalta, se ei kuitenkaan analyysissäni nouse merkittäväksi teemaksi. Jos kirjoittajissa olisi ollut mukana miehiä, olisi kirjoittajan sukupuolten väliset erot saattaneet nousta yhdeksi analysoitavaksi teemaksi. Tiedostan, että tällä karkealla sukupuolijaottelulla jätän huomioimatta kirjoittajat, jotka mahdollisesti eivät itse kategorioisi itseään kumpaankaan biologiseen sukupuoleen. Koska sukupuolen määrittely ei ollut aktiivisesti esillä kirjoituksissa, ei se myöskään näy analyysissä. Koulutustaan kirjoittajat sen sijaan toivat esiin monin tavoin. Riippumatta siitä, kirjoittiko tekstin tuottaja kirjoitusta asiantuntijana, toimittajana vai omana itsenään, koulutus tuli usein ilmi joko tekstiin sisältyen tai se oli erikseen mainittu kirjoittajan tiedoissa. Kirjoittajan oma suhde feminismiin oli usein tuotu esiin eksplisiittisesti, mutta joissain kirjoituksissa feminismi tuli esiin lähinnä aihevalinnassa. Lähtökohtaisesti voisi ehkä olettaa, että feministiseen lehteen kirjoittavat ihmiset ovat feministejä, mutta tämä oletus voi myös johtaa harhaan.

4.2.2 Mediatekstin luonne

Faircloughin (1997, s. 10) mukaan joukkotiedotusvälineillä on kyky vaikuttaa yhteisesti jaettuun tietoon, uskomuksiin, arvoihin sekä sosiaalisiin suhteisiin ja identiteetteihin. Se,

miten asiat julkisuudessa esitetään, vaikuttaa siihen kuinka merkityksellisinä ne koetaan. Tekstit muotoutuvat sosiokulttuurisesti, mutta ne myös rakentavat ja uusintavat yhteiskuntaa ja kulttuuria. Ne luovat todellisuudesta muunnelmia, joihin vaikuttavat mm. tekstin tuottajan yhteiskunnallinen asema, edut ja päämäärät. Tiedotusvälineiden tekstit ovat sosiokulttuuristen muutosten herkkä mittari, joiden avulla näitä muutoksia voidaan tutkia. Median tarjonta on kuitenkin valvottua ja usein tiedotusvälineissä pääsee parhaiten esille ne, joilla on taloudellista, poliittista tai kulttuurista valtaa. (Mts. 10-136.)

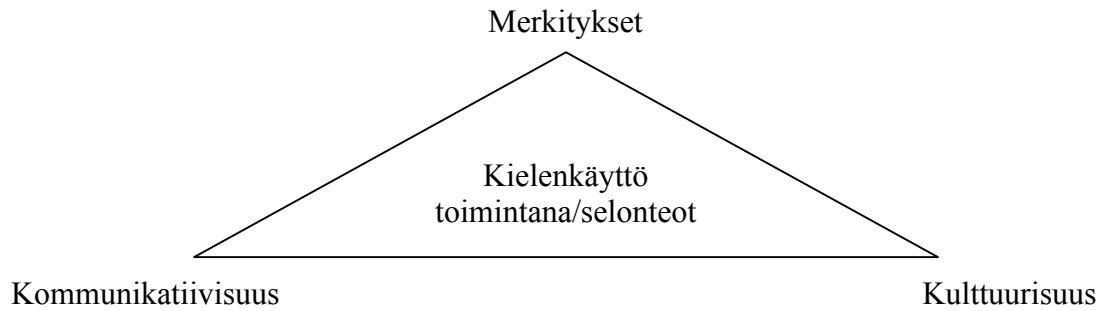
Väliaverron (1998, s. 32) vertaa tekstejä jälkiin, joita seuraamalla viestinnän ilmiöitä ja niiden taustalla olevia merkityksenannon prosesseja voidaan tutkia. Tulkintaan ei kuitenkaan ole yhtä ainoaa reittiä eikä teksteistä ole luettavissa niiden ”oikeaa” merkitystä. Tutkijan luovaksi tehtäväksi jää kontekstien määrittely ja tulkinta. (Mts. 10.)

Böök (2001, s. 45) muistuttaa, että vaikka lehtiaineistoissa käytetään paljon lainauksia tuomassa esiin lausumien autenttisuutta, ovat lainatut katkelmat aina toimittajien valintoja. Samoin, se mitä asioita liitetään yhteen ja miten kokonaisuus kootaan, on osa toimittajien ja haastateltujen ”yhteispuhetta” (mts. 10). Vanhemmuus ja perhe mielletään yleensä ihmisen yksityiseen sfääriin liittyväksi aiheeksi. Lehtien kirjoituksissa vanhemmuudesta yksityinen avautuu julkiseen ja mahdollistaa kurkistuksen kotien sisään. Pohdittavaksi kuitenkin jää, minkälaiset vanhemmuuden tulkinnat ja puhettavat saavat palstatilaa ja mistä vaietaan. (Mts. 124-125.)

4.3 Tutkimusmenetelmät

Olen lähestynyt aineistoani käyttäen hyväkseni Jokisen ja Juhilan (1999, s. 54-97) kehittämiä ulottuvuuspareja, jotka toimivat minulla teoreettisina työkaluina. Jokinen ja Juhila hahmottavat diskurssianalyttisen tutkimuksen kolmiona, jonka kärkinä ovat merkitykset, kulttuurisuus ja kommunikatiivisuus (kuvio 1). Tätä kolmiota täsmentävät ulottuvuusparit, joiden avulla on mahdollista selventää diskurssianalyysin sisäisiä metodisia painotuksia. Nämä ulottuvuusparit ovat 1) tilanteisuuden ja kulttuurisen jatkumon suhde, 2) merkitysten ja merkitysten rakentamisen tapojen suhde, 3) retorisen ja responsiivisen analyysin suhde sekä 4) kriittisen ja analyttisen diskurssianalyysin suhde. Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa ulottuvuusparien molemmat puolet ovat yleensä läsnä painottuen tutkijan valintojen mukaan ja jopa vaihdellen tutkimuksen

etenemisen myötä. (Mts. 54-55.)

Kuvio 1. Diskurssianalyysin kolmio (Jokinen & Juhila, 1999, s. 55).

Jokisen, Juhilan ja Suonisen (2012) kirjoitukset kategorioista taas auttavat konkreettisesti lukemaan ja analysoimaan aineistoa. Suonisen (2012, s. 121) mukaan kategoria-analyysin luonne kannustaa tutkijaa keskittymään pienten aineistojen tarkkaan tulkintaan. Kategoria-analyysin kehittäjät ovat painottaneet analyysin asettumista sille tasolle, jolla se on tuotettu. Toisaalta esimerkiksi mediateksteistä on mahdollista tehdä sekä yksilötason että kulttuurisemman tason tulkintaa. Joukkotiedotuksen kategoriavalinnat ja -yhdistelmät sekä niihin liittyvät mielikuvat voivat luoda pohjaa tietynlaiselle ymmärrykselle tietystä ilmiöstä. Kategoriavalinnat ovat aikakautensa tuotteita, mutta sopivat myös kielenkäyttäjän oman asian ajamiseen. Suonisen mukaan tällaisen kielellisen vaikuttamisen analysointi luo hedelmällisiä rajanylitysmahdollisuuksia muun muassa kategoria-analyysin, retorisen analyysin ja diskurssianalyysin välillä. (Mts. 107-109.) Tarkastelen kategorioista tarkemmin identiteettikategorioita, niistä poikkeamista ja siitä aiheutuvia moraalisia ongelmia. Tutkimusmenetelmät -kappaleen lopuksi asemoin itseni tutkijana diskurssianalyttiselle kentälle.

4.3.1 Ulottuvuusparit

Käsittelen lyhyesti kutakin ulottuvuusparia, mutta jaottelen parit hieman toisin kuin Jokinen ja Juhila. Päädyin ratkaisuun omaa ajatteluaani konkretisoidakseni ja helpottaakseni, mutta tekemäni jako löytyy myös Jokisen ja Juhilan tekstistä, tosin huomattavasti hienovaraisempana.

Tilanteisuuden ja kulttuurisen jatkumon ulottuvuuspari kuvaa yksittäisten merkitysten paikallista ja ajallista rakentumista suhteessa yleisempiin merkityksellistämisen tapoihin, jotka ovat suhteessa laajempaan ympäröivään kulttuuriin ja kielellisiin käytäntöihin.

Mikään tutkittava tilanne tai teksti ei ole erillinen, vaan aina suhteessa muihin sekä aiempiin että tuleviin keskusteluihin ja teksteihin. (Jokinen & Juhila, 1999, s. 56-57.)

Tutkittavaa aihetta voi lähestyä vahvasti aineistolähtöisesti, jolloin kulttuurista kontekstia ei oteta varsinaisen analyysin kohteeksi. Mahdolliset rinnastukset ja viittaukset kulttuurilliseen diskurssiin tapahtuvat tällöin vasta tutkimuksen johtopäätöksissä. Toisaalta tutkittavaa aineistoa voidaan lukea osana laajempaa kokonaisuutta, esimerkiksi johonkin tiettyyn yhteiskuntaan ja sen kulttuuriseen ja poliittiseen historiaan sidottuna tekstinä. Kulttuurista kontekstia, jossa diskurssi syntyy, ei kuitenkaan oteta analyysia selittäväksi kehykseksi, sillä myös se on avoin useille tulkinnoille, vaan korostetaan diskurssin ja kontekstin molemminpuolista riippuvuutta. Kolmanneksi kulttuuria voidaan tarkastella aineistossa rakentuvana ilmiönä, tilanteisena tekona, jolloin kulttuurin muodostuminen on tutkimuksen keskeinen kohde. Tällainen lähestymistapa on mahdollinen mm. tarkasteltaessa jonkin ilmiön historiallista muutosta ja kun käytettävissä on aineistoa useasta eri lähteestä, mikä mahdollistaa aineistojen vertailun. (Jokinen & Juhila, 1999, s. 56-66.)

Jokisen ja Juhilan (1999, s. 85-87) neljäs ulottuvuuspari kriittisyys-analyttisyys asettuu mielestäni hyvin tarkentamaan osittain tilanteisuuden ja kulttuurisuuden analyysitason eroja. Kriittisen diskurssianalyysin taustaoletuksena on joidenkin alistussuhteiden olemassaolo ja tutkimuksella pyritään selkeästi ottamaan kantaa johonkin vallitsevaan yhteiskunnalliseen kysymykseen. Tällöin kriittinen diskurssianalyysi sijoittuu usein luontevimmin kulttuurisen kontekstin merkitystä korostavaan tutkimukseen. Analyttisessä diskurssianalyysissä pyritään vahvaan aineistolähtöisyyteen kuten myös silloin, kun tutkimuksen painopiste on merkitysten tilanteisessa rakentumisessa. Tällöin tutkijan tavoitteena on olla mahdollisimman avoin aineistolle ja sieltä löytyville jäsenyksille sekä pyrkiä sosiaalisen todellisuuden yksityiskohtaiseen erittelyyn. Vaikka kriittinen ja analyttinen orientaatio eroavat selkeästi lähtökohtatavoitteiltaan sekä sitoumuksiltaan, on Jokisen ja Juhilan mukaan mahdollista yhdistää lähestymistapoja samassa tutkimuksessa. Tämä voi toteutua, jos tutkija kriittisestä analyysistaan huolimatta pyrkii pysymään avoimena aineistolle ja sieltä löytyville vaihtoehtoisille tulkinnoille tai jos analyttisellä lähestymistavalla tulkitusta aineistosta löytyy kriittistä potentiaalia tuottavia tuloksia. (Mts. 85-87.)

Jokisen ja Juhilan (1999, s. 66) mukaan merkityksiä voi diskurssianalyttisessä tutkimuksessa karkeasti ottaen lähestyä tarkastellen, joko mitä ja millaisia merkityksiä aineistossa on löydettävissä, tai painottaen tapoja, miten merkityksiä rakennetaan. Usein tekstiä analysoitaessa tutkija tulee kysyneeksi molemman tyyppisiä kysymyksiä, sillä merkitysten ja merkitysten tuottamisen tavat ovat aina kietoutuneet yhteen (mts. 66).

Merkitysten tuottamisen tapaa kuvaa ja täsmentää tarkemmin retorisuus ja responsiivisuus ulottuvuuspari. Retorisuutta tutkittaessa kiinnitetään huomiota niihin tapoihin, joilla pyritään vakuuttamaan yleisöä rakennettaessa tiettyjä versioita todellisuudesta. Retorisuus korostuu yleensä tekstimuotoisissa aineistoissa kuten lehtikirjoituksissa tai poliittisissa puheissa. Responsiivisuudessa huomio on ihmisten yhdessä tuottamissa merkityksissä ja aineistoina toimii usein erilaiset arkiset keskustelut. Retorisuus ja responsiivisuus eivät kuitenkaan sulje toisiaan pois, vaan molempia voidaan soveltaa samaan aineistoon. Esimerkiksi tekstimuotoisissa retorisissa aineistossa responsiivisuus voi olla läsnä yleisösuhteena, sillä teksti on yleensä aina tietylle yleisölle suunnattua ja aiempiin argumentaatioihin perustuvaa. (Jokinen & Juhila, 1999, s. 77-78.)

4.3.2 Identiteettikategoria ja poikkeavuus

Suoninen (2012, s. 89) määrittelee identiteetin laajasti tarkoittamaan kaikkea sitä, millaiseksi henkilö on kuvattavissa ja vuorovaikutuksessa neuvoteltavissa, mutta tarkentaa kategoria-analyttisessä viitekehyksessä identiteetin rakentuvan ihmisten kielellisen kategorisoinnin kautta. Suoninen käyttääkin identiteettikategoria käsitettä kuvaamaan kategorian ja identiteetin välistä läheistä suhdetta silloin, kun kategoria suoraan nimeää sen, millainen ihminen on. Identiteettiä ei tällöin nähdä pysyvänä tai vain elämänsäkaressa kehittyvänä asiana, vaan sosiaalisena ilmiönä, joka rakentuu kielellisten kategorioiden kautta. (Mts. 90.) Suonisen mukaan identiteettikategorioiden rakentuminen on sidoksissa tiettyyn aikakauteen ja sen tuottamaan asiantuntijatietoon ja ne usein täydentyvät lisämääreillä. Identiteettikategoriat voidaan omaksua itsestään selviksi todellisuuden havainnoimisen ja tulkinnan välineiksi, mutta ne ovat myös neuvoteltavissa. Identiteetti ja sen kielellinen rakentuminen voidaan hahmottaa monitasoiseksi ilmiöksi, johon vaikuttavat myös monet teoreettiset taustaoletukset kuten se, miten diskurssi määritellään. (Mts. 91-99.)

Juhilan (2012, s. 176) mukaan toisia tai itseä kategorisoitaessa tuotetaan samalla ryhmäjäsennyksiä. Ryhmänjäseneksi asettaminen tai asettuminen on aktiivista ja valikoivaa toimintaa, jolla on seurauksia. Henkilö, joka asetetaan tai asettuu tietyn ryhmän jäseneksi, tulee kuulluksi sekä selontekovelvolliseksi kyseisen ryhmän jäsenenä. Jonkin ryhmäjäsennyden aktivoituessa, tulee epäsuorasti myös määritellyksi ryhmän ulkopuoliset ”muut”. Toiseuden tuottaminen on tässä mielessä luonnollinen ja väistämätön osa ihmisten välistä toimintaa, mutta se usein näyttäytyy negatiivisena toimintana, sillä ihmisryhmien kategorisaatiot muodostuvat usein leimaaviksi. (Mts. 177-180.)

Tällainen ulkoryhmäkategorisaatio, jossa toisen ryhmän jäsenet nähdään tiettyjen ominaisuuksien perusteella ei-hyväksyttävänä ja erilaisina kuin oman ryhmän jäsenet, on poikkeavuuden tuottamista. Poikkeavuus kategoria-analyttisessä tutkimuksessa on sosiaalisen ja tilanteisen kategorisoinnin ja vertailun tulosta, ei ryhmään liittyvä pysyvä määre. Samalla se on moraalisen järjestyksen rakentamista. (Juhila, 2012, s. 190-198)

Kategoriajäsennydestä voi myös poiketa, joko tahtomattaan onnistumatta täyttämään jäsenyyteen liittyviä odotuksia tai itse aktiivisesti irtisanoutumalla kyseisestä kategoriasta. Poikkeavan kategorisaatiota voidaan vastustaa esimerkiksi puolustavin ja syyttävin selonteoin tai itsensä tavalliseksi määrittämällä. Ihmiset voivat toisaalta tuottaa itselleen poikkeavan kategorian esimerkiksi kapinoidessaan tai halutessaan erottautua joukosta. (Juhila, 2012, s. 206-225.)

4.3.3 Moraali ja ongelmat

Juhilan (2012, s. 132) mukaan moraalinen järjestys on kulttuurista tietoa siitä, kuinka tietyissä tilanteissa tulee toimia ja käyttäytyä. Tätä yhteisesti jaettua tietoa pidetään itsestään selvyytenä ja se paljastuu vasta, kun jokapäiväiset rutiinit eivät toimikaan odotetusti. Moraalista järjestystä ei voi murtaa ilman seurauksia, vaan rikkomuksen tehneen on annettava toiminnastaan selittävä selonteko. Selontekovelvollisuus edelleen vahvistaa moraalista järjestystä ja tekee siitä näkyvää. (Mts. 132-133.)

Moraalinen järjestys ja sen murtuminen liittyvät tiiviisti kategorioihin ja kategorioiden määrittämiin toimintoihin. Jokaiseen kategoriajäsennyteen liittyy oikeuksia ja velvollisuuksia, joiden laiminlyönti tai väärinkäyttö aiheuttaa selontekovelvollisuuden. Toiminnan ja odotusten ristiriitaisuus muodostaa tilanteen, jota Juhila kutsuu

ongelmaksi, joka on moraalisen järjestyksen murtuman tulkintoihin osallistuvien ihmisten yhdessä tuottama. (Mts. 133-142.) Kategorioita käytetään eri tavoin selittämään ongelmia esimerkiksi antamalla kausaalisia selontekoja tai käyttämällä selittäjänä ristiriitaisia, kilpailevia kategorioita. Selittämisen lisäksi on tärkeä kiinnittää huomiota siihen, mistä kategorioista ja positiosta ongelmia voidaan selittää. Tällaisia vahvoja selontekopositioita ovat muun muassa itse kokeneen kategoria ja asiantuntijan kategoria. Juhila muistuttaa, ettei tutkijan tehtävä ole määrittää ongelmia, vaan tarkastella sitä, miten ihmiset yhdessä rakentavat ongelmia ja niiden tulkintoja. (Mts. 131, 151-159.)

4.3.4 Tutkijan positio

Asemoidakseni itseni tutkijana diskurssianalyysin kentälle käytän apuna Jokisen ja Juhilan (1999, s. 54-97) ulottuvuuspareja sekä Juhilan (1999, s. 202-203) tutkijan positioita, joita ovat analyytikon, asianajajan, tulkitsijan ja keskustelijan positiot. Juhilan mukaan positioita voi yhdistellä ja vaihdella tutkimuksen edetessä, mutta ne pitävät sisällään omanlaisiaan metodologisia oletuksia (mts. 227).

Aineistoni on avoimesti feminististä ja yhteiskunnallisesti kantaa ottavaa mediatekstiä, joka on vahvasti sidoksissa kulttuuriseen kontekstiin naisen asemaa pohtien ja problematisoiden. Se tarjoaa mielestäni mahdollisuuksia monenlaiselle analyysille, kuten kriittiselle ja kulttuuriselle tulkinnalle, mutta itselleni läheisimpänä tuntuu tulkitsijan positio. Tulkitsijalle ominaista on vuorovaikutuksellinen suhde aineiston ja tutkijan välillä. Analyysi nojaa vahvasti aineistoon ja sieltä löytyviin vihjeisiin huomioiden kuitenkin tutkijan aktiivisen roolin aineiston puhuttajana. Tutkija lähestyy aineistoa valitsemistaan lähtökohdista, joihin vaikuttavat hänen oma kulttuurinsa, asemansa ja elämäkokemuksensa. Tulkitsija tarkastelee aineiston kieltä todellisuutta rakentavana toimintana. (Juhila, 1999, s. 212-213.)

Valitsemalla tulkitsijan position asetun relativistiseen maailmannäkemykseen ja tutkimukseni mikro sosiaalisen konstruktionismin sekä tarkemmin diskursiivisen psykologian traditioon, jolloin näen kielenkäytön rakentavan todellisuutta tilanteisesti. Aineistoani ajatellen kiinnostuksen kohteenani on ensisijaisesti se, millaista vanhemmuutta teksteissä rakennetaan ja millä keinoin. Olen siis kiinnostunut sekä merkityksistä että niiden tuottamisen tavoista, erityisesti retorisisista keinoista aineistoni mediatekstin luonteesta johtuen. Lähestymistapani on selvästi aineistolähtöinen.

Aineistomääräni on melko suppea ja myös se ohjaa tutkimustani enemmän aineiston tarkkaan ja hienovaraiseen analyysiin ja analyttisen diskurssianalyysin suuntaan. Aikomuksenani on siis tutkia tekstejä tilanteisina kirjoituksina vanhemmuudesta ja laajentaa pohdintaa olemassa oleviin nyky-yhteiskunnan vanhemmuuden diskursseihin tutkimuksen lopuksi aineistooni hyvin perehdyttyäni. Toisaalta uskon vahvasti laajempien diskurssien vaikuttavan siihen, mitä vanhemmuudesta voidaan sanoa ja kuinka itse lähestyn vanhemmuutta. Uskon myös, ettei yksilöä ja yhteiskuntaa, mikrotasoa ja makrotasoa, tarvitse aina tarkastella erillisinä ja vastakkaisina ilmiöinä, vaan limittyneinä ja toisiinsa kietoutuneina, yhdessä rakentuvina ilmiöinä. Sen vuoksi vertaan myös omaa analyysiani jo tulososiossa hieman aiempaan tutkimukseen.

Valinnoistani johtuen käytän jatkossa pääosin selonteon ja tulkintarepertuaarien käsitteitä viitatessani analysoimiini teksteihin ja niistä löytyneisiin kielellisiin konstruktioihin. Käytän myös diskurssin käsitettä, jolloin viitataan laajempiin ja yleisesti tunnistettaviin yhteiskunnallisiin keskusteluihin vanhemmuudesta.

4.4 Analyysi

Aloitin analyysin lukemalla kirjoituksia ensin yleisesti hahmottamalla, mistä niissä kerrotaan. Ensimmäisillä lukukerroilla kiinnitin huomioni kirjoitusten sisältöön sekä tehtävään. Erilaisiksi tehtäviksi mielsin tekstien selkeät kannanotot, asiantuntijahaastattelut, reportaasit sekä henkilökohtaiset kokemukselliset kirjoitukset. Pian kuitenkin huomasin useimpien juttujen sekoittavan näitä elementtejä jossain määrin keskenään ja kaikkien kirjoitusten ottavan kantaa tasa-arvokysymykseen jollain tavoin. Jaoin tekstit myös teeman perusteella ja tällöin karkeiksi teemoiksi erottuivat: vanhempana toimiminen, isyys, talous ja työ sekä erilainen vanhemmuus. Otettuani käyttöön Atlas.ti –ohjelman pystyin koodaamaan tekstejä vielä tarkemmin, jolloin teemoja muodostui yhteensä 12.

Tämän jälkeen valitsin tarkempaan analyysiin kustakin aineistoni kirjoituksesta osioita, jotka koin sisällön ja ilmaisun vuoksi erityisen kiinnostaviksi. Sisällöllisesti teksteissä alkoi löytyä yhä enemmän toistuvia teemoja mm. tasa-arvoisen vanhemmuuden haastavuudesta, isyyden epäselvyydestä ja riittämättömyydestä sekä jollain tavalla puutteellisesta vanhemmuudesta. Sisällön lisäksi kiinnitin huomiota kielenkäyttöön. Tarkastelin, kuinka aktiivisina tekijät teksteissä näyttäytyivät, millaisia kuvauksia

kategorioihin liitettiin ja miten kielikuvat toistuivat kirjoituksissa. Jotkin kirjoituksista olivat hyvin ristiriitaisia ja mielestäni vaikeasti analysoitavia. Niiden hylkäämisen sijaan yritin paneutua niihin tarkemmin ja miettiä, miksi teksti tuntui niin haastavalta.

Useamman lukukerran jälkeen, ja samalla muita tutkimuksia ja diskurssianalyysia käsitteleviä kirjoja lukiessani, jotkin tekstien merkitykset aukenivat minulle, mutta osa jäi edelleen mysteereiksi.

Useimmista kirjoituksista oli löydettävissä useita teemoja ja tulkintarepertuaareja. En kuitenkaan analyysissani lähtenyt tulkitsemaan yhtä kirjoitusta kerrallaan esittäen sieltä kaikkia löytämiäni repertuaareja vaan päädyin käsittelemään kirjoituksia yhtenä aineistona. Pyrin vertailemaan tekstejä keskenään, etsimään niistä toistuvia kaavoja ja tuomaan esiin repertuaarien näkyvyyden useissa teksteissä. Tavoitteenani ei ollut etsiä ja tunnistaa jo vallitsevia vanhemmuusdiskursseja teksteistä, vaan pysyä mahdollisimman avoinna aineistosta löytyville moninaisille vanhemmuuden repertuaareille. En kuitenkaan voinut olla tunnistamatta vahvoja diskursseja, sillä ne sisältyivät niin moniin selontekoihin. Erityisesti esiin nousi jaetun vanhemmuuden sekä lapsen edun diskurssit, jotka toistuivat hyvin monissa kirjoituksissa eritasoisesti. Päätin kuitenkin, etten analysoi jaetun vanhemmuuden ja lapsen edun diskursseja itsessään, vaan pohdin, mitä näiden diskurssien esiin tuomisella kyseisessä tulkintarepertuaarissa tehdään.

5 Tulokset

Aineistoa lukiessa ja analysoidessa, mietin siis kahta pääkysymystä: millaista vanhemmuutta kirjoituksissa rakennetaan ja miten se tehdään. Pian huomasin, kuinka kirjoituksissa vanhemmuus jakautui joko suoraan tai implisiittisesti äitiyteen ja isyyteen. Otsikkotasolla puhuttiin yleensä vanhemmuudesta, mutta tekstiä eteenpäin lukiessa vanhemmuus paljastui useimmiten äitiydeksi. Vuori (2001, s. 147-148) huomasi ammattilaistekstejä tarkastellessaan, että sukupuolineutraalius ja jaettu vanhemmuus ovat usein julki lausuttuja ideaaleja, mutta silti teksteissä äiti rakentuu ensisijaisena hoivaajana. Feministisissä kirjoituksissa sukupuolen esiin tuominen on usein itsetarkoituksellistakin. Aalto (2012, s. 31) toteaa, että sukupuolierityisen ja jaetun vanhemmuuden puhetapoja on syytä tarkastella asteittaisina ilmiöinä, ei pelkästään vastakkainasetteluna. Puhe vanhemmuuden samankaltaisuudesta voi olla keino piilottaa miesten ja naisten välistä sukupuolieroa (mts. 31).

Nimesin aineistosta löytämäni tulkintarepertuaarit feministisen vanhemmuuden, epäselvän isyyden, vanhemmuuden valintojen, erovanhemmuuden sekä tuettavan vanhemmuuden repertuaareihin. Nimeäminen ja repertuaarien rajaaminen ei ollut yksinkertaista, sillä pelkäsin menettäväni jotain monipuolisesta aineistostani. Kuitenkaan hyvin yksityiskohtainen repertuaarien erittely ja nimeäminen ei mielestäni olisi ollut perusteltua aineistoni koon huomioon ottaen.

5.1 Feministinen vanhemmuus

Feministisen vanhemmuus repertuaarin selonteoissa korostuvat vanhemmuuden ja erityisesti äitiyden ristiriitaiset odotukset ja kokemukset. Kirjoittavat kertovat ristiriitaisista kokemuksista niin suhteessa vanhempana toimimiseen, perhe-elämään, työhön kuin omaan (feministiseen) identiteettiin. Analysoimissani teksteissä kirjoittajat pohtivat vanhemmuuden sukupuolirooleja monella tasolla, mutta usein huomaavat noudattavansa perinteistä työnjakoa perheessä.

Suonisen (2012, s. 93) mukaan identiteettikategoriat eivät ole viattomia kuvaustapoja, vaan merkityksiä sisältäviä kulttuurisia oletuksia, joilla on voimakas kytkös moraalisiin arvostuksiin. Feministiksi itsensä luokittelevan ihmisen voidaan uskoa kannattavan miesten ja naisten tasa-arvoa kaikilla elämän aloilla ja tukevan samanlaisia mahdollisuuksia toimia yhteiskunnassa sukupuolesta huolimatta. Esimerkkien kirjoittajanaiset ovat uudessa elämänvaiheessa joutuneet tilanteeseen, jossa heidän käsitys omasta itsestään feministinä ja arvoistaan tulevat kyseenalaisiksi. Heidän kirjoituksissa tämä ristiriita aiheuttaa ongelmallisen tilanteen: kuinka olla hyvä äiti ja hyväksyttävä feministi samanaikaisesti?

5.1.1 Tasa-arvon yllätyksellinen mureneminen

Ensimmäisen lapsen syntymän tuoma elämänmuutos vaikuttaa arjen lisäksi kirjoittajien kokemukseen itsestä. Muutos tulee yllätyksenä ja usein epätoivottuna. Choin, Henshawn, Bakerin ja Treen (2005, s. 174) tutkimuksessa äidit kertoivat yllättyneensä oman elämänmuutoksen lisäksi siitä, kuinka vanhemmuus vaikutti eri tavoin äiteihin ja isiin, isien elämän pysyessä melko samanlaisena kuin ennen lasta. Sama huomio näkyy myös omassa aineistossani. Seuraavissa otteissa on nähtävissä selkeä ennen – jälkeen vastakkainasettelu.

Ennen lasta roolimme olivat samanlaisia. Meillä oli omat elämämme, työmme ja toimmemme kodin ulkopuolella. Ja yhteinen koti, jossa vietimme aikaa iltaisin, molemmat yhtä lailla kotitöitä vältellen. En juurikaan puuhaillut patoja ja pannuja hämmentämässä. Meillä keittiössä lauloi lähinnä mikroaaltouuni. Sitten saimme lapsen. Meistä tuli perhe. Minusta tuli äiti ja miehestä tuli isä. Jalkaansa oven väliin ryhtyi tunkemaan myös kutsumaton vieras nimeltä sukupuolijärjestelmä, taskussaan pari oikein kätevää sukupuoliroolia. (Tulva 1/2011, ”Vasta ero jakoi vanhemmuuden”, reportaasi)

Kirjoittaja kuvaa, kuinka hän ennen lapsen syntymää eli tasa-arvoisessa parisuhteessa. Kirjoittaja käyttää me-pronominia, joka vahvistaa käsitystä yhteisestä ja jaetusta toimijuudesta, mutta toisaalta korostaa molempien puolisojen yksilöllisyyttä viittaamalla omiin elämäntapoihin. Lisäksi hän rakentaa itselleen feminististä identiteettiä kieltämällä toimineensa naistyyppisesti ruoanlaiton parissa. Lapsen syntymä murtaa tasa-arvon, mitä kirjoittaja havainnollistaa kategorisoimalla itsensä ja miehensä sukupuolittunein termein äiti ja isä. Muutos tunkeutuu tasa-arvoiseen suhteeseen ja tätä väistämättömyyttä ja epätoivottavuutta kirjoittaja vahvistaa käyttämällä metaforia ”jalka oven välissä” ja ”kutsumaton vieras”. Näin kirjoittaja saa muutoksen vaikuttamaan omasta toiminnasta riippumattomana tapahtumana.

Toinen kirjoittaja herää lapsen synnyttyä pohtimaan omaa feminismiään ja käsitystään sukupuolten eroista.

Ennen kuin sain lapsia, pidin puheita miesten ja naisten erilaisuudesta hapatuksena. Nyt olen huomannut olevani järkyttävän kiltti tyttö. (Tulva 3/2006, ”Naisten velvollisuudet ovat miesten sankaritekoja”, kokemus)

Miesten ja naisten samankaltaisuus, mikä aiemmin oli tuntunut kirjoittajasta faktalta, kyseenalaistuu oman kokemuksen myötä. Kirjoittaja kertoo huomanneensa itsessään uuden puolen. Huomaamiseen liittyy huomattavan asian aiempi tiedostamattomuus ja usein yllätyksellisyys. Äitiyden tuoma identiteetti ”kilttinä tyttönä” rakentuu näin uutena asiana, joka on vahvasti ristiriidassa aiemman käsityksen kanssa itsestä aikuisena tiedostavana feministinä. Lisäämällä ääri-ilmaisun ”järkyttävä” kirjoittaja korostaa kiltteyttä ja sen ehdottomuutta ja vahvistaa ristiriitaa entisen ja nykyisen identiteettinsä välillä. Mary Horton-Salwayn (2001, s. 162-164) mukaan ennen -jälkeen -rakenne

palvelee selontekijää luomalla kuvaa muutoksesta, joka itsessä on tapahtunut. Selontekijä pyrkii todistamaan olleensa aiemmin erilainen, mutta joutuneensa tilanteen vuoksi muuttumaan (mts. 162-164). Näin kirjoittaja käyttää tapahtumien ajallista eroa sovittamaan erilaisten identiteettiensä ja näkemystensä ristiriitaisuutta.

Myös seuraavassa selonteossa kirjoittaja tekee eron elämän ennen lasta ja elämän lapsen jälkeen välillä. Kirjoittaja kategorisoi itsensä korkeakoulutetuksi, tehokkaaksi ja eteenpäinpyrkiväksi ihmiseksi, jonka suunnitelmat muuttuvat lapsen syntymän myötä. Ajan pysähtymisen vuoksi aiemmat tavoitteet eivät ole enää ajankohtaisia ja näin kirjoittaja tavallaan ajautuu uuteen elämään.

Ennen kuin esikoiseni syntyi hieman yli neljä vuotta sitten, suunnittelin palaavani hyvin pian takaisin työelämään. Olin valmistunut nopeasti yliopistosta ja odotin uteliaana mahdollisuuksia, joita elämällä oli tarjota. Oman lapsen syntyminen kuitenkin pysäytti ajan, eikä minulla ollutkaan enää kiire entiseen elämäni. (Tulva 3/2006, ”Pekan äiti ei mene töihin”, kokemus)

Ero entisen elämän ja nykyisyyden välillä on suuri ja muutos on ollut kaikille kirjoittajille ennakoimaton. Julkisuudessa elää voimakkaasti tuoreiden vanhempien keskustelu siitä, kuinka lapsi ei muuta mitään ja entinen elämä voi jatkua lähes ennallaan. Aineistoni kirjoituksista tämä näkökulma ei tullut esille suoraan, mutta kuuluu elämän muutoksen tuoman hämmennyksen taustalla. Muutos rakentuu teksteissä sekä toiminnallisena että sisäisenä persoonan muuttumisena.

5.1.2 Kotiäitiyden vaarat

Lapsen syntymän jälkeen alkaa pikkulapsiperheen arki. Alkuyllätyksen jälkeen kotiin lapsia hoitamaan jääneet kirjoittajat kuvaavat yhä selkeämmän ristiriidan feminististen näkemystensä ja arjen välillä. Berg (2008, s. 130) huomasi naistenlehtien äitiyttä tutkiessaan mediapuheessa äitiyden rakentuvan naiseutta ja minuutta uhkaavana tekijänä. Uhkapuhe on äitiyden tuomien muutosten vastustamista, sillä äitiyden ajatellaan voivan muuttaa naisen ajattelu- ja elämäntapoja, heikentävän naisen menestystä työssä sekä vähentävän viehätysvoimaa (mts. 132). Myös analysoimissani kirjoituksissa kotiäitiys muuttaa naisia ja tuottaa kirjoittajille vahvan selontekovelvollisuuden. Seuraavassa selonteossa ristiriita tulee diskursiivisesti hyvin esille.

Tein kolme ja puoli vuotta pahoja lihapullia, puin lapseni epäkäytännöllisesti vuodenaikaan nähden, siivosin huonosti ja askartelin laiskasti. Tuloni olivat joko pieni äitiyspäiväraha tai kotihoidontuki kuntalisineen. Elimme kuitenkin pääasiassa mieheni tuloilla. (...) Mitä väliä on tasa-arvoa ihannoivilla puheilla ja ajatuksilla, kun ne tulevat naiselta, joka on jättänyt taakseen kvartaalitalouden ollakseen kotona lasten kanssa vääränkokoisessa trikoomekossa? Oli outoa havaita käytännössä, miten oma ulkoinen esimerkki vaikuttaa lasten arvomaailmaan ja siihen, miten he jäsentävät elinympäristöään. (Tulva 3/2006, ”Pekan äiti ei mene töihin”, kokemus)

Aiemmasta otteesta tuttu kirjoittaja kuvaa arkeaan kotiäitinä. Hänen kotiäiti-identiteettinsä poikkeaa huomattavasti siitä, miten hän kertoo kokeneensa itsensä ennen lasten syntymää. Pätevistä ja tehokkaasta naisesta tuli kotona taidoton ja laiska ihminen, joka on riippuvainen miehensä tuloista. Kirjoittaja kuvaa itseään hyvin epäedullisessa valossa, mutta toisaalta aktiivisena toimijana. Näin hän saattaa itsensä riskialttiiksi huonon äidin leimalle, mutta myös riskeeraa asemansa vakavasti otettavana feministinä. Kirjoittaja rakentaa itselleen aseman, joka ei oikein sovi hyvän kotiäidin kategoriaan, muttei myöskään hyvän feministin luokkaan. Hän jatkaa hetken päästä kyseenalaistamalla oman valintansa kotiäitiydestä ja käyttää näin tehdessään kolmatta persoonaa ja naiskategoriaa, jotka luovat mielikuvan kirjoittajasta tarkastelemissa itseään ja toimintaansa ulkopuolelta. Itsensä kyseenalaistamalla kirjoittaja voi säilyttää kuvan itsestään tiedostavana ja mahdollisesti nyt toisin toimivana naisena, hyvänä feministinä. Tasa-arvoisuutta kirjoittajalle selonteossa edustaa työssäkäynti. Kendall (2007, s. 158) huomasi tutkimuksessaan, kuinka työelämästä kotiäitiyteen siirtyminen voi aiheuttaa tuskallisen identiteettimurroksen feministinä itseään pitävälle naiselle. Tasa-arvoisten ihanteiden ja roolien ylläpitäminen voi osoittautua vaikeaksi tehtäväksi (mts. 158).

Oman feministisen kotiäitiyden pohdinnoissa isät vilahtavat teksteissä lyhyesti. Kirjoittajat eivät juurikaan kuvaa sitä, miten heidän perheissä on päädytty äidin kotiin jäämiseen. Isän jatkaminen työelämässä todetaan itsestään selvänä faktana, mutta vanhempien erilaiset asemat uhkaavat parisuhteen tasa-arvoa. Useissa kirjoituksissa isään viitataan miehenä, jolloin isyys ei rakennu miehen ensisijaisena identiteettikategoriana. Äitiys taas rakentuu seuraavien esimerkkien kirjoittajien

vahvimmaksi identiteettikategoriaksi silloinkin, kun isä on paikalla osallistumassa arkeen tai kun äiti toimii kodin ulkopuolella luottamustehtävässä.

Elämäni pyöri kotona kovin pientä piiriä. Sillä aikaa lapseni isä jatkoi normaalisti työelämässä. Minusta oli tullut hoivaaja, miehestä ansaitsija. Lapsen arjen asiantuntijana otin usein päävastuun lapsen hoidosta myös silloin, kun mies on paikalla. Halusin, että lasta hoidettaisiin minun tavallani. Olinhan hyvä äiti. (Tulva 1/2011, ”Vasta ero jakoi vanhemmuuden”, reportaasi)

Tiistai 14.6. Vauva herää yöllä monta kertaa syömään, ja esikoinen aloittaa kiukuttelun heti herättyään. Mies pukeutuu uuteen vaaleanpunaiseen paitaan ja ruskeaan liituraitaan ja lähtee valvomisesta huolimatta komeana työhön. Tunnen itseni homssuiseksi luuseriksi. Minua ei tarvitse kodin ulkopuolella kukaan. (...) Kokous kestää ja kestää. Kaupunginjohtajan esitellessä talouden tunnuslukuja tunnustelen vaivihkaa rintojani. Valtuustoryhmän puheenjohtajana pidän perinteisen tilinpäätöspuheen. Olisi kamalaa, jos minulta alkaisi tulla maitoa sen aikana. Kaikki tietävät minun saaneen vauvan ja lähes kaikilla on omia lapsia, mutta silti se tuntuisi nololta. (Tulva 3/2006, ”Naisten velvollisuudet ovat miesten sankaritekoja”, kokemus)

Ensimmäinen kirjoittaja rakentaa tekstissä isästä perheen elättäjän ja itsestään kuvan lapsen ensisijaisena hoivaajana ja hoidon asiantuntijana. Tähän tehtävään hän on ryhtynyt vapaaehtoisesti ja ylpeydellä. Hyvän äitiyden kirjoittaja määrittelee omalla tavalla hoitamisena, jolloin hän tulee sysänneeksi isän sivuun lapsen hoidosta. Tekstissä on tunnistettavissa kirjoittajan oman toiminnan ironisoimista, joka syntyy kirjoittajan tavasta kuvata vanhempien perinteisiä sukupuolittuneita rooleja ja hyvää äitiyttä. Äidin vanhemmuuden ensisijaisuuden korostaminen on selkeässä ristiriidassa sukupuolten tasa-arvoisuuden ja vanhemmuuden jakamisen feministisille tavoitteille, jotka myös kirjoittaja jakaa, kuten tulee ilmi kirjoituksessa myöhemmin. Ironian käyttö onkin yksi retorinen keino heikentää tai sabotoida lausuman kirjaimellista tarkoitusta (Potter, 1996, s. 107, 112).

Myös toisen kirjoittajan miehen toiminta-alue painottuu kodin ulkopuolelle. Mies rakentuu aktiivisena ja menestyvänä toimijana, jota vasten kirjoittajan oma epäsiisteys ja tarpeettomuus korostuvat. Kirjoittaja kategorisoi itsensä voimakkaan negatiivisesti

häviäjäksi. Onkin kiinnostavaa verrata tätä siihen, kuinka kirjoittaja kuvaa itseään kirjoituksensa lopussa. Kirjoittaja toimii luottamustehtävässä eikä missä tahansa vaan valtuustoryhmän puheenjohtajana. Kirjoittaja synnyttää selonteossa kontrastiparin sekä itsensä ja miehensä välille että oman kotiäiti-identiteetin ja yhteiskunnallisesti suuntautuneen naisen identiteetin välille. Jokisen (1999, s. 153.) mukaan kontrastipareista se, jota itse kannatetaan ladataan myönteisillä merkityksillä ja vaihtoehto esitetään negatiivisesti värittyneenä. Tässä kirjoittaja asettaa kodin ulkopuolisen toiminnan sekä itsensä että miehensä kohdalla ensisijaisesti tavoiteltavaksi ja arvokkaaksi. Kirjoittaja tulee samalla luoneeksi jaon yksityisen ja julkisen tilan välille. Naisen ruumis on kuitenkin vaarassa murtaa tämän erottelun tuomalla yksityisen ja intiimin ruumiin toiminnon muiden nähtäväksi. Äitiyteen vahvasti liitetyn ruumiin toiminnon paljastuminen muodostuu vältettäväksi asiaksi, jonka kirjoittaja tuo esiin käyttämällä sosiaalista häpeän tunnetta tilanteen kuvaamisessa.

Feministisistä periaatteista joustaminen voi olla kirjoittajalle tietoinen valinta, mutta usein tilanne, johon ajaututaan arjen raskauden ja sujuvuuden vuoksi. Tuomalla esiin tilanteen tiedostamisen kirjoittajat muistuttavat, etteivät ole unohtaneet periaatteitaan ja näin välttävät lisäselontekovelvollisuuden. Kotitöiden tekemisestä ja lapsen hoidosta tulee oma tietoinen valinta, jolloin oma toimijuus säilyy. Widdingin (2015, s. 61) tutkimuksessa äitien oli helpompi asettua negatiivisen ja kotitöistä valittavan äidin positioon tuomalla esiin oma valinta kotitöiden suhteen kuin myöntää elävänsä epätasa-arvoisessa suhteessa. Oman toimijuuden korostaminen altistaa kuitenkin epäonnistumisen riskille (Reynolds, Wetherell & Taylor, 2007, s. 345). Seuraavissa otteissa kolme äitiä kertovat omasta kokemuksestaan toiveiden ja vaatimusten ristipaineessa.

Itse olen joutunut kuitenkin tinkimään joissain asioissa periaatteistani. Haluaisin esimerkiksi ehtiä opiskelemaan omaa alaani, mutten koskaan ehdi. Voisin tietenkin jättää pyykit ja tiskit ja ajatella, että nyt on minun työaikani ja että mieheni saa laittaa sitten kun hän tulee väsyneenä kotiin. En vain itse jaksa elää sellaisessa kaaoksessa, inhoan sitä. (Tulva 1/2009, ”Hoidan itse”, kokemus)

Kun lapsi joka tapauksessa vaatii maitonsa tämän tästä, tuntuu helpommalta pysytellä hänen lähellään kuin alkaa viritellä toistuvia iltamenoja. Siksi arki

helposti lipsahtaa tälle tolalle. (Tulva 3/2006, ”Tuntuu, että lapset eivät synny pariskunnille”, kokemus)

Huomaan itsekin pitäväni luontevana sitä, että minä kannan suuremman vastuun perheestä. Onneksi sentään tiedostan tämän vaaran ja ehdin vielä kaivaa laskutikun esiin. (Tulva 3/2006, ”Naisten velvollisuudet ovat miesten sankaritekoja”, kokemus)

Selonteissa on luettavissa jaetun vanhemmuuden ideaali, joka ei toteudu. Jaettu vanhemmuus sisältyy feministiseen vanhemmuuteen oletuksena, jota ei tarvitse erikseen ja suoraan tuoda esiin (esim. Böök 2001, Vuori 2001, Kendall 2007). Sen sijaan kirjoittajat perustelevat, miksi he tasa-arvoa kannattavina naisina elävät epätasa-arvoisessa perhetilanteessa. Ensimmäisessä selonteossa kirjoittaja rakentaa tilanteen, jossa hänen on ollut pakko joustaa periaatteistaan ajan puutteen vuoksi. Myöhemmin hän pehmentää lausuntoaan ja kumoaa pakon kertomalla, että voisi ”tietenkin” toimia myös toisin ja jättää kotityöt vähemmälle. Lopulta hän toteaa, että oman hyvinvointinsa vuoksi kuitenkin toimii periaatteidensa vastaisesti ja kantaa päävastuun kodista. Pirjo Nikanderin (2002, s. 72-73) mukaan tällaisella kolmevaiheisella diskursiivisella muotoilulla, A-B- mutta A, luodaan mm. kuvaa rationaalisesta puhujasta, joka tiedostaa tosiasiat. Tässä selonteossa malli toimii keinona luoda järkevä ja ymmärrettävä perustelu nykyiselle elämäntilanteelle. Toisessa ja kolmannessa selonteossa äidit ovat luisuneet tilanteeseen, jossa he kantavat vanhemmuuden vastuun. Oman hallinnan lipsuessakin he näyttäytyvät järkevinä toimijoina, sillä he myöntävät arjen tosiasiat ja samalla tiedostavat siihen liittyvät vaarat. Tiedostaminen tuo mahdollisuuden vielä puuttua tilanteeseen ja muuttaa sitä.

Kotihoidon tukea ja sen jakaantumista vanhempien kesken argumentoidaan teksteissä yleensä sen epätasa-arvoistavasta näkökulmasta katsoen. Nykyisen järjestelmän uskotaan monissa kirjoituksissa tukevan äitien kotiin jäämistä. Anttosen (2003, s. 178-179) mukaan feministisessä keskustelussa kotiäitiys edustaa yleensä repressiota ja alistusta ja kotihoidon tuki ja sen laajentaminen saattavat toimia naisia vastaan. Sellaisena kotihoidon tuki näyttäytyy myös seuraavassa selonteossa.

Kotihoidon tuen mielekkyyttä ravistelevat kommentit eivät ole äitivastaisia, päinvastoin. Mielestäni meidän täytyy olla huolissamme siitä, että yli 40

prosenttia naisista jää pysyvästi työttömiksi kotiäitiyden jälkeen. Ja vaikka äidillä olisikin vakituinen työpaikka, kotihoidon tuki voi sumentaa käsityksen siitä, millainen oma ammattitaito on monen vuoden kotonaolovuoden jälkeen. Keskustelu on tärkeää myös siksi, ettei Suomella ole korkean velkaantumisprosentin vuoksi enää ehkä konkreettisesti varaa siihen, että naiset ovat parhaimmat työvuotensa kotona eivätkä tee sitä palkkatyötä, johon heidät on koulutettu. (Tulva 2/2011, ”Äidin töissä käymisen edut paremmin esiin”, kannanotto)

Ensimmäisessä lauseessa kirjoittaja korostaa, ettei kotihoidon tuen kritisoiminen toimi äitejä vastaan, mutta loppuosa selonteosta käytännössä kumoaa väitteen, sillä mm. Suomen valtion talous rakentuu kotiäitien vastuuksi. Kotihoidon tuki muodostuu otteessa äitejä, heidän asemaansa ja koko yhteiskunnan taloudellista tilannetta vaarantavaksi tekijäksi, jonka kirjoittaja tuo esiin kolmen kohdan listalla. Hän perustele kritiikkinsä tukea kohtaan kotiäitien työttömyysriskillä, harkintakyvyn menetyksellä ja valtion velan kasvulla. Potterin (1996, s. 196-197) mukaan listan kolmeosaisuus on vakiintunut käytäntö, jolla korostetaan asian yleisyyttä tai tavallisuutta. Listalla pyritään antamaan asiasta riittävän näyttö ja sitä voidaan vahvistaa vielä lisäämällä listan eteen ”esimerkiksi” tai loppuun ” ja niin edelleen”, jotka luovat käsityksen, että listan olisi mahdollista vielä jatkua (Jokinen, 1999, s. 152). Kirjoittaja tuo kuitenkin esiin kotiäitien työttömyyden aiheuttaman huolen kiistanalaisuuden mainitsemalla, että kyse on hänen mielipiteestään. Samalla hän kutsuu lukijan jakamaan tämä huolen käyttämällä me-pronominia ja näin puhuttelee suoraan lukijaa.

5.1.3 Työ pelastaa

Työ näyttäytyy teksteissä tapana pelastautua takaisin tasa-arvoiseen asemaan ja elämään. Työssäkäynti tuo äidille taloudellisen riippumattomuuden ja sisältöä elämään sekä mahdollistaa lastenhoidon tasaisemman jakamisen vanhempien kesken. Kendallin (2007, s. 151) mukaan feministiseen diskurssiin kuuluu äidin työssäkäynti, vaikka se ei taloudellisesti olisikaan perheelle välttämättömyys. Tämä havainnollistuu hyvin seuraavassa otteessa.

Tätä kirjoittaessani perheellemme on koittamassa uusi aika. Puolet katkeruudestani sulii, kun äitiydestäni ja nuoresta iästäni huolimatta työllistyin haluamaani paikkaan. Lisäksi hoitojärjestelyiden suunnittelu on jo muuttanut

arjen dynamiikkaa tasa-arvoisemmaksi. Enää äiti ei ole varaventtiili, joka odottaa miestä kotiin töistä, kaupasta ja harrastuksista, vaan molemmilla on tiukat lähtö- ja paluuajat. (Tulva 3/2006, ”Tuntuu, että lapset eivät synny pariskunnille”, kokemus)

Selonteossa äidin työhön paluu muuttaa koko perheen elämän uudeksi. Uusi on aina suhteessa vanhaan ja yleensä lähtökohtaisesti arvottuu positiivisemmaksi kuin kehityksestä jälkeen jäänyt vanha. Uusi aika vertautuu vanhaan, johon liittyy kirjoittajan katkeruus epätasa-arvoisesta työnjaosta kotona. Se, että kirjoittaja työllistyy äitiydestä huolimatta, viittaa äitiyteen työllistymisen esteenä ja rakentaa jälleen äitiyden uhkana omalle identiteetille. Lapsenhoidon järjestelyt ovat mahdollistaneet perheen tasa-arvoisemman työn jaon, joka on tarkasti suunniteltu ja sovittu. Kysymyksiä herättää se, miksi työnjaosta on sovittu vasta äidin työllistymisen jälkeen. Mikä esti kirjoittajaa sopimasta lapsenhoidosta jo aiemmin?

Työssäkäynti aiheuttaa kuitenkin ristiriitaisen position äideille: kuinka säilyttää hyvän äidin identiteetti. Äitiyden näkökulmasta työssä käyminen tulee puolustettavaksi ja perusteltavaksi. Seuraavissa selonteoissa kirjoittavat oikeuttavat ratkaisuaan lapsen edulla, joka toteutuu äidin hyvinvoinnin kautta. Näin työssäkäynnistä rakentuu yksi hyvän äitiyden toteuttamisen muoto.

Olinkin onnesta soikeana, kun työllistyin heti toisen lapseni vanhempainvapaan jälkeen. Lastenhoitaja päiväkodissakin sanoi, että äidin onnellisuus heijastuu lapsiin. Mutta tällaiset onnellisesti äidin ja lasten kannalta päättyvät tarinat puuttuvat kokonaan tämän päivän kotihoitokeskustelusta. Kukaan ei siellä toisaalta kirjoita, että monet naiset haluavat epätsekkäästi esimerkiksi lääkärinä auttaa muita ihmisiä ja pitävät siksi lyhyet äitiyslomat. Tai siitä miten monet lapset viihtyvät päiväkodissa eivätkä missään nimessä haluaisi olla kotona. (Tulva 2/2011 ”Äidin työssä käymisen edut paremmin esiin”, kannanotto)

Olen vakuuttunut siitä, että lasten hyvinvointiin vaikuttaa ratkaisevasti vanhempien hyvinvointi. Kotona vietetyn vuoden jälkeen tiedän, että minusta ei ole kotiäidiksi moniksi vuosiksi. Lapseni on minulle rakas, mutta kaipasin itseni vuoksi takaisin työelämään. (Tulva 1/2007, ”Perheen paras”, kannanotto)

Ensimmäinen kirjoittaja esittää työssäkäyntinsä ja onnellisuutensa hyvää äitiyttä edistävänä asiana, mutta tekee tämän ammattilaista lainaten. Tällöin kirjoittajan näkemys rakentuu yleisesti hyväksytyksi seikaksi eikä vain oman edun ajamiseksi. Hän antaa työn tekemiselle myös muita perusteita, kuten epätsekkään muiden auttamisen työn avulla sekä lasten halun olla päiväkodissa. Näin kirjoittaja tulee luoneeksi kolmen kohdan listan. Myös toinen kirjoittaja listaa kaksi muuta syytä lapsen edun lisäksi. Hänellä työhön paluun oikeutuksena toimii hänen persoonansa ja identiteettinsä: hän on ihminen, jolla ei ole kykyä olla kotiäitinä pidempään ja toisaalta, hän tarvitsee työelämää ollakseen oma itsensä. Oma kokemus on luonut kirjoittajalle tiedon, jolla hän faktuaalistaa kykenemättömyytensä pidempään kotiäitiyteen. Rakentamalla kuvan kotiäitiydestä kykynä, hän säilyttää arvostavan suhtautumisen kotiäiteihin ja tekee työhön paluusta yksilöllisen ratkaisun. Lauseella olisi aivan eri merkitys, jos hän olisi käyttänyt esimerkiksi ilmaisua ”kotona vietetyn vuoden jälkeen tiedän, että en olisi kestänyt olla kotiäitinä useita vuosia”, jolloin kotiäitiydestä olisi rakentunut jotain siedettävää, jota kukaan järkevä ihminen ei valitsisi. Sanojen ”itseni vuoksi” voi taas ajatella viittaavan näkemykseen, jonka mukaan työ toimii itsensä toteuttamisen ja itsearvostuksen keinona. Työelämä mahdollistaa kirjoittajaa olemaan aidommin oma itsensä, mitä kotona olo ei hänelle suonut.

Elvin-Nowak ja Thomsson (2001) tutkivat ruotsalaisten työssäkäyvien äitien kokemuksia äitiydestä. He tunnistivat haastatteluistaan kolme diskursiivista positiota äideille. Ensimmäinen positio painottaa äidin ja lapsen läheistä suhdetta ja äidin jatkuvaa saatavuutta lapsen elämässä. Toisen position mukaan onnellinen äiti takaa lapsen hyvinvoinnin. Kolmas positio rakentaa itsenäisen työssäkäyvän naisen identiteetin erilliseksi äitiydestä. Heidän mukaansa työssäkäyvän äidin positiosta käsin äidin on mahdollista rakentaa itsestään aktiivisen ja itsestään huolta pitävän naisen identiteetti, jolloin äidin poissaolo lapsen luota on hyvä asia myös lapselle. ”Pelkkä” kotiäitinä oleminen asettaa naisen epähaluttavaan ja vanhanaikaiseen positioon, joka kyseenalaistaa hänen nykyaikaisen naiseutensa. (Mts. 414-425.)

Kendallin (2007, s. 130) havainnon mukaan perinteisen kotiäidin rooli toimii tuhon merkinä tasa-arvoisille feministisille naisille. Vaikka kotona viihtyisikin, kotiäitiys ei ole vakavasti otettava vaihtoehto pidemmän päälle, kuten käy ilmi alla olevassa otteessa.

Oikeastaan kotona on ihanaa, ja voisin hyvin jatkaa näin. Minun täytyy kuitenkin palata työelämään. Olen opiskellut lääkäriksi kuusi vuotta ja tuntuu, että kaikki menee muuten hukkaan. Ja tavallaan sitä kaipaakin. Voin ajatella, että tämä aika on ollut minulle äitinä etuoikeus, joka monelta mieheltä jää puuttumaan. (Tulva 1/2009, "Hoidan itse", kokemus)

Kirjoittaja rakentaa kotiäitiydestä mahdollista vaihtoehtoa myös tulevaisuudessa, mutta ei lähde pohtimaan keinoja sen toteuttamiseen. Työhön on pakko palata. Työhön paluu vaikuttaa velvollisuudelta, sillä kirjoittajalla on pitkä ja kallis koulutus, joka ei hyödytä ketään kotona lapsia hoitamalla. Kirjoittaja ei kuitenkaan mene töihin pelkästä pakosta, vaan myös omasta valinnasta ja tahdosta. Tahtomalla takaisin töihin kirjoittaja noudattaa tasa-arvoisuuskeskustelua. Kirjoittaja rakentaa tahtonsa kuitenkin epäröivänä käyttämällä ”tavallaan kaipaakin” ilmaisua, jolloin halu muodostuu vain osittaiseksi. Hän näkee kotona vietetyn ajan etuoikeutena, joka kuuluu erityisesti naisille. Rantalaiho (2003, s. 210) toteaaakin, että monille naisille kotiäitiys on saavutettu etu, josta ei haluta luopua, sillä työstä halutaan pitää välillä taukoa.

Seuraavissa otteissa omasta työhön paluusta huolimatta muiden äitien kotiin jäämistä ymmärretään eikä toisten ratkaisuja kyseenalaisteta. Yksilöllisten päätösten kunnioitus ohittaa feministisen diskurssin lähtökohdat, mutta jättää jälkeensä ristiriitaisuuden tunteen.

Ymmärrän äitejä, jotka eivät uskalla tai halua antaa lastaan edes muiden syliin, saati mennä aikaisin takaisin töihin. (...) Muiden feministien ja äitien valintoja en kyseenalaista. Enhän kysele sitäkään, miksi joku haluaa vaikka maalariksi. (Tulva 1/2009, "Töihin seitsemän kuukauden jälkeen", kokemus)

Yksivuotiaan tyttären äitinä en ihmettele niitä äitejä, jotka vaihtoehtojen puuttuessa päättävät jäädä hoitamaan lastaan kotiin vaikka haluaisivat työelämään. Miksipä ei, jos ei ole töitä mihin palata, tai joustamaton työnantaja ja kaiken kukkuraksi yhteiskunta pakottavat hoitamaan lapset kotona. Jos on lisäksi voimat lopussa vauvavuoden saatossa, onko sitten ihme, ettei taistelutahtoa sillä hetkellä löydy. (Tulva 1/2007, "Perheen paras", kannanotto)

Kirjoittajat erottavat itsensä äideistä, jotka päättävät jäädä kotiin. He ovat äitejä, jotka käyvät töissä. Ansioäiti –kategoriaan itsensä asettamalla he ottavat käyttöön myös

siihen liittyvät määreet kuten oman rahan ansaitsemisen ja yhteiskunnassa toimimisen. Molemmat äidit pyrkivät kuitenkin vakuuttamaan lukijan omalla kokemuksella, sillä myös he ovat pienten lasten äitejä ja tietävät, millaisia ratkaisuja pienten lasten äidit joutuvat pohtimaan. Ensimmäisessä selonteossa kotiin jääminen rakentuu äitien persoonallisista ominaisuuksista riippuvaiseksi. Kotiäiti on pelokas ja arka eikä luota muiden aikuisten hoitotaitoihin. Toisessa otteessa kotiin jääminen liitetään ensisijaisesti äidin mahdollisuuksiin työllistyä. Tällöin päätös ja vastuu ratkaisusta ei ole pelkästään yksilöllinen vaan myös yhteiskunnallinen. Kotiin jääminen muodostuu pakoksi parempien vaihtoehtojen eli työllistymisen puuttuessa. Lopussa myös tämä kirjoittaja viittaa äitien ominaisuuksiin, sillä lapsen syntymän jälkeen äidit eivät jaksakaan ”taistella” itselleen työtä. Lapsen ensimmäinen vuosi rakentuu rankaksi kokemukseksi ja vauvojen äidit väsyneiksi. Molemmat kirjoittajat ilmoittavat ymmärtävänsä kotiin jääviä äitejä, mutta rakentavat kotiäideistä epärationaalisia tai pakon ja väsymyksen edessä taipuvia naisia, mikä samalla syö uskottavuutta kotiin jäämisen perusteilta.

Seuraavassa selonteossa perheistä ja varsinkin kotiäideistä rakentuu suojeltavia kohteita, jotka eivät pärjää ilman ulkopuolista apua.

Äitejä ja perheitä ei saisi jättää oman onnensa nojaan, niin että kotiin jäädään vasten tahtoa. Pienten lasten äitien työssäkäyntiä on kannustettava ja mietittävä tehokkaita keinoja, joilla perhe ja työ voidaan yhdistää tasapuolisesti vanhempien kesken. Kotityöt on jaettava, niin että myös äideillä on vapaa-aikaa. Keinoihin kuuluu kummankin vanhemman mahdollisuus esimerkiksi lyhennettyyn työviikkoon. (Tulva 1/2007, ”Perheen paras”, kannanotto)

Tekstin alussa mainitaan perheet yleensä, mutta myöhemmin on luettavissa, että perheiden tarvitsema apu koostuu ensisijaisesti äitien työelämän tukemisesta. Toisin kuin aiemmissa työn tärkeyttä korostavissa selonteoissa, tässä otteessa äitien työssä käynti ei näytä täysin ongelmattomalta. Työn ja perheen yhdistäminen tulisi toteutua tasa-arvoisesti ja se onnistuu vain tietyin ehdoin. Kirjoittaja käyttää passiivista käskymuotoa antaakseen sanoille painoa samalla kuitenkin häivyttämällä sen, kenen tulisi toimia äitien hyväksi. Ketään nimeämättä kirjoittaja onnistuu kuitenkin tuomaan esiin toimijat, yhteiskunnan, isän ja työnantajat, joiden avulla äitien ei ole pakko jäädä kotiin. Tätä aihetta pohditaan enemmän seuraavan kappaleen selonteoissa.

5.1.4 Vastuu tasa-arvoisesta vanhemmuudesta

Miksi tasa-arvoinen vanhemmuus ei sitten toteudu? Vuori (2009, s. 48-49) toteaa, että Suomen perhepolitiikassa on voimakkaasti tuettu tasa-arvoista vanhemmuutta ja naisten työssä käyntiä, mutta samalla on painotettu perheiden vapautta valita mm. omat lastenhoitojärjestelyt, jolloin tasa-arvokysymykset jäävät yksittäisten vanhempien ratkaistaviksi. Analysoimissani teksteissä vastuu jakautuu yksilön, työnantajan ja yhteiskunnan välille painopisteen vaihdellessa eri kirjoituksissa, mutta myös yksittäisissä kirjoituksissa.

Suomessa on luotu perhepolitiikkaa, joka päällisin puolin on sukupuolineutraalia, mutta tosiasiallisesti houkuttaa naisia jäämään kotiin. Muutama prosentti isistä pitää vanhempainvapaata, mutta miehet eivät jää hoitovapaalle. On viitteitä siitä, että jotkut naiset heittäytyvät ”äitiuralle”. Kaikki eivät välttämättä koskaan ponnista työelämään. (Tulva 1/2005, ”Köyhyyteen houkutellut”, kannanotto)

Selonteossa vastuu epätasaisesti jakautuneesta vanhemmuudesta nähdään osaksi yhteiskunnallisena asiana, toisaalta yksilöiden valinnoista johtuvana. Yhteiskunnan ratkaisut houkuttavat erityisesti naisia jäämään kotiin. Analysoimissani teksteissä houkutella-sanaa käytettiin usein selittämässä äitien kotiin jäämistä, mutta toisaalta myös keinona saada isiä jäämään vanhempainvapaille. Houkuttelu viittaa suostutteluun ja maanitteluun ja yleensä houkutusta käytetään, kun halutaan ihminen tekemään jotain, mitä hän ei tavallisissa olosuhteissa tekisi. Houkuttelun kohteen oma toimijuus on hieman kyseenalaista ja usein puhutaankin houkutuksen uhreista. Selonteossa äideistä rakentuu perhepolitiikan uhreja, jotka heittäytymällä antautuvat osaansa kotiäiteinä. Kotiäitiys näyttäytyy helppona valintana, sen sijaan työhön meneminen vaatii yksilöltä pyrkimistä ja ponnistelua. Jokinen (1996, s. 86) toteaaakin, että kotiin jäämisellä viitataan paikallaan olemiseen, joka sijoittuu lähtemisen ja työelämän vastakohdaksi ja arvostusasteikolla hierarkkisesti työntekoa alemmaksi. Otteessa isät ohitetaan melko lyhyesti ja toteavasti, mutta samalla isistä rakentuu kuva aktiivisina työntekijöinä, jotka eivät jättäydy kotiin.

Seuraavassa selonteossa tasa-arvoisen vanhemmuuden vastuu on pääosin isän työnantajan hartioilla.

(Tutkijan nimi) suurin tasa-arvohuoli on, että äidit kantavat edelleen kokonaisvastuun vanhemmuudesta. Hänestä työnantajien pitäisi myös tuntea oma vastuunsa. ”Nythän on niin, että työelämä ei halua ottaa vastuuta isyyden tukemisesta. Eettisesti toimivat miehet ja naiset ovat huonossa asemassa, koska he haluavat osallistua perheen elämään, mutta myös hoitaa työnsä hyvin.” Muutos vaatisi sitä, että työpaikallakin kannustettaisiin pienen lapsen isää hellittämään. Näin ei tehdä. ”On ihan eri asia jos kehoitus tulee työnantajalta kuin kotoa puolisolta. Nyt perheen ja työelämän yhdistämisen vaikeus aiheuttaa syällisyyttä ja uupumusta. Se ei ole hyväksi kenellekään. (Tulva 3/2005, ”Äitiydestä irrallinen isyyskeskustelu on kuollut”, haastattelu)

Kannanotto esitetään haastattelun tutkijan lainauksella, joka tuo mielipiteelle painoarvoa, samoin kuin toteava lausahdus ”nythän on niin”, joka rakentaa seuraavasta lauseesta faktatietoa. Moraalisesti oikein toimiviksi tekstissä rakentuvat vanhemmat, jotka ovat työelämässä aktiivisesti mukana sekä panostavat perhe-elämään. Vanhemmuuden tasapuoliseen jakamiseen tarvitaan perheen ulkopuolista auktoriteettia vakuuttamaan isä perhe-elämän tärkeydestä. Isien tulisi vähentää työntekoa, mutta pelkkä perheen sisäinen keskustelu aiheesta ei riitä, sillä äidin toive ei ole riittävä aikaan saamaan muutosta. Selonteossa tuodaan suoraan esiin äitien ja työnantajien vastuu, mutta isän omaa vastuuta työn rajaamisesta ei mainita. Työnantajan vastuu rakentuu lähes pakoksi pitäisi -verbiä käyttämällä. Isyys muodostuu otteessa paljolti muiden ohjailtavaksi toimijuudeksi ja vastuuttomaksi positioksi.

Vaikka työ monissa teksteissä tuo äideille mahdollisuuden toteuttaa itseään ja säilyttää taloudellinen itsenäisyyden, se ei silti tuo tasa-arvoa koteihin. Vanhemmuuden ja perheen vastuut eivät jakaannu tasaisesti silloinkaan, kun perheessä on kaksi ansaitsijaa. Seuraavissa selonteissa pohditaan syitä, miksi tasa-arvo ei kaikesta yrityksestä huolimatta toteudu.

Mutta mikä lopulta on ”kansan tahto” ja erityisesti naiskansalaisten tahto kotitöiden osalta? Jos naiset suostuvat tekemään valtaosan päivittäisistä perheen ruokkimiseen, vaatettamiseen ja puhtaana pitämiseen liittyvistä toimista, onko vedettävä se johtopäätös, että naiset saavat jonkinlaista tyydytystä kotityövastuun kantamisesta? Ehkä suuri osa näistä vastuunkantajista ei ole

koskaan kokenut muunlaista - tasaisempaa - työnjakoa, johon omaa tilannetta voisi verrata?(Tulva 1/2002, ”Naiset, miehet ja kotityöt”, kannanotto)

Selonteossa kotitöiden epätasainen jakautuminen rakentuu aluksi kaikkien naisten vastuulla olevaksi asiaksi. Miesten tahto rinnastuu ”kansantahtoon” ja rakentaa miehistä kansalaisia, joista naiset eroavat sukupuolensa vuoksi. Miesten tahtoa ei ilmaista suoraan, mutta siitä saa vihjeen naisten toiminnan kuvauksesta. Naiset ”suostuvat” kotitöihin ja mahdollisesti ”saavat tyydytystä” päävastuun kantamisesta. Suostuminen sisältää ajatuksen toisen tahtoon taipumisesta ja tyydytys viittaa nautintoon, jolloin naisille rakentuu alistettuun asemaan tyytyväisten naisten asema. Tekstissä miehille tarjoutuu asema suostuttelijoina ja mahdollisina vallankäyttäjinä, joille kotityöt eivät tuo samanlaista tyydytystä. Kirjoittaja ei mainitse tekstissä äitejä, vaan puhuu naisista yleensä. Kuitenkin viittaamalla perheen päivittäisiin toimiin naisista rakentuu äitejä, sillä ruokkiminen, vaatettaminen ja puhtaana pitäminen ovat toimia, jotka kohdistuvat yleensä nimenomaan lapsiin. Vastuu on siis äitien ja erityisesti sellaisten äitien, joiden kokemusmaailma on suppea. Kokemukseen viittaaminen sisältää oletuksen, että yksilölliset kokemukset muokkaavat äitien toimintaa, jolloin työnjaostakin muodostuu yksilöllinen ongelma. Kirjoittaja esittää lauseet kysymysmuodossa, jolloin väitteet muodostuvat epäsuoriksi ja etäännyttävät kirjoittajan esitetyistä ajatuksista.

Myös seuraavassa selonteossa perheiden työnjako rakentuu perheiden sisäiseksi asiaksi.

Oletus, ettei isän ole taloudellisesti mahdollista jäädä vanhempainvapaalle, elää sitkeästi. (...) Uskomusten taustalla vaikuttaa ajatus, että äidin kuuluu hoitaa lapset ja isä vastaa perheen elättämisestä. ”Käsitykset uusintavat perinteistä työnjakoa varsinkin perheissä, joissa vastuun jakamiseen liittyvistä sukupuolittuneista oletuksista ei keskustella avoimesti.” (Tulva 4/2007, ”Jaot uusiksi”, kannanotto)

Kirjoittaja mainitsee isien vähäisen vanhempainvapaiden käytön syyksi oletukset ja uskomukset. Sekä oletukset ja uskomukset ovat luonteeltaan epäluotettavaa ja riittämätöntä tietoa ja niiden rinnalle kirjoittaja nostaa tutkijan väitteen. Perheiden päätöksenteko rakentuu epärationaaliseksi ja vastuu säilyy perheillä. Edellisessä selonteossa äidin erilaiset kokemukset olisivat mahdollistaneet tasa-arvoisemman työnjaon, nyt tasaisen työnjaon edellytykseksi muodostuu perheiden sisäinen ja avoin

kommunikaatio, joiden avulla turhat uskomukset häviävät. Suoninen (1993, s. 144) tunnisti haastattelemansa äidin puheesta humanistisen repertuaarin, joka sisälsi ajatuksen avoimesta puhumisesta syvän totuuden tuottajana ja suvaitsevaisuuden lisääjänä. Myös edellä olevassa selonteossa avoimen keskustelun oletetaan lisäävän ymmärrystä ”oikeammasta” ja tasa-arvoisemmasta perhe-elämästä.

5.2 Epäselvä isyys

Isyyden repertuaareissa korostuu isän epäselvä ja epävarma asema. Toisin kuin äitiys isyys ei ole koskaan itsestään selvää. Kirjoituksissa isyys näyttäytyy kyseenalaisena monella tasolla mm. biologisella, oikeudellisella ja toiminnallisella tasolla. Isyydestä rakentuu puolustettava ja oikeutettava positio. Isyyden epäselvyyden rinnalla kulkee toinen suhde isyyteen nimittäin isyyden korvaamattomuus. Jos ja kun isyys pääsee toteutumaan, sen merkitys on suuri sekä onnistuessaan että epäonnistuessa. Vuoren (2009, s. 63) analysoimissa asiantuntijakirjoituksissa oli luettavissa moraalinen painotus, joka korostaa vastuullisten isien merkitystä erityisesti pojille, mutta myös koko yhteiskunnalle. Isyyden muuttuminen aktiivisemmaksi tuo kirjoituksissa mahdollisuuden laajempaan yhteiskunnalliseen muutokseen, jossa voittajina rakentuvat kaikki osapuolet.

5.2.1 Laillinen isä

Isyyden laillisuuden merkitys nousi kirjoituksissa esiin monilla tavoin ja peilautui suhteessa äitiyden ehdottomuuteen. Laillinen vanhemmuus tuo isälle oikeuksia ja velvollisuuksia suhteessa lapseen. Lain mukaan avioliitossa syntyvän lapsen isän vanhemmuutta pidetään annettuna, muutoin isyys on epäselvää.

Lapsen isyys määrittyy Suomessa avioliiton kautta - jos lapsen äiti on naimisissa, on aviomies virallisesti lapsen isä, eikä asiaa kyseenalaisteta. Mutta jos lapsen vanhemmat eivät ole lapsen syntymähetkellä avioliitossa, lapsen isyys täytyy erikseen selvittää. Se tehdään yleensä tunnustamalla isyys lastenvalvojalle paikkakunnan sosiaalivirastossa. Mikäli lapsen vanhempien tai lastenvalvojan mielestä isyys ei ole yksiselitteisen selvä, isyys voidaan todentaa dna-testillä laboratoriossa. Mikäli mies vastustaa isyyden selvitystä, lastenvalvoja nostaa isyyshakemuksen tuomioistuimessa, ja mikäli isyydestä saadaan riittävä näyttö,

tuomioistuim vahvistaa isyyden. (Tulva 3/2011 ”Panitko lapsesi äitiä vai oliko äiti muiden kanssa?”, reportaasi)

Kirjoittajan selonteko muistuttaa passiivisessa toteavuudessaan asiantuntijatekstiä ja rakentaa siitä näin faktuaalista. Kirjoituksella on tuotu esiin erilaisissa parisuhteissa olevien isien eriarvoinen asema vanhempänä. Selontekoa on mielenkiintoista lähestyä isyyteen liitettyjen verbien kautta. Isyys on tällöin *määriteltävää, selvitettävää, tunnustettavaa, todennettavaa, vastustettavaa ja oikeudessa vahvistettavaa*. Avioliiton ulkopuolinen isyys rakentuu toisaalta epävarmana ja uhattuna positiona, toisaalta jonain joka voidaan pakottaa miehelle vastustuksesta huolimatta. Isälle toimijana jää melko kapea mahdollisuus toimia aktiivisesti, sillä hän voi joko tunnustaa isyyden tai vastustaa sitä. Muut toimijapositionit jäävät viranomaisille tai äidille, joka voi vaatia isyyden selvittämistä. Äitiyteen liitettyinä kyseiset toiminnot menettävät merkityksensä, sillä äitiyden selvittäminen tai tunnustaminen on nykypäivänä hyvin harvinaista. Isyys rakentuu siis jo lähtökohtaisesti ristiriitaiseksi ja erilaiseksi kuin äitiys.

Kirjoituksissa kritisoidaan lain synnyttämää isien epätasa-arvoista asemaa. Kirjoittajat tuovat esiin nykyajan perheiden ja vanhemmuuden monimuotoisuuden, joita laki ei palvele. Laki nähdään jopa estävän isän vanhemmuutta toteutumasta ja korostavan laillisen vanhemman ja erityisesti äidin valtaa määritellä isyyttä. Kuten edellisessä otteessa myös seuraavassa selonteossa kirjoittaja kyseenalaistaa aviomiehen virallisen isyyden oletusta.

Avioliittoinstituution vuoksi myös isyyslaki on epätasa-arvoinen. Siinä avioliitto jyrää jopa varsinaisen isyyden: mikäli lapsen äiti on naimisissa, on syntynyt lapsi automaattisesti aviomiehen, vaikka todellinen isä olisi joku muu. Biologisella isällä ei ole oikeutta vaatia isyyden selvittämistä, mikäli nainen vastustaa sitä. Ristiriitaista kyllä, avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen isäksi taas ei kelpuuteta sosiaalista vanhempaa. (Tulva 3/2010, ”Avioliittoinstituutio halventaa rakkautta ja luo epätasa-arvoa yhteiskuntaan”, kannanotto)

Jos isyys vahvistetaan, biologisesta isästä tulee lapsen virallinen vanhempi. Perheen sisäistä adoptiota ei voi tehdä ilman biologisen vanhemman suostumusta. Kun virallisia vanhempia voi olla vain kaksi, apilaperheissä osa

vanhemmista on ilman oikeuksia. (Tulva 4/2009, "Miten lapsia tehdään?", reportaasi)

Biologisen isän asema muodostuu kirjoituksissa kaksitahoiseksi. Pelkkä biologinen isyys ei välttämättä turvaa isän asemaa ja isä voi jäädä paitsi vanhemman oikeuksistaan. Kuitenkin vahvistettuna biologinen isyys tuo virallisen ja vahvan aseman isälle riippumatta hänen roolistaan lapsen elämässä. Biologisen isän rinnalle syntyy sosiaalisen isän kategoria, johon parisuhteesta ja perhemuodosta riippuen voi lukeutua mm. äidin tai isän kumppani, avopuoliso tai aviopuoliso. Kirjoituksissa parisuhteen muoto osoittautuu määräävämmäksi tekijäksi isyydelle kuin isänä toimiminen. Sosiaalinen vanhemmuus rakentuu lain kannalta väheksyttynä ja oikeudettomana asemana. Toisaalta sosiaalinen vanhemmuus voi kuitenkin olla isälle se merkityksellisin tehtävä ja yhdessä lasten kanssa jaettu tieto isyydestä riittää virallistamaan isyyden ja isän aseman.

"Mutta ei niitä ole koskaan allekirjoitettu eikä isyyttä vahvistettu. Mulle riittää, että lapset tietävät, että mä olen niiden isä." (Tulva 4/2009, "Miten lapsia tehdään?", reportaasi)

5.2.2 Osallistuva isä

Kirjoittajat eivät kirjoituksissaan useinkaan suoraan mainitse termiä jaettu vanhemmuus, mutta se rakentuu epäsuorasti monissa teksteissä. Jaetun vanhemmuuden diskurssin sisältämä isän aktiivinen osallistuminen lasten ja kodin hoitoon vaikuttavat niin itsestään selviltä tavoitteilta ja ihanteilta, ettei niitä tarvitse erikseen perustella eikä niitä kyseenalaisteta. Teksteissä jaettu vanhemmuus ei rakennu pelkästään yksilöiden, perheiden ja feministien tavoitteeksi, vaan myös yhteiskunnan tavoitteeksi kuten seuraavissa selonteoissa.

Kahden ansaitsijan ja hoivaajan mallia voisi (tutkijan nimi) mukaan edistää kolmella keinolla: lisäämällä tukimuotojen joustavuutta, pidentämällä vanhempainvapaata ainakin vuoteen lapsen syntymästä ja lisäämällä isien vastuuta. (Tulva 1/2006, "Kodin kutsu", kannanotto)

Pidän mahdollisena, että (kotihoidontuen) uudistuksella on miesten lastenhoitoa lisäävä ja isien asemaa tätä kautta parantava vaikutus. Se on positiivinen asia. (Tulva 4/2013, ”Isät kotiin ja äidit töihin”, kannanotto)

Kotihoidontuen kiintiöiminen on ollut tarkastelemanani ajankohtana (vuosina 2002-2013) Tulva-lehdessä usein esillä. Uudistuksen uskotaan lehden teksteissä mm. jakavan vanhemmuutta miesten ja naisten välillä tasaisemmin ja helpottavan naisten työllistymistä lasten saamisen jälkeen. Naisten aseman korostamisen sijaan, jälkimmäinen kirjoittaja näkee perhepoliittisen uudistuksen nimenomaan isien, ei äitien, asemaa eteenpäin ajavana asiana. Isien asema ei siis ole tällä hetkellä riittävän hyvä, siinä on jotain korjattavaa erityisesti suhteessa lapsiin ja sen parantamiseksi tarvitaan yhteiskunnan tukea. Osallistuvan isän –repertuaari toimii feminististen näkökannan tukijana ilman, että sitä täytyy tuoda suoraan esiin.

Seuraavassa otteessa kirjoittaja pohtii osallistuvaa isyyttä sekä oman kokemuksen kautta että yleisemmin.

Lasten isä on osallistuva ja läsnä oleva vanhempi, joka oli kuukausia itsekin hoitovapaalla esikoisen ollessa yksivuotias. (...) Isät ovat kotiäidin lapsen näkökulmasta iltaisin vierailevia statisteja ja viikonloppujen rakkaita yllätyksiä. Isien osallistuvuus ja näennäinen hoitovastuun jakaminen eivät poista sitä, että lapsen maailma on naisten hallussa. Ei kolmevuotias ymmärrä, että halutessaan isäkin voisi olla koti-isänä. (Tulva 3/2006, ”Pekan äiti ei mene töihin”, kokemus)

Ensimmäisessä lauseessa kirjoittaja kuvaa omaa miestänsä isänä. Suomessa hoitovapaata käyttää vain pieni osa isistä, joten mainitsemalla lastensa isän kuukausien mittaisen hoitovapaan rakentuu isälle aktiivisen ja tasa-arvoisen vanhemman identiteetti. Myöhemmin selonteossa kirjoittaja kuvaa isiä yleensä, jolloin isien osallistuvuuden riittävyys kyseenalaistuu. Isien osallistuvuus on passiivista ja ajoittaista, joka jättää lapset edelleen naisten haltuun. Kirjoittaja ei kuitenkaan kyseenalaista isiä omasta positiostaan feministinä ja entisenä kotiäitinä vaan lasten näkökulmasta. Omien feminististen intressien etäännyttäminen toimii keinona tehdä väitteestä uskottavampi. (ks. Potter, 1996, s. 122-123.) Kirjoittaja ei toimi vain omien etujen ja periaatteidensa vuoksi, vaan asettuu ikään kuin ajamaan lasten asiaa, sillä pieni lapsi on siihen itse kykenemätön.

Eräs kirjoittaja rikkoo osallistuvan isän itsestäänselvyyttä kysymällä haastattelutekstissä suoraan isyyden tarpeellisuudesta. Haastateltavan lainauksissa, kuten myös kirjoittajan muussa tekstissä, kuitenkin myöhemmin rakentuu aktiivisen ja lapselle läheisen isän asema. Jopa radikaaleilta tuntuneet kysymykset toimivat lopulta alleviivaamassa isän osallistuvuuden tärkeyttä.

Mutta kannattaako isäksi ryhtyminen ylipäänsä miehelle? (Tutkijan nimi) esittää vastakysymyksen: ”Jos on kaksivanhempainen perhe, jossa lastenhankinta on yhteisesti sovittu, niin miksi mies luistaisi siitä?” Suurempi osallistuminen lapsen hoitoon on hyväksi myös isälle itselleen: ”Isyyttä haluavalle on varmasti tärkeää luoda läheinen suhde lapseen.” Entä lapsi - mihin hän tarvitsee isää? Biologista isää ei (tutkijan) mukaan välttämättä muuhun kuin siittiöiden luovuttajaksi. Mutta jos isä elää lapsen kanssa, hänen roolinsa on hyvin tärkeä. ”Lapsi tarvitsee isän huolenpitoa, jotta hän ei tunne syyllisyyttä isän välinpitämättömyydestä, eikä joudu myöhemmin elämässään käsittelemään huonommuuden tunteja.” (Tulva 3/2005, ”Äitiydestä irrallinen isyysskeskustelu on kuollut”, haastattelu)

Isyys muodostuu selonteossa joksikin, jonka hyödyt ja edut tulevat pohdittavaksi ja isyys valittavaksi asiaksi. Isän mahdollisuus välttää isyys tuodaan esiin, mutta järkevämpänä ja isälle hyödyllisempänä vaihtoehtona rakentuu isyyden hyväksyminen. Sosiaalinen isyys rakentuu merkittävämpänä asemana kuin biologinen isyys. Isän läsnäolon ja osallistuvuuden tärkeyttä perustellaan lapsen edulla, sillä isän välinpitämättömyydellä voi olla vakavat seuraukset lapselle.

5.2.3 Riittämätön isä

Vaikka osallistuva isyys ja jaettu vanhemmuus kuuluvatkin kirjoituksissa vahvasti ihanteena, niin käytännössä isyys rakentuu monissa teksteissä jollain tavoin riittämättömänä. Saman huomasi myös Aalto (2012, s. 80) tutkimuksessaan. Isä ei riittävästi täytä isyydelle asetettuja odotuksia, vaan tarvittaisiin vielä jaetumpaa vanhemmuutta ja muutoksen pitäisi tapahtua nopeammin (mts. 80). Tämä tulee esille seuraavassa selonteossa.

Vuoden 2003 bonusvapaauudistus on nostanut vanhempainvapaata käyttävien isien osuuden 12 prosenttiin. Suomalaisten isien innokkuus käyttää

vanhempainvapaata on silti vähäistä verrattuna esimerkiksi Islantiin, jossa kolme neljästä isästä käyttää kolmen kuukauden kiintiöidyn osuutensa vanhempainvapaasta. (Tulva 4/2007, ”Jaot uusiksi”, kannanotto)

Suomalaisten isien vanhempainvapaan käyttö on lisääntynyt, mutta kirjoittajan esittämä luku vaikuttaa edelleen melko pieneltä. Kirjoittaja korostaa suomalaisten isien vähäistä vanhempainvapaan käyttöä vertaamalla tilastollisia vanhempainvapaalukuja toisen maan lukuihin. Vertailumaaksi ei ole valittu mitä tahansa maata, vaan maa, jossa isien vanhempainvapaan pitäminen on selvästi yleisempää kuin Suomessa. Kirjoittaja ei erittele, mistä erilaiset luvut voivat johtua, jolloin lukijalle jää käsitys suomalaisten isien persoonallisuuspiirteiden erilaisuudesta suhteessa islantilaisiin isiin: suomalaisisät eivät ole innokkaita hoitamaan lapsiaan. Jokinen (1999, s. 146) huomauttaakin, että kvantifioinnilla pyritään luomaan kuva selkeästä, ristiriidattomasta tiedosta, mutta usein kyse on tiettyjen lukujen valinnasta ja esitystavasta.

Kirjoitusten isät eivät hoida tarpeeksi pieniä lapsiaan, mutta eivät myöskään osallistu riittävästi kotitöihin. Isien riittämättömyys jatkuu lasten kasvaessa ja äitien palatessa töihin. Kyse ei siis ole vain isän suhteesta lapseen vaan koko perhe-elämään.

Arjen tutkijoiden mukaan lastenhoito pysyy äidin työnä myös vanhempainvapaaja hoitovapaakausten jälkeen. Jo kahden työssäkäyvän aikuisen perheessä nainen käyttää kymmenen tuntia viikossa enemmän kotitöihin kuin mies. Ennen lasten syntymää naisen rahat ovat naisen rahoja; miehen rahat miehen. Ensimmäisen lapsen synnyttyä naisen rahat muuttuvat jotenkin kummasti perheen rahoiksi, miehen rahat pysyvät miehen rahoina. (Tulva 3/2009, ”Lapsettomien isien maa”, reportaasi)

On perheitä, joissa isä tuhlaa neljän tonnin nettopalkkansa ravintoloihin ja harrastuksiin kotiäidin kituuttaessa kotihoidontuella. Joissain perheissä isä maksaa äidille palkkaa lastenhoidosta. Joissain perheissä kaikki menot maksetaan suhteessa omiin tuloihin. Joskus äidit säästävät etukäteen rahojaan tilille, jotta voivat jäädä hetkeksi kotihoidontuelle. (Tulva 3/2006, ”Pekan äiti ei mene töihin”, kokemus)

Perheen talouden suhteen näissä kirjoituksissa maalautuu kuva isistä itsekkäinä ja epäreiluina, joiden taloudellinen asema on äitien asemaa parempi. Parisuhteessa nainen

ja mies ovat olleet itsenäisiä rahankäyttäjiä, mutta vanhemmuuden myötä perheen talous muuttuu vallankäytön välineeksi. Molemmat kirjoittajat toteavat rahatalouden muutokset faktoina ja äideistä riippumattomina asioina: ”naisen rahat muuttuvat kummasti”, ”isä tuhlaa ja maksaa” ja äideille jää vaihtoehdoksi selviytyä ”kituuttaen ja säästäen”. Epätasa-arvoinen tilanne muodostuu isien aiheuttamaksi, johon äidit sopeutuvat eri tavoin, mutta eivät kannu siitä vastuuta. Repo (2003, s. 73) erittelee perheiden rahankäyttötodellisuudet yksilölliseen ja yhteiseen etuun perustuviin diskursseihin. Vaikka kahden ansaitsijan mallia pidetään usein toivottavana, Repon tutkimuksessa isät rakentuvat yhä perheen ensisijaisina elättäjinä ja äidit lasten kulutustarpeiden huolehtijoiksi. Perheenjäsenten elintasot voivat erota toisistaan huomattavasti, mikä saattaa aiheuttaa alistussuhteita ja ristiriitoja perheessä. (Mts. 84-85.)

5.3 Vanhemmuuden valinnat

Vanhemmuus rakentuu Tulvan kirjoituksissa usein erilaisten valintojen tekemiseksi ja toisaalta nämä valinnat muokkaavat vanhemmuutta. Valinnat koskevat niin vanhemmaksi ryhtymisen päätöstä kuin vanhempana toimimista. Reynoldsin, Wetherellin ja Taylorin (2007, s. 332-334) mukaan ”valinta” on diskursiivisesti ymmärrettyä yksi kulttuurillinen keino, jota puhujat voivat käyttää identiteettiään rakentaessaan hyvin joustavasti tekemään eri asioita selonteoissa. Valinnan myötä puhujat voivat mm. sekä ottaa että välttää vastuuta ja näin esittää itsensä joko aktiivisena toimijana tai henkilönä, jolle asiat vain tapahtuvat (mts. 348).

5.3.1 Vanhemmaksi ryhtyminen

Bergin (2008, s. 125) mukaan mediapuheessa keskustelua äidiksi tulemisesta jäsentävät suunnitelmallisuutta ja äitiyden hallintaa korostavat repertuaarit. Suunnitelmallisuutta korostava puhe tuottaa äitiyden hyvin vaativana ja kunnianhimoisena tehtävänä, joka vaatii harkintaa omista edellytyksistä äidiksi (mts. 125). Analysoimissani teksteissä kirjoittajat, jotka kertoivat omista vanhemmuuden kokemuksista eivät pohtineet, miksi ovat halunneet vanhemmiksi, mutta lapsettomat pohtivat tätä paljonkin.

(Tutkijan nimi) on huomannut, että naisten elämäntapavalintoja ohjaa usein samanlaisuuden halu. Suurta painetta lasten hankkimiseen tulee myös lapsuudenperheen suunnalta. Varsinkin potentiaaliset isoäidit painostavat

tyttäreitä usein itsekkäistä syistä, koska haluavat elämänsä jotain lisää eläkeiän lähestyessä. ”Lisäksi on yhteiskunnallisen tason keskustelu. Nykyisinkin hämmästyttävän usein nousee esiin nationalistinen ajatus, jonka mukaan naiset ovat synnyttämällä vastuussa kansakunnan tulevaisuudesta”, (tutkija) sanoo. (Tulva 3/2010, ”Ei lapsille”, reportaasi)

Äitiyden valinta rakentuu tässä kirjoituksessa ensisijaisesti sosiaalisen paineen alaiseksi valinnaksi. Painetta naisiin kohdistuu suvulta, muilta naisilta ja koko yhteiskunnalta. Lapsien hankkiminen muodostuu erityisesti naisten tehtäväksi ja lapsi näyttäytyy keinona saavuttaa jokin tavoite kuten elämän sisältö tai kansakunnan säilyminen. Naisen henkilökohtaisia toiveita ja ajatuksia haastateltava tuo esiin vain esittämällä ne sopeutumisenä sosiaalisiin normeihin ja naisen todelliselle valinnalle ja toimijuudelle jää vähän mahdollisuuksia. Tällöin ainoana aitona, yksilöllisenä ”valintana” rakentuu lapsettomuus. Seuraava haastateltava tuo asian esiin hyvin suorasti.

(Haastateltavan nimi), 49, mukaan äitiys on naisille houkutteleva rooli, koska se tuo mukanaan niin paljon sosiaalista hyväksyntää. (...) Äitiyden valitseminen ei kiehdo (haastateltavaa) toisissakaan naisissa. ”Kun joku yrittää tietoisesti tai tiedostamattaan toimia raamien ulkopuolella, se muuttaa ihmistä. Sellaiset naiset kiinnostavat minua.” (Tulva 3/2010, ”Ei lapsille”, reportaasi)

Selonteossa äitiys on keino toteuttaa naiseutta yleisesti hyväksytyllä tavalla. Äitiyden valitseminen tekee kuitenkin naisesta tavallisen ja tylsän. Kiinnostavan ja yksilöllisen naiseuden yhdistäminen äitiyteen vaikuttaa mahdottomalta tehtävältä.

Hyvän äitiyden vaatimus voi vaikuttaa naiseen, vaikkei tämä haluaisikaan lasta. Tällöin lapsettomuus täytyy perustella ja oikeuttaa oma asema lapsettomana naisena.

”En ajattele, että olisin jotenkin sopimaton äidiksi. Pidän lapsista. Mutta vanhemmuuteen liittyy jokapäiväisiä tekoja, toisen ihmisen kasvattamista sekä sellaista suurta vastuuta yksittäisestä ihmisestä, joita en halua.” (Tulva 3/2010, ”Ei lapsille”, reportaasi)

Kirjoittaja tuo esiin sopimattoman äidin -kategorian, josta hän kuitenkin samalla irtisanoutuu kertomalla, ettei se ole syy hänen lapsettomuuteen. Vapaaehtoisesta lapsettomuudesta huolimatta kirjoittaja luo itsestään kuvan potentiaalisesti hyvänä äitinä.

Hyvään naiseuteen liittyy hyvä äitiys ja lapsista pitäminen, vaikkei nainen toimisikaan vanhempana. Kirjoittaja rakentaa vanhemmuuden vastuuna ja tekoina, joihin hän kykenisi, mutta joita hän ei halua. Eeva Jokinen (1996, s. 55) toteaa kirjassaan Väsynyt äiti, että äitiydestä kieltäytyessään nainen kieltäytyy naiskansalaiselle osoitetusta ”roolikasaumasta”, joihin kuuluu mm. vaimon, hyvän äidin ja ansioäidin roolit. Hän muistuttaa myös, että äitiyden haluaminen ja siitä kieltäytyminen ovat kulttuurillisia ja ajallisia ilmiöitä (mts. 55).

Lastensaanti ei ole itsestäänselvyys kenellekään parisuhde- tai perhemuodosta huolimatta, mutta analysoimissani kirjoituksissa heteroparisuhteessa elävät kirjoittajat eivät problematisoineet lapsen saannin edellytyksiä. Se sijaan sateenkaariperheiden ja itsellisten naisten haastatteluteksteissä korostuu valintojen merkitys, erityisesti sopivan isän tai äidin löytäminen. Nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa ja helpottaa vanhemmaksi ryhtymistä monien osalta.

”Uusi ilmiö on, että homot ja homoparit hankkivat yhä useammin lapsia itsellisten naisten kanssa”, (asiantuntija) sanoo. ”Muutos kertoo, että homot näkevät isyyden omaan elämäänsä kuuluvana asiana.” (Tulva 4/2009, ”Miten lapsia tehdään?”, reportaasi)

Kirjoittaja lainaa selonteossa haastateltavan puhetta, jolle tuo painoarvoa haastateltavan asiantuntijuus. Selonteon mukaan lapsen vanhemmiksi voi valikoitua hyvinkin erilaisissa parisuhteissa ja elämäntilanteissa elävät ihmiset. Mahdollisuus vanhemmuuteen on aiemmin erityisesti homoille ollut hyvin rajallista. Uusi ilmiö eli homojen vanhemmuus ei kuitenkaan rakennu tässä lainsäädännöllisenä asiana vaan homojen näkemyksen muutoksena: nyt isyys kuuluu homouteen. Isyys liitetään vahvasti mieheyteen, mutta homoille mieheys ei ole aina ollut riittävä kategoria isyydelle, sillä seksuaalinen suuntautuneisuus on toiminut esteenä vanhemmuudelle. Nyt homokategoriaan on mahdollista liittää isyyden kategoria. Tämä uusi ilmiö laajentaa vanhemmuuden käsitettä perinteisestä heteroydinperheestä ja tekee vanhemmuudesta selkeämmin havaittavan valinnan ja jopa projektin.

Seija oli aina ajatellut, että mitä enemmän läheisiä aikuisia lapsen elämään kuuluu, sitä parempi. Siksi Seija ja hänen naisystävänsä halusivat löytää isän, joka osallistuisi lapsen elämään. (...)”Emme kokeneet ystävyyttä, sillä olimme

hyvin erilaisia ihmisiä”, Seija muistelee. ”Biologinen isäehdokaas vaikutti kuitenkin mukavalta ja luotettavalta - eli oikein hyvältä isältä.” (Tulva 4/2009, ”Miten lapsia tehdään?”, reportaasi)

Tuominen ei entuudestaan tuntenut lastensa äitejä. ”Lapset hankittiin yhdessä järkiperustein.” (Tulva 4/2009, ”Miten lapsia tehdään?”, reportaasi)

Molemmissa kirjoituksissa vanhemmuus perustuu järkevään valintaan ja harkintaan. Ensimmäinen kirjoittaja korostaa ”aina ajattelemalla” pitkää pohdintaa ja horjumatonta ajatusta hyvästä vanhemmuudesta, johon kuuluu useita aikuisia. Aikuisilla selonteossa ei kuitenkaan tarkoita keitä tahansa vaan miestä ja isää. Kirjoituksessa ei pohdita esimerkiksi hedelmöityshoitoihin hakeutumista ja mahdollisuutta kerätä lapsen ympärille osallistuvien naisten ryhmä. Jaetun vanhemmuuden ja lapsen etu -diskurssiin kuuluu ajatus lapsen oikeudesta isään. Näin tekstissä tunnistetaan hyvälle vanhemmuudelle osoitetut määreet ja osoitetaan noudattavan niitä. Isää etsitään ja valitaan aktiivisesti hyvän ja osallistuvan isän kriteerien mukaan, joiksi tässä selonteossa tarkentuvat mukavuuden ja luotettavuuden vaikutelmat. Lapsen toisen vanhemman tunteminen tai hänestä pitäminen eivät ole olennaisia perusteita, mikä korostaa valinnan järkipärisyyttä ja ohittaa vanhempjen väliset tunteet. Sateenkaariperhepuhetta tutkinut Anna Moring (2013, s. 234) toteaa, että sateenkaariperheissä vanhemmuuteen liittyy neuvotteleva ote jo ennen lapsen syntymää, sillä lapsi tehdään useimmiten tietoisien päätöksen seurauksena. Pelko lapsen homoseksuaalisuudesta saa myös homoseksuaaliset vanhemmat sitoutumaan ajatukseen molempien sukupuolten mallin tärkeydestä lapsen normaalin sukupuoli- ja seksuaali-identiteetin turvaamiseksi (mts. 235).

5.3.2 Valintojen ristiriitaisuus

Vanhemmuuden valinnat eivät pääty lapsen syntymään. Modernisaation myötä erityisesti äitiyden materiaaliset ja diskursiiviset vaihtoehdot ovat lisääntyneet. Individualistisen ajattelun mukaan äitiydestä on tullut asia, joka vaatii pohtimista. (Nätkin, 1997, s. 230-231.) Tulvan artikkeleissa kirjoitettiin paljon lastenhoidon ja työn yhdistämisestä. Pääpaino teksteissä oli äidin työssäkäynnin mahdollistamisessa. Harva kirjoittaja kuitenkaan toi suoraan esiin lastenhoidonjärjestelyihin liittyvää pohdintaa ja päätöksentekoa.

Perheiden vapaus päättää itse on ideaalitalanne lastenhoidon suhteen. Jokainen perhe tietää parhaiten oman lapsensa edun, mutta vaihtoehtoja tulisi olla useita. Joissain perheissä päiväkotitoimii todella hyvin ja toisille lapsille taas kotihoito on parempi. (Tulva 4/2013, ”Isät kotiin ja äidit töihin”, kannanotto)

Lastenhoito rakentuu edellä olevassa otteessa yksilölliseksi päätökseksi, jonka asiantuntijoina vanhemmat itse toimivat. Asiantuntijuus perustuu oletukseen, että vanhemmat tietävät parhaiten lapsensa edun. Lapsen etu toimii tekstissä riittävänä perusteena sekä koti- että päiväkotihoidolle, kunhan ratkaisu on vanhempien oma eikä perustu liian rajattuihin valinnan mahdollisuuksiin.

Seuraavissa selonteoissa valinnoista rakentuu huomattavasti ristiriitaisempi kuva ja kirjoittajat kyseenalaistavat valintojen vapaaehtoisuutta.

Ajattelimme, että perhe on yhteinen yritys, ja siinä elämäntilanteessa toinen meistä kävi töissä ja toinen hoiti lapsia kotona. Ihan omasta halustamme, mietin usein. Olin varma, että olin kotiäiti omasta tahdosta, en mistään pakosta. Valitsin niin. (Tulva 3/2006, ”Pekan äiti ei mene töihin”, kokemus)

Kirjoittaja vertaa perhettä yritystoimintaan, joka mielletään yleensä suunnitelmalliseksi, tavoitteelliseksi ja tehokkaaksi. Perheen elämäntilanteessa perinteinen työnjako toimii järkevänä ratkaisuna ja yhteisenä valintana. Selonteossa painotetaan valinnan vapaaehtoisuutta useilla toistolla ja tavoilla, jolloin väite muuttuu ylilyöväksi puolustukseksi ja ironisoituu. Aidon valinnan mahdollisuus kyseenalaistuu ja siirtää vastuun perheen työnjaon ratkaisusta jollekin muulle taholle. Koska kotiäitiys ei ollut oma valinta, ei se myöskään uhkaa enää feminististä identiteettiä.

Feministinen valintakaan ei ole helppo. Silloin voi ehkä elää paremmin sovussa itsensä kanssa, mutta joutuu ottamaan vastaan muiden (pihojen naisten) paheksunnan.

”Olen aivan poikki! 1-vuotias kuuluu jo tarhan tätien viihdytettäväksi.” Ensireaktioni on paheksunta: miten joku voi väsyä noin nopeasti lapseensa. Onneksi järkevä feministi minussa elää vielä ja alan hävetä. Minunkin ”valinnastani” eli työhön menosta, kun nuorimmainen on vain seitsemän kuukauden iässä, puhutaan pihoilla tietyin äänenpainoin. (Tulva 3/2006, ”Naisten velvollisuudet ovat miesten sankaritekoja”, kokemus)

Kirjoittaja paheksuu aluksi ystävänsä kommenttia omaan lapseen väsymisestä. Vuoden vanhaan lapseen väsyminen on ristiriidassa läsnä olevan ja intensiivisen äitiyden odotusten kanssa (mm. Hays 1996, Elvin-Nowak & Thomsson 2001, Widding 2015). Feministinen näkemys kuitenkin kyseenalaistaa äitiyden ensisijaisuuden ja kirjoittaja pian rakentaakin paheksuntaa herättäväksi oman reaktionsa. Kirjoittaja on ikään kuin unohtanut feminisminsä, mutta herää huomaamaan väärän suhtautumisensa. Hän on murtanut feminismin moraalista järjestystä (ks. Juhila, 2012, s. 132-133), minkä vuoksi hänen täytyy perustella toimintansa ymmärrettäväksi. Kirjoituksessa feministinen vanhemmuus rakentuu valittavana ja ylläpidettävänä asiana, joka toteutuu järkevinä valintoina kuten työhön menona. Kirjoittaja sijoittaa valintansa kuitenkin lainausmerkkeihin, jolloin valinta kyseenalaistuu ja saa merkityksen jopa päin vastaisena asiana, pakkona mennä töihin. Hämärtämällä valinnan vapauden myös vastuu ratkaisusta jää epäselväksi.

Myös seuraava kirjoittaja pohtii vauvan hoidon ja valintojen herättämiä tunteita.

Nyt kun minulla on mahdollisuus jättää lapsi myös muiden hoidettavaksi ja olla omien menojeni aikana täysillä vain minä, niin myös teen niin. Olenkin miettinyt, häviävätkö tällaiset tarpeet osalta äideistä lapsen saannin myötä, vai kallistuuko se ristiriita äideillä vain sille puolelle, että he valitsevat jatkuvan lapsen kanssa olemisen? (Tulva 1/2009, "Töihin seitsemän kuukauden jälkeen", kokemus)

Kirjoittajalla ei ole aiemmin ollut mahdollisuutta jättää lasta hoidettavaksi, mutta nyt valinnat voivat realisoitua. Kirjoituksessa äitiys erottuu minuudesta ja oma aito itse mahdollistuu erossa lapsesta. Selonteossa korostuu äidin ja lapsen erillisyyden, jonka kirjoittaja kuvaa tarpeena. Käyttämällä tarve-sanaa kirjoittaja painottaa omana itsenä olemisen tärkeyttä, sillä tarpeella viitataan yleensä fyysiseen tai henkiseen tilaan, jossa koetaan jonkin välttämättömän, tarpeellisen tai halutun asian puutetta. Tarpeet ovat myös jossain määrin yhteisiä kaikille ihmisille, mikä saa kirjoittajan pohtimaan, miten muut äidit tekevät valintoja. Kirjoituksessa asettuu vastakkain äitien ja lasten tarpeet. Lasten tarpeita ei mainita suoraan, mutta kirjoittaja pohtii, miksi ristiriitaisessa tilanteessa toiset äidit asettuvat olemaan lapselle jatkuvasti läsnä. Rakentamalla itselleen poikkeavan identiteetin, kirjoittaja erottautuu muista äideistä, mikä saattaa tukea hänen feministisen identiteetin ylläpitoa.

5.4 Erovanhemmuus

Avio- ja avoerot rakentuvat Tulvan artikkeleissa tavanomaisiksi ja yleisiksi tapahtumiksi. Eroa käsittelevissä kirjoituksissa pohdittiin erityisesti äidin asemaa eron jälkeen, mutta myös isyyden ohenemista sekä vanhemmuuden jakamista. Eron vaikutukset lapsiin mainittiin yleensä lyhyesti pääpainon pysyessä vanhempien erosta selviytymisessä.

5.4.1 Eron uhka

Analysoimissani kirjoituksissa ero näyttäytyy vaarana, joka uhkaa perheitä jo hyvin pian perheen perustamisen jälkeen. Eroista kirjoitettaessa viitataan usein tilastoihin ja todennäköisyyksiin, jolloin erosta rakentuu väistämätön tosiasia. Eron syitä kirjoituksissa pohdittiin vähän. Seuraavassa selonteossa kirjoittaja tuo pienten lasten vanhempien erot esiin asiana, joka on hyvin ymmärrettävä ja tavallinen.

Tilastojen mukaan ero uhkaa erityisesti alle kolmevuotiaiden lasten vanhempia. En ihmettele. Lapsen synnyttyä moni asia muuttui omassa parisuhteessanikin. (Tulva 1/2011, ”Vasta ero jakoi vanhemmuuden”, reportaasi)

Kirjoittaja perustelee kantaansa omalla kokemuksella. Selonteossa ero on selkeästi vanhempien välinen asia, eron merkitystä lapselle ei pohdita. Lapsella on kuitenkin merkitys erolle, sillä juuri lapsen syntymä sysää liikkeelle parisuhteen muutokset, jotka ovat (osa)syällisiä eroon. Samalla hän laajentaa lapsen tuomat parisuhdeongelmat koskemaan myös eroja yleisesti käyttämällä -kin päätettä. Vanhempien toimijuus erossa jää passiiviseksi.

Seuraavat otteet ovat kirjoituksista, joissa pohditaan erojen vaikutusta naisten elämään taloudellisesta näkökulmasta. Selonteossa erot tapahtuvat ilman, että vanhempien valintoja tai toimijuutta tuodaan esiin. Ensimmäisessä otteessa erojen syyksi muodostuu asiantuntijaa lainaten lisääntyneet avoliitot, toisessa tilastollinen todennäköisyys.

*Tuliko yksinhuoltajista köyhiä pysyvästi, dosentti (asiantuntijan nimi)?
”Yksinhuoltajien tilanteessa on tapahtunut rakennemuutos. Avoliitot ovat yleistyneet ja siksi myös avoerot. Avoliitot päättyvät eroon kolme kertaa avioliittoja useammin.” (Tulva 1/2010, ”Kun elämä on rahojen laskemista”, reportaasi)*

Suomessa suunnilleen puolet liitoista päättyy eroon. Karkeasti arvioiden seitsemän haastattelemistani naisista on nyt yksinhuoltajia tai yksinhuoltajuus häämöttää. Läheskään kaikki noista äideistä eivät eläneet avioliitossa. Kun avoliitto päättyy eroon, kuinka käy omaisuuden? (Tulva 1/2005, ”Köyhyyteen houkutellut”, kannanotto)

Selonteissa ero on ensisijaisesti taloudellinen uhka yksinhuoltajalle, eikä se niinkään vaaranna omaa vanhemmuutta. Molemmat kirjoittajat tuovat esiin yksinhuoltajuuden suorana erojen seurauksena, yhteishuoltajuutta ei mainita. Jälkimmäisessä selonteossa nimenomaan naiset ovat potentiaalisia yksinhuoltajia. Äitiyteen rakentuu näin 50 prosentin riski yksinhuoltajuuteen, kun taas isyys ohitetaan tekstissä kokonaan. Kurosen (2003, s. 117) mukaan eron jälkeisestä vanhemmuudesta käytävässä keskustelussa painottuvat raha ja tunteet, ja käytännön huolenpito on paljolti sivuutettu. Omassa aineistossani myös eroon liittyvät tunteet pitkälti ohitettiin ja eroa pohdittiin sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta.

5.4.2 Yksinhuoltajaäidit vai itselliset naiset

Yksinhuoltajuus on vanhemmalle ja varsinkin äidille taloudellinen riski, mutta seuraavissa selonteissa äitien yksinhuoltajuudesta rakentuu myös toisenlainen kuva. Yksinhuoltajuus voi olla oma valinta ja mahdollisuus parempaan elämään. Tuomalla eri näkökulmia yksinhuoltajuuteen, yksinhuoltajaäidin kategorian merkityksiä voidaan laajentaa ja leimaavuutta vähentää. Alla olevassa otteessa yksinhuoltajuuden leimaavuutta vältetään myös nimeämällä yksinhuoltajaäidit uudelleen itsellisiksi äideiksi.

(Asiantuntijan nimi) on huomannut, että itsellisiin äiteihin suhtaudutaan kahtalaisesti sen mukaan, miten yksinhuoltajuuteen on päädytty. ”Naisia, jotka ovat tehneet lapsen ilman parisuhdetta omasta päätöksestään, ihaillaan ja vähän pelätään. Ovathan he astuneet ulos ydinperhemallista radikaaleimmalla tavalla, hylkäämällä sen kokonaan”. Sen sijaan ne äidit, jotka ovat jääneet yksinhuoltajiksi suunnittelematta, eron tai vaikkapa puolison väkivaltaisuuden takia, kulttuuri (asiantuntijan) mukaan hiljaisesti tuomitsee. ”Ajatellaan, etteivät nämä naiset hallitse elämäänsä.” (Tulva 4/2009, ”Miten lapsia tehdään?”, reportaasi)

Kirjoituksessa yksinhuoltajaäidit jakautuvat kahteen luokkaan, joilla on erilainen arvostus ja asema. Yksinhuoltajuuden valitseminen ilman edeltävää parisuhdetta rakentuu ajattelevan, itsenäisen ja rohkean äidin teoksi ja mahdollisesti myös feministiseksi kannanotoksi. Toisaalta äidit näyttäytyvät passiivisina ja hallinnan menettäneinä, jotka ovat ajautuneet yksinhuoltajuuteen. Kirjoittaja etäännyttää itsensä ja haastateltavan yksinhuoltajaäitien arvottamisesta toteamalla yleisesti ”kulttuurin” toimivan tuomitsijana ja käyttämällä toimijuutta häivyttävää ja passiivista ”ajatellaan” muotoa. Selonteossa väkivaltaisesta suhteesta lähteminen ja ero näyttäytyvät epäonnistumisina, kuitenkin seuraavassa otteessa ne toimivat esimerkkinä naisen toimijuudesta, mahdollisuudesta päättää elämästään ja hyvästä, lasta suojelevasta vanhemmuudesta.

(Kirjailijan nimi) kirjassa Loistava yksinhuoltajuus todetaan, kuinka hienoa on, että Suomessa pystyy olemaan yksinhuoltaja. Näin juuri. Ei ole pakko mennä naimisiin, hankkiutua lapsesta eroon tai jäädä huonoon suhteeseen. (Tulva 1/2011, ”Vasta ero jakoi vanhemmuuden”, reportaasi)

Kirjoittaja jakaa kirjailijan mielipiteen yksinhuoltajuuden myönteisistä mahdollisuuksista. Yksinhuoltajuuteen liitetään määre ”loistava”, joka ei rakenna yksinhuoltajuudesta pelkästään tyydyttävää tai hyvää vaihtoehtoa perinteiselle parisuhteelle ja vanhemmuudelle, vaan jopa kilpailevan ja paremman valinnan.

5.4.3 Eroisät

Vanhempien asema eron jälkeen näyttäytyy kirjoituksissa vahvasti sukupuolittuneelta. Vanhemmuuden epätasa-arvo ei pääty eroon, vaan tuntuu jopa korostuvan parisuhteen päättyessä. Erityisesti isien vanhemmuus ja suhde lapseen näyttäytyy teksteissä uhattuna, mutta samanaikaisesti rakennetaan kuvaa eroisien taloudellisesta paremmasta asemasta. Seuraavassa äitien toiminnan kuvaamiseen keskittyvässä selonteossa muodostuu samalla hyvin vahva kuva eronneista isistä.

Avioeroisien tarinoissa toistuvat samat syytökset: Äiti hakee eroa yllättäen. Hän on suunnitellut eroa pitkään ja ottanut selvää, miten saada yksin- tai ainakin lähihuoltajuus eli lapset luokseen asumaan. Jos tilanne näyttää heikolta, äiti voi aina heittää insestikortin hihasta. (Tulva 3/2009, ”Lapsettomien isien maa”, reportaasi)

Eroisät toimivat tekstissä syyttäjinä, jotka tarinoissaan rakentavat äideistä laskelmoivia ja epärehellisiä. Kirjoittaja käyttää isien kokemuksista tarina-sanaa, jolla viitataan yleensä sepitteelliseen tuotokseen tai subjektiiviseen kuvaukseen jostain tapahtumasta. Näin isien syytökset rakentuvat tekstissä jo alussa hieman epäluotettaviksi ja omaa etua ajaviksi. Syytösten uskottavuutta syö etenkin viimeisen syytöksen rajuus. Insesti on vakava rikos ja sotii ajatuksena ja tekona täysin vanhemmuuden tehtävää vastaan. Kirjoituksessa insesti on kuitenkin kuvattu huolettomana äitien huoltajuudensaamiskikkana, joka tulee kuin taikurilta tai korttihuijarilta hihasta. Vaikka teksti ensilukemalla antaa äideistä varsin negatiivisen kuvan, sen varsinaiseksi merkitykseksi rakentuu isien järjettömät syytteet. Ihmiset suhtautuvat toistensa selontekoihin yleensä oman edun ajamisena (Edwards & Potter, 1992, s. 105, 116-118). Tässä otteessa kirjoittaja kohtelee isien syytöksiä eroisien edunajamisen välineinä, joita kirjoittaja pyrkii kyseenalaistamaan. Myöhemmin samassa reportaasissa kirjoittaja toteaa ”eroisien asian olevan pop”, jolloin eroisien aseman muuttamisesta rakentuu suosittu, keveä ja ohimenevä ilmiö ja isyydestä toissijaista vanhemmuutta.

Eronneiden isien asema rakentuu varsin toisenlaiseksi seuraavassa selonteossa, jossa pohditaan yksinhuoltajien lastenhoitoavun saatavuutta ja taloudellista tilannetta.

Hoitoavun puute ja siitä johtuvat taloudelliset ongelmat kasaantuvat erityisesti naisille. Yksinhuoltajaisien tulot ovat yleensä paremmat ja usein työnantajat ymmärtävät heitä paremmin, sanoo (liiton puheenjohtajan nimi). ”Tiedossamme on tapauksia, joissa yksinhuoltajaisän esimies on yhdessä alaisensa kanssa keksinyt toimivan ratkaisun lastenhoito-ongelmiin. Harva yksinhuoltajaäiti saa samanlaista tukea.” (Tulva 2/2011, ”Entistä enemmän yksin”, reportaasi)

Tekstissä rakentuu selkeä jako äitien ja isien välille, jota tuodaan esille vertaamalla vanhempien tuloja ja työtilannetta. Eron jälkeisen elämän haasteet kuormittavat isejä vähemmän kuin äitejä osin parempien tulojen vuoksi, mutta myös työnantajan asenteen vuoksi. Kirjoituksessa yksinhuoltajuuden ymmärtäminen ja tuki rakentuu sukupuolikysymykseksi. Ymmärtäminen ja tuki kohdistuu erityisesti isien lastenhoidonjärjestämisen vaikeuksiin, äitien tukeminen rakentuu vajavaiseksi. Haastateltavan väitettä isien paremmasta ymmärtämisestä perustellaan liiton tuntemilla tapauksilla, jolloin väite muodostuu yleisemmäksi tiedoksi, ei vain haastateltavan mielipiteeksi. Potterin (1996, s. 124-125) mukaan selontekoon vaikuttavat selontekijän

motiivit ja arvot, jonka vuoksi selontekijällä on tilanteessa jotain hävittävää tai voitettavaa. Edellistä selontekoa lukiessa jääkin pohtimaan, mihin väite isien paremmasta ymmärtämisestä perustuu ja mitä sillä haetaan. Onko kirjoituksen tarkoitus tuoda esiin miesten suosiminen työpaikoilla vai esimerkiksi näkemys isien toissijaisuudesta ja kokemattomuudesta vanhemmuudessa, jonka vuoksi he tarvitsevat enemmän tukea ja ymmärrystä uudessa tilanteessa? Seuraavassa selonteossa eroisyys muodostuu selkeästi tuettavaksi asiaksi.

Vanhemmuuden ajatellaan meillä edelleen olevan enemmän äitiyttä kuin isyyttä. Väestöliiton psykologin (nimi) mukaan suurin epäkohta tasa-arvon kannalta on, että eron jälkeen isyys useimmiten ohenee. ”Äitiyttä tuetaan enemmän kuin isyyttä. Missä ovat isyysneuvolat?” hän kysyy. (Tulva 3/2009, ”Lapsettomien isien maa”, reportaasi)

Vanhemmuuden epätasapaino tuodaan tekstissä esiin (suomalaisten) yhteisesti jaettuna ajatuksena ja tämän ajatuksen yleisyys faktana. Asiantuntijan sanoja lainaten eroisyys rakentuu hiipuvaksi ja joksikin, mitä yhteiskunnan tulisi tukea samoin kuin äitiyttäkin. Päinvastoin kuin edellisessä selonteossa äitiyden tuki näyttäytyy itsestään selvänä ja riittävänä, isien tukeminen taas riittämättömänä. Molemmat vanhemmat rakentuvat tukea tarvitsevinä, mutta eri tilanteissa. Samoin kuin feministisen vanhemmuuden repertuaareissa myös erovanhemmuuden repertuaarissa äidit tarvitsevat tukea työelämään siirtymisessä ja siellä pärjäämisessä. Isien tarvitsema tuki taas muodostuu vahvemmin suhteessa lapseen ja vanhempana toimimiseen, osallistuvana isänä olemiseen. Rantalaiho (2003, s. 217) toteaa ohenevan isyyden diskurssin tukeutuvan jaetun vanhemmuuden diskurssiin ja molempien nostavan esiin isien oikeudet erotilanteessa.

5.4.4 Yhteinen erovanhemmuus

Useimmissa kirjoituksissa eron jälkeistä vanhemmuutta koskevat samat tasa-arvon odotukset ja ihanteet kuin liiton aikanakin. Kurosen (2003, s. 113) mukaan jaetun vanhemmuuden ihanne on vahva myös eron jälkeen ja sille on lähes mahdotonta esittää vaihtoehtoja, kuten äidin yksinhuoltajuutta tai uuden sosiaalisen vanhemman tuloa korvaamaan biologista isää. Analysoimissani teksteissä jaetulle vanhemmuudelle nähtiin myös vaihtoehtoja, mutta silti siitä rakentui useimmiten paras vaihtoehto.

Loppujen lopuksi suostuin siihen, että lapsi olisi puolet viikosta minun luonani ja puolet viikosta isänsä luona. Järjen tasolla ymmärsin, että se on kaikkien etu, vaikka tunteen tasolla halusin lapsen kokonaan itselleni. Feministinä tasa-arvon aatekin velvoitti. (...) Yhteishuoltajuudessa sain tavallaan kaiken: sekä itsellisen elämän ennen lapsen syntymää että elämän lapsen kanssa. Lapsi sai pitää molemmat vanhempansa ja suhde isään muuttui läheisemmäksi. Me aikuiset pystyimme olemaan sovussa ja jakamaan vanhemmuuden, vaikka parisuhde päättyikin. Kertakaikkinen win-win -tilanne. (Tulva 1/2011, ”Vasta ero jakoi vanhemmuuden”, reportaasi)

Kirjoittaja kertoo suostuneensa eron jälkeiseen järjestelyyn lapsen asumisesta vuoroviikoin vanhempien luona. Ajatus vuoroasumisesta ei siis ollut kirjoittajan oma, vaan hän jousti omasta toiveestaan. Kirjoittaja korostaa oman tahtonsa voimakkuutta ja siitä kiinnipitämistä tuomalla esiin, että hän vasta jonkin ajan kuluttua ”loppujen lopuksi” antoi periksi. Oman tahdon toteuttamisen eikä miehen toiveeseen taipumisen voi ajatella tuovan esiin kirjoittajan tasa-arvon periaatteen. Kirjoittaja asettaa tekstissä vastakkain järjen ja tunteet, jossa järkeä edustaa feministinen aate ja yhteinen etu ja tunteita kirjoittajan oma halu. Tunteellisuus on perinteisesti liitetty naiseuteen, jolloin kirjoittajan järkiratkaisun valinta rakentuu vastakkaiseksi perinteiselle ja ehkä vanhanaikaiselle naiseudelle. Yhteishuoltajuuteen suostumalla hän kykenee säilyttämään identiteettinsä feministinä, mutta myös hyvänä äitinä, joka asettaa lapsen edun oman tahdon edelle. Yhteishuoltajuutta kirjoittaja kuvaa ratkaisuna, jossa kaikki voittavat: äiti saa takaisin itsenäisyytensä ja riippumattomuutensa, lapsen oikeus molempiin vanhempiin toteutuu ja isyyden laatu paranee. Jaetun vanhemmuuden ideaali tasa-arvoisesta vanhemmuudesta toteutuu vihdoin.

Kaikissa kirjoituksissa vanhemmuuden jakaminen eron jälkeen ei näyttäydy yhtä positiivisessa valossa. Seuraavassa otteessa vanhemmuuden vaikeudeksi muodostuu erimielisyydet, jotka jatkuvat parisuhteen päätyttyä. Vanhempien keskinäinen suhde rakentuu vanhemmuutta määrittäväksi tekijäksi

Raastavaa, päättämätöntä nollasummapeliä. Sellaisena näyttäytyy erovanhemmuus keskustelupalstoja lukevalle. Vaikeinta ei näytä olevan etävanhemmuus sinänsä, vaan se, että vanhat kaunat jylläävät vanhemmissa. Ne

myrkyttävät lapsen ja etävanhemman välejä. (Tulva 3/2009, ”Lapsettomien isien maa”, reportaasi)

Kirjoittaja kuvaa erovanhemmuutta loputtomaksi taisteluksi, jossa ei ole voittajaa. Käyttämällä etävanhempikategoriaa kirjoittaja herättää henkiin myös lähivanhemman kategorian. Selonteossa kirjoitetaan vanhemmuudesta sukupuolineutraalisti, mutta Suomessa pääosin etävanhempana toimivat isät ja lähivanhempana äidit. Tekstissä varsinkin etävanhemman asema on uhattuna, sillä vanhempien riidat myrkyttävät lapsen ja etävanhemman suhteen. Uhatuksi rakentuu siis epäsuorasti isän asema. Huttusen (2001, 109-116) mukaan vaikeat erot osoittavat sen, kuinka haavoittuvaa isyys on, jos isät ovat liiton aikana olleet vähän läsnä lasten päivittäisessä hoidossa.

5.5 Tuettava vanhemmuus

Vanhempana toimiminen, kasvatukselliset käytännöt ja suhde lapseen tulevat tarkastelemissani teksteissä selkeimmin esiin silloin, kun vanhemmuus ei täytä sille asetettuja normeja. Kirjoituksissa ilmenee, kuinka vanhemmuus on yksilöllisyydestään huolimatta myös ulkoapäin säädeltyä ja kontrolloitua. Kirjoituksissa vanhemmuus rakentuu jollain tavoin puutteellisena tai vääränlaisena ja sen vuoksi tuettavana. Seuraavat selonteot ovat otteita artikkeleista, jotka käsittelivät päihdeäitien tukikeskusta ja haastateltavana ovat toimineet keskuksessa työskentelevät ammattilaiset.

”Moni tulee vanhemmaksi vaiheessa, jolloin on vielä itsekkin opettelemassa aikuiseksi. Silloin tarvitaan paljon tukea”, Forsberg sanoo. (Tulva 1/2011, ”Äitien tukena”, reportaasi)

Jos ei ole kokemuksia hoivasta ja turvasta, niitä on vaikea antaa omalle lapselleenkaan. Päihdeongelmaiset äidit ovat usein itse monin tavoin osattomia. (Tulva 3/2012, ”Äitejä ilman etuliitettä”, reportaasi)

Ensimmäisessä selonteossa vanhemman ikä kyseenalaistaa riittävän vanhemmuuden. Vanhemmuus vaatii aikuisuutta ja nuorella ihmisellä sitä ei vielä ole. Aikuisuus on opeteltava taito, jonka hankkimisessa ja hallitsemisessa ulkopuoliset voivat auttaa. Aikuisuutta ei selonteossa määritellä, mutta yleisesti aikuisuuteen liitetään ajatus vastuullisuudesta. Minna Kelhän (2009) mukaan äitiyden kulttuurisessa konstruktiossa äidit näyttäytyvät tietyn ikäisinä, jolloin erityisesti tavallista nuoremmat äidit koetaan

poikkeavina ja selitysvelvollisina, sillä heidän katsotaan olevan epäkypsiä ja kykenemättömiä hoitamaan lasta. Myös toisessa kirjoituksessa vanhemmuus rakentuu opittuna taitona, joka myös periytyy omilta vanhemmilta. Huonon vanhemmuuden mallin saaneena on vaikea itse toimia hyvänä vanhempana. Vanhemmuus näyttäytyy jatkumona sukupolvien ketjussa. Huomioitavaa mielestäni on, että kummassakaan selonteossa äidin päihdeongelmaa ei aseteta ensisijaiseksi ongelmaksi.

Päihdeongelmaiset äidit kuvataan monin tavoin vaille jääneinä ja osattomina, minkä vuoksi heidän vastuunsa omasta tilanteesta rakentuu heikentyneenä. Päihteet näyttäytyvät osin luonnollisesta seuraukselta pitkään jatkuneeseen huono-osaisuuteen.

Seuraavassa otteessa ulkopuolisen avun saamisen ja perheeseen puuttumisen tärkeyttä vahvistetaan päihteitä käyttävän äidin sanojen lainauksella, monipuolisen tuen kuvauksella sekä ammattilaisen haastatteluteella.

”Kesimmäisen lapseni kanssa en hakenut apua, mikä johti siihen, että väsyin ja sairastuin masennukseen. Samalla päihteiden käyttö alkoi uudelleen.”

Päiväperhossa kiertävät vauvanhoito-ohjeiden lisäksi myös vauvojen vaatteet. Äitiyden kokemuksia käydään läpi yhdessä. Myös isät on pyritty ottamaan toimintaan mukaan. ”Koko perheestä huolehtiminen on tärkeää. Jos isä juo, lapsi elää edelleen päihdemaailmassa”, (työntekijä) toteaa. (Tulva 1/2011, ”Äitien tukena”, reportaasi)

Kirjoittaja rakentaa tapahtumaketjun, joka alkaa haastateltavan päätöksestä olla hakematta apua ja päättyy äidin päihteiden käyttöön. Päihteet eivät tässäkään selonteossa rakennu ensisijaisena ongelmana, vaan pienen vauvan äidin luonnollinen väsymys, sitä seurannut masennus ja avun puuttuminen. Toisin kuin avun hakemattomuus, väsymys ja sairastuminen, jotka kirjoituksessa kuvataan aktiivisina toimintoina, päihteiden käyttö tapahtuu äidistä irrallisena. Äitiyden liittäminen päihteidenkäyttäjäkategoriaan tekee äidistä epäonnistuneen vanhemman ja kirjoituksessa vältetään päihdeäitikategorian leimaavuutta. Tarvittava apu rakentuu moninaisena konkreettisesta auttamisesta emotionaaliseen tukeen ja lopuksi laajenee koskemaan äidin ja lapsen lisäksi isää. Isän asema muodostuu tärkeäksi, sillä pelkkä äidin parantuminen ei takaa riittävän hyvää vanhemmuutta. Vanhemmuus rakentuu kuitenkin pääosin äitiydeksi ja vastuu lapsista äidin vastuuksi, kuten myös seuraavassa selonteossa.

Haastavampia ovat asiakkaat, jotka saattavat lapsensa takaisin vaikeisiin perhetilanteisiin. Tuolloin lapsen etu on asetettava aikuisten etujen edelle. ”Joskus kuulee äidin perustelevan paluuta väkivaltaiseen suhteeseen ’onhan hän hyvä isä- kommentilla”, (turvakodin työntekijä) sanoo. ”Tuolloin lapsi on tilanteessa, jossa toinen vanhempi on väkivaltainen ja toinen ei voi lasta suojella.” (Tulva 1/2006, ”Kotoa turvaan”, reportaasi)

Alun sukupuolineutraali ilmaisu asiakkaat paljastuu lainauksessa äideiksi, jonka jälkeen kirjoittaja palaa neutraaliin vanhemmat ilmaisuun. Äideistä syntyy vaikeita asiakkaita, sillä he toimivat vasten lapsen etua saattamalla lapsen vahingolliseen tilanteeseen. Selonteossa isyys erottuu miehisyyden osa-alueeksi, joka nähdään erillisenä muista miehen rooleista. Teksti on rakennettu niin, että lukijalle tulee selväksi, ettei haastateltava itse jaa tätä näkemystä isyydestä, vaan kertoo tunnistavansa sen äitien puheesta. Vaikka seuraavassa lauseessa mainitaan sukupuolineutraalisti ”väkivaltainen vanhempi”, rakentuu lauseyhteydessä väkivaltaiseksi nimenomaan isä. Tekstissä lapsen etu oikeuttaa ammattilaiset puuttumaan vanhemmuuteen ja vanhempien yksilöllisiin valintoihin ja ratkaisuihin. Ritva Nätkin (2003, s. 36) toteaa, että riippuvuudet nähdään usein sukupuolineutraaleina ilmiöinä, mutta äidin päihdeongelmien seurauksia pidetään erityisen vahingollisina lapsille. Vaikka postmodernissa ajattelutavassa ei ole itsestään selvää, mikä on sosiaalinen ongelma ja mikä erilaisuutta, äitien päihteiden käyttö näyttäytyy ongelmallisena myös tästä näkökulmasta. Ja toisin kuin erilaisuuteen, ongelmiin tulee puuttua. Puuttumisen oikeutus on kuitenkin kyseenalaistunut, mikä on Nätkinin mukaan johtanut siihen, että ammattilaiset neuvottelevat ongelmista ja niiden ratkaisusta yhä enemmän asiakkaiden kanssa. Arvioitavaksi tulee, mikä on ”riittävän hyvää” vanhemmuutta. (Mts. 36.)

6 Pohdinta

Tässä luvussa kertaan ja kokoon yhteen analyysini tulokset ja tarkastelen niitä suhteessa aiempaan tutkimukseen. Pohdin myös hieman sitä, mikä mielestäni Tulvan kirjoituksista ja minun tutkimuksestani jäi puuttumaan eli vanhemman suhdetta lapseen. Tarkastelen ja arvioin diskurssianalyysia menetelmänä ja kuinka mielestäni onnistuin sitä hyödyntämään omassa tutkimuksessani. Lopuksi pohdin tutkimukseni merkitystä ja mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

Lähdin tutkimuksessani tarkastelemaan, millaista vanhemmuutta feministisen lehden kirjoituksissa rakentuu ja millä keinoin nämä vanhemmuudet rakentuvat. Kiinnostukseni kohdistui siis tekstien sisältöön, mutta myös menetelmiin, joilla teksteistä rakennettiin vakuuttavia. Julkisuudessa vanhemmuudesta käydyt diskurssit ovat moninaisia ja ristiriitaisia ja sellaisena näyttäytyi vanhemmuus myös minun tutkimuksessani. Analysoimistani kirjoituksista löysin viisi erilaista vanhemmuuden repertuaaria: feministisen vanhemmuuden, epäselvän isyyden, vanhemmuuden valintojen, erovanhemmuuden ja tuettavan vanhemmuuden repertuaarit. Repertuaarit ovat osin ristiriidassa toisiinsa nähden, mutta ne myös tukevat toinen toisiaan ja kysyvät samoja kysymyksiä eri näkökulmista. Feministisen vanhemmuuden repertuaari saa voimaa mm. osallistuvasta isyydestä ja valintojen korostamisesta ja erovanhemmuus vahvistaa epäselvän isyyden repertuaaria. Jokainen repertuaari tarjoaa vanhemmille, sekä äideille ja isille, myös erilaisia identiteettejä, jotka kytkeytyvät moraalisiin arvostuksiin. Kirjoittajien käyttämät identiteettikategoriat ovat aina valintoja useista vaihtoehtoista, joilla on omat seurauksensa ja siksi ne ovat merkityksellisiä eivätkä vain sattumanvaraisia sanoja. Yksittäisessä kirjoituksessa saatettiin tukeutua useampiin repertuaareihin ja rakentaa keskenään erilaisia identiteettejä ja näkökulmia vanhemmuuteen. Edley (2001, s. 198) onkin todennut, että keskustelut ovat yleensä eri repertuaareista lainattujen palasten muodostama palapeli. Suoninen (1993, s. 114-119) tunnisti yhden haastateltavan äidin puheesta useita repertuaareja. Hänen mukaansa kulttuurissamme on useita voimakkaita repertuaareja, joiden hallitsemista voidaan pitää moraalisena velvoitteena. Pelkkä eri repertuaarien sujuva käyttö ei kuitenkaan riitä, vaan hallinnan vaikutelman luominen edellyttää sitä, ettei selontekoihin jää räikeitä ristiriitaisuuksia. (Mts. 130-136.)

Omassa aineistossani tasa-arvoihanteet olivat usein ristiriidassa käytännön vanhemmuuden kanssa ja tätä ristiriitaa pyrittiin tasoittamaan ja häivyttämään erilaisin diskursiivisin ja retorisin keinoin, kuten käyttämällä ironiaa ja jakamalla tapahtumat vanhemmuutta edeltävään ja sitä seuranneeseen aikaan. Kirjoittajat vetosivat tutkijoihin, tilastoihin ja omaan kokemukseen oikeuttaakseen asemaansa ja puolustaakseen näkemyksiään. Jallinoja (2006, s. 37) toteaa, että erityisesti feministit ovat pyrkineet tekemään henkilökohtaisesta poliittista. Kun kokemukset ovat suuren joukon jakamia, niistä syntyvä tieto alkaa vakuuttaa ja se voi nousta tieteellisen tiedon rinnalle (mts. 37). Myös minun aineistossani henkilökohtaista kokemusta käytettiin perusteluna erilaisille

asioille ja se oli usein sidottu yleistettävämpään ja julkiseen tietoon rakentaen siitä faktuaalista ja vakuuttavaa.

6.1 Kilttien tyttöjen ja vierailevien statistien nollasummapeli

Olin päättänyt lähestyä aineistoa vanhemmuuskäsitteen kautta, mutta pian huomasin, että vanhemmuus rakentui kirjoituksissa vahvasti sukupuolijakautuneeksi. Vaikka teksteissä kirjoitettiin neutraalisti vanhemmuudesta, ne käsittelivät kuitenkin useimmiten äitiyttä. Vuori (2009, s. 51) uskoo, että sukupuolineutraalin vanhemmuus termin käyttäminen viittaa äidin hoivan diskurssi haastamiseen. Vanhemmuudesta puhuminen on keino rakentaa äideistä ja isistä kuvaa tasa-arvoisina ja yhtäläillä kykenevinä vanhempina. Vaikka vanhemmuus termin käyttö rohkaisisikin jaetumpaan vanhemmuuteen, se on käsitteenä myös sukupuolisokea, epätarkka ja petollinen (Sunderland, 2000, s. 252). Vuoren (2001, s. 86) mukaan feministinen pyrkimys sukupuolieron neutralisoimiseen on tasa-arvokeskustelun ja –tutkimuksen utopia, jota pidetään vaarallisena, koska se häivyttää naisen ja miehen eroja esimerkiksi vanhemmuudesta puhuttaessa. Omassa aineistossani oli sekä sukupuolieroa korostavia että häivyttäviä kirjoituksia, mutta uskon niiden molempien pyrkineen palvelemaan samaa tasa-arvoisen vanhemmuuden tavoitetta.

Pääosin äitiyteen kiinnittyvässä feministissä repertuaarissa painottui tasa-arvon horjuminen, jonka lapsen syntymä ja vanhemmuus aktivoi. Kirjoittajat pohtivat vanhemmuuden tuomia muutoksia niin omalle identiteetille kuin parisuhteelle ja työn merkityksellekin. Vanhemmuuden, ja erityisesti äitiyden, kaiken läpäisevä vaikutus rakentui kirjoituksissa yllätyksellisenä sekä väistämättömänä, jota vastaan oli kuitenkin taisteltava, jotta käsitys itsestä feministinä ja järkeviä valintoja tekevänä ihmisenä voisi säilyä. Vuoren (2003, s. 61) mukaan äidin toimijuus on hankala aihe feministeille. Naisnäkökulma äitiyskeskustelussa on johtanut sekä äitien syytelyyn että ihannoimiseen. Äitiys nähdään toisaalta naisten ongelmien ytimenä, toisaalta sukupuolten välisten ongelmien ratkaisuna. (Mts. 61.) Etenkin kotiäitiys oli asema, johon aineistoni tasa-arvoa ajavan naisen oli vaikea asettua. Kotiin jääminen kaikessa passiivisuudessaan muodostui teksteissä uhkaksi äitien identiteetille, työssä käymiselle ja uralla etenemiselle, parisuhteelle ja varsinkin feministisille aatteille. Kirjoittajat kuvasivat elävänsä epätasa-arvoisessa tilanteessa, mistä aiheutuvaa ristiriitaa he joutuivat perustelemaan. Kirjoittajat käyttivät tiedostamista retorisenä välineenä

ristiriidan selittämisessä. Kertomalla tiedostavansa tilanteen he pystyivät pitämään yllä itsestään kuvaa ajattelevina ja hallinnassa olevina toimijoina. Jokisen (2005, s. 55) mukaan sukupuolirefleksiiivinen tasa-arvon pohtiminen on muodostunut lähes automaattiseksi, mutta se ei aina johda tasa-arvotekoihin. Jokisen tutkimukseensa haastattelemat naiset tunsivat, ettei heidän perheissä kotitöitä jaettu tasan ja miettivät, oliko se reilua, kohtuullista vai rasittavaa. Vaikka arjen kotityöt olivat jakautuneet sukupuolitapaisesti, tätä pystyttiin refleктоimaan ilman häpeää. (Mts. 67.) Aineistoni naiset eivät käyttäneet häpeä sanaa selonteissaan, mutta selontekovelvollisuus nousi voimakkaana esiin teksteissä.

Analysoimissani kirjoituksissa korostettiin usein kotitöiden ja lasten kotona hoitamisen työläyttä ja raskautta. Haastavuudestaan huolimatta kotiäitiys rakentui teksteissä älyllisesti haastamattomaksi ja tylsäksi rutiinien toistoksi, josta pyrittiin pois ja usein työn avulla. Äitien oikeudet ja mahdollisuudet osallistua työelämään olikin yksi iso aihealue analysoimissani kirjoituksissa. Teksteissä työ mahdollisti äidille tasa-arvoisemman aseman kotona ja yhteiskunnassa sekä keinon toteuttaa itseään. Feminististen aatteiden vuoksi työ rakentui myös velvollisuudeksi ja moraalisesti oikeaksi ratkaisuksi. Vaikka tasa-arvon näkökulmasta työssä käynti näyttäytyi oikeana ratkaisuna, se aiheutti vanhemmuuden kannalta äideille selontekovelvollisuuden. Anttonen (2003, s. 178) toteaa, että vaikka pienten lasten äitien ansiotyöstä on tullut hyväksytty ja normaali asia, niin silti äitien työssä käymiseen suhtaudutaan negatiivisemmin kuin esimerkiksi 1980-luvulla. Sekä arki- että mediapuheessa äitien ansiotyötä ja poissaoloa kotoa on alettu pitää mm. lasten psyykkisen pahoinvoinnin yhtenä syynä (mts. 178). Isien työssä käyminen näyttäytyi kirjoituksissa suhteessa äitien asemaan ja tuli kyseenalaistetuksi vain suhteessa vanhempainvapaiden käyttöön. Kaiken kaikkiaan feministisen vanhemmuuden repertuaarissa isät jäivät usein taustalle. Äitiyttä ja feminismiä pohdittiin kirjoituksissa enimmäkseen suhteessa ”aiempaan minään” sekä toisiin naisiin ja heidän ratkaisuihin.

Isyys rakentui aineistossani monin tavoin epäselvänä ja epävarmana asemana. Isyyttä kyseenalaistettiin teksteissä aivan toisin kuin äitiyttä. Kirjoituksissa isyyden epävarmuus alkaa jo ennen lapsen syntymää, sillä biologinen isyys ei ole varmaa ennen kuin se on jollain tavoin virallisesti vahvistettu. Isänä toimiminen rakentui äitiyttä selkeämmin valinnoista muodostuvaksi. Isyyden neuvoteltavuus sekä virallisesti että

käytännön tasolla rinnastui äitiyden ehdottomuuteen. Rantalaihon (2003, s. 224) mukaan hyvinvointivaltio rakentaa eri perhetilanteissa eläville miehille erilaisia isyysvaatimuksia, joiden perusteella isät joko suljetaan vanhemmuuden ulkopuolelle tai he saavat mahdollisuuden toimia isinä. Sama oli nähtävissä tarkastelemisani kirjoituksissa, joissa isän parisuhteen muoto määritti etenkin virallista isyyttä vahvemmin kuin varsinainen isänä toimiminen.

Isyyttä käsiteltiin kirjoituksissa ensisijaisesti suhteessa äitien asemaan ja jaettuun vanhemmuuteen. Isyys rakentui teksteissä tärkeänä, mutta monesti riittämättömänä toimijuutena. Toive isän aktiivisemmasta vanhempana toimimisesta oli teksteistä selkeästi luettavissa, jolloin tämänhetkinen isyys heijastui vajavaisena suhteessa odotettuun osallistuvaan isyyteen. Huttusen (2001, s. 171) mukaan keskustelu uudesta hoivaavasta ja osallistuvasta isästä sai alkunsa sekä tasa-arvoajattelusta että isien syrjäytymisestä lapsen tunnemaailmasta. Uudella isyydellä ajatellaan olevan mahdollista parantaa koko perheen elämänlaatua. Hoivaavan isyyden edellytyksenä toimii Huttusen mukaan jaettu vanhemmuus ja sen myötä jaettu hoivatyö perheessä. (Mts. 171-174.)

Vuoren (2009, s. 52, 56-57) tutkimuksen aineistossa jaettu vanhemmuus ja isän aktiivinen rooli pienten lasten hoidossa nähtiin usein itsestään selvänä tavoitteena, mutta myös isän omaan halukkuuteen ja kiinnostukseen liittyvänä valintana. Vuoren analysoimissa asiantuntijateksteissä isyyttä koskeva tieto rakentui faktuaalisena, eikä niinkään poliittisena tai eettisenä (mts. 55). Vaikka myös omassa tutkimuksessani jaettu vanhemmuus näyttäytyi valmiina ratkaisuna vanhemmuuden pulmiin, korostui isyysteksteissä poliittisuus ja moraalisuus sekä paine tilanteen korjaamiseen. Isyyden tulisi muuttua ja nimenomaan tasa-arvoisempaan ja osallistuvampaan suuntaan ja muutosta tulisi viedä eteenpäin yhteiskunnallisin keinoin.

Isien aktiivisuutta ja tasa-arvoa käsiteltiin myös erovanhemmuutta koskevissa kirjoituksissa. Huttusen (2001, s. 49) mukaan lisääntyneitä avioeroja voidaan pitää individualismin ilmentymisen keulakuvana, sillä eroprosessissa yksilö joutuu tekemään uudelleen kaikki olennaiset rajankäynnit itsensä ja läheistensä välillä. Isyyden säilyminen erossa ei ole itsestäänselvyys, mutta samalla erojen myötä isyyden erilaiset muodot ovat alkaneet tulla esille (mts. 50). Eron vaikutukset äitiyteen ja isyyteen rakentuivat teksteissä erilaisiksi. Eronneiden äitien riskiksi muodostui taloudellinen

selviytyminen, suhdetta lapseen ei kyseenalaistettu. Yksinhuoltajuus liitettiin erityisesti äiteihin ja siihen yhdistettiin köyhän, jätetyksi tulleen ja epäonnistuneen leima. Rinnalle rakentui kuitenkin toinen ryhmä, joka koostui niin sanotuista itsellisistä naisista, jotka olivat itse valinneet yksinhuoltajuuden. Isyyden kohdalla nimenomaan suhde lapseen ja vanhempana toimiminen rakentuivat erossa tuettaviksi asioiksi. Isien katsotaan tarvitsevan tukea erityisesti silloin, jos he eivät itse ole liiton aikana toimineet osallistuvina isinä vaan suhde lapseen on välittynyt äidin kautta (Smart 1999, Huttunen 2001). Kuronen (2003, s. 106) väittää vanhemmuuden merkityksen kasvaneen erojen lisääntymisestä huolimatta. Enää vanhemmuus ei välttämättä nivoudu yhteen parisuhteen kanssa, mutta se säilyy eron jälkeisenä lapsivälitteisenä suhteena (mts. 106-107). Tämä suhde näyttäytyi aineistoni kirjoituksissa mahdollisuutena jaettuun vanhemmuuteen, mutta myös jatkuvana vanhempien välisenä riitelynä. Jos vanhemmuuden jakaminen liiton aikana ei teksteissä muodostunut helpoksi, ei se sitä ollut myöskään eron jälkeen.

Analysoimissani kirjoituksissa vanhemmuus rakentui pitkälti yksilölliseksi ja valinnaiseksi asiaksi. Jallinoja (2006, s. 102) toteaa, että valinnanvapauden vetoaminen on tyypillinen individualistinen teko, joka on saavuttanut valta-aseman nykyajan henkisessä ilmapiirissä ja se toimii perusteluna miltei mihin tahansa. Myös omassa aineistossani valintaa käytettiin retorisenä perusteluna erilaisissa yhteyksissä liittyen mm. vanhemmaksi ryhtymiseen ja kotitöiden jakamiseen. Vanhemmaksi ryhtymistä kirjoituksissa eivät kuitenkaan pohtineet vanhempana toimivat vaan he, jotka olivat päättäneet olla hankkimatta lapsia tai joiden elämään lapset eivät perinteisesti ole kuuluneet kuten seksuaalivähemmistöjen edustajat. Aineistossani lapsettomuus tuotti etenkin naisille poikkeavan identiteettikategorian ja aiheutti selontekovelvollisuuden. Samalla äitiyden valinneet naiset muodostuivat normiksi eikä heidän valintoja tai asemaa useimmissa kirjoituksissa kyseenalaistettu. Sen sijaan äidit pohtivat paljonkin työn ja perheen yhteensovittamista ja siihen liittyviä valintoja. Valinnat rakentuivat ristiriitaisina ja arvolatautuneina pohdintoina hyvästä äitiydestä ja feminismistä, joista feminismi oli kirjoituksissa selkeämmin uhattuna ja aiheutti puolustavia puheenvuoroja. Vaikka teksteissä vanhemmuuden ratkaisujen yksilöllisyyttä korostettiin, muodostui tietyistä valinnoista parempia feministisiä ratkaisuja kuten esimerkiksi työssä käymisestä. Suoraa toisten syyllistämistä kuitenkin vältettiin (vrt. Jallinoja, 2006, s. 151) ja tällöin muiden naisten ja perheiden vähemmän tasa-arvoa edistävät valinnat

rakentuivat mm. tottumusten, väärrien uskomusten tai väsymyksen aiheuttamiksi. Osassa kirjoituksissa myös kyseenalaistettiin valintojen vapaaehtoisuutta ja korostettiin normien ja rakenteiden ohjaavuutta vanhemmuuden valinnoissa. Vapaaehtoisuuden kriittinen tarkastelu tapahtui selonteoissa mm. ironisoimalla ja etäännyttämällä itseään omista valinnoistaan esimerkiksi ajallisesti tai kuvaamalla itsessä ja tilanteessa tapahtunutta muutosta.

Samoin kuin vanhemmaksi ryhtymistä myös vanhemmuuden vastuuta pohdittiin enemmän lapsettomuudesta kerrottaessa. Vanhemmuuden vastuu näyttäytyi kuitenkin selkeimmin tuettavan vanhemmuuden repertuaarissa. Kirjoituksissa pohdittiin vanhempana toimimista ja sen seurauksia silloin, kun hyvän vanhemmuuden määreitä oli jollain tavoilla rikottu. Tällaisia olivat mm. kirjoitukset päihteitä käyttävistä tai vankilassa olevista äideistä ja turvakodin asiakkaista. Näiden kirjoitusten keskiössä olivat äidit ja isyys rakentui toissijaiseksi vanhemmuudeksi. Vastuulliseen vanhemmuuteen liittyy rajanvedot siitä, mikä on laiminlyöntiä tai välinpitämättömyyttä ja mikä on riittävää vanhemmuutta (Sevón & Notko, 2008, s. 16). Lapsen hyvinvoinnista huolehtiminen on iso osa äidin toimijuutta, johon myös isillä on mahdollisuus, muttei samanlaista kulttuurista odotusta. Sen vuoksi isä ei myöskään joudu yhtä herkästi moraalisen paheksunnan kohteeksi kuin äiti. (Mts. 16.) Analysoimissani kirjoituksissa äitien syyllistämistä ja leimaamista kuitenkin vältettiin. Uskon tämän liittyvän feministiseen tavoitteeseen äitiyden konstruktion kyseenalaistamisesta ja haastamisesta, jota pohdin seuraavassa luvussa hieman enemmän.

6.2 *Lapsi vanhemmuuden taustalla*

Tulvan vanhemmuutta koskevissa artikkeleissa vanhemman suhdetta lapseen pohdittiin yleisesti hyvin vähän. Myös lapsen herättämiä tunteita ja lapsen kanssa toimimista kuvattiin niukasti. Isyyden kohdalla tunnistettiin tarve lähentää isän ja lapsen suhdetta, mutta suhteen laatua tai sisältöä ei teksteissä avattu. Myöskään vanhemmuuteen liittyviä onnen ja ylpeyden tunteita ei useinkaan kirjoituksissa tuotu esiin. Tämä on mielestäni osittain ymmärrettävää ottaen huomioon lehden tasa-arvoa ajavan linjan. Tällöin on olennaisempaa käsitellä aiheita, joihin yhteiskunnassa tulisi kiinnittää huomiota. Voiko sitten olettaa, ettei vanhemman ja erityisesti äidin suhde lapseen ole tasa-arvon kannalta oleellinen tai ongelmallinen asia? Vai onko äidin ja lapsen tiivis suhde itsestäänselvyys

myös feministisessä ajattelussa? Anna Moringin (2013, s. 246) mukaan hiljaisuuksia tarkastelemalla tulee esiin sellaiset ajatukset, normit ja ihanteet, joista ei haluta ääneen puhua. Itse ajattelen, että vanhemman suhde lapseen olisi hedelmällinen aihe tasa-arvon kannalta mm. kasvatuksen näkökulmasta, kuinka kasvattaa lasta tasa-arvoon, vaikka ympäröivät rakenteet eivät sitä aina tukisikaan. Tätä ajatusta tukee mielestäni Valkosen (2006, s. 93) tutkimuksen tulos, jonka mukaan lapset eivät nähneet vanhemmuutta erityisen sukupuolittuneena ilmiönä. Lapset liittivät samat hyvän vanhemmuuden kriteerit yhtälailla äiteihin ja isiin (mts. 92-93). Voisiko olla niin, että nuoret sukupolvet ovat jo sisäistäneet jaetun vanhemmuuden käsitykset ja suhtautuvat vanhemmuuteen tasa-arvoisemmin?

Nätkinin (2003, s. 26) mukaan feminististä tutkimusta on eniten kiinnostanut naisten yksilöllistyminen ja lapsinäkökulma on ollut esillä, jos se on liittynyt äitiyden teemaan. Sama on mielestäni huomattavissa Tulva-lehden kirjoituksissa. Vaikka vanhemmuus on lähtökohtaisesti suhde lapseen, ei tämä puoli vanhemmuudesta juurikaan näkynyt kirjoituksissa. Lapsi ja lapsen etu tuli esille kirjoituksissa mm. puhuttaessa erosta, oikeudesta päivähoitoon ja vanhempainvapaiden jakamisesta. Lapsen etua käytettiin ensisijaisesti argumentatiivisena keinona. Sellaisena se toimikin tehokkaasti, sillä mm. Moringin (2013, s. 235) mielestä lapsen parhaan vastustaminen on poliittisesti mahdoton positio. Myös vanhempainvapaata käsiteltiin kirjoituksissa tasa-arvon näkökulmasta. Rakenteellisten muutosten toivottiin tuovan vanhemmille enemmän mahdollisuuksia valita, mutta toisaalta myös ohjaavan vanhemmuutta tasa-arvoisemmaksi. Rantalaiho (2003, s. 220) toteaa, että vanhempien hoitovapaa on liitetty ajatukseen lapsen oikeudesta hoivaavaan vanhempaan. Keskustelu vanhempainvapaasta on kuitenkin useimmiten puhetta äitien, isien, työntekijän ja työnantajan oikeuksista ja velvollisuuksista, jolloin lapsi, jonka vuoksi vapaalle jäädään, jää keskustelussa sivuseikaksi (mts. 220).

Nätkin (1997) on todennut, että erityisesti korkeasti koulutetuilla naisilla, kuten Tulvan kirjoittajilla, on mahdollisuus haastaa äitiyden normeja ja laajentaa ja muokata äitiyttä oman näköiseksi. Feministisen tutkimuksen haasteena on vastata hallitsevan intensiivisen äitiyden diskurssiin tuomalla esiin epävarmuus, uupumus ja negatiiviset tunteet äitiyteen kuuluvana asiana eikä merkinä epäonnistumisesta (Sevón, 2011, s. 77). Ehkä lapsen puuttuminen Tulvan kirjoituksista on yksi tapa yrittää rikkoa äitiyteen

liittyviä odotuksia ja erityisesti intensiiviseen äitiyteen kohdistuvia paineita. Mielestäni äitiyteen liitettyjä arvoja ja asenteita ei kuitenkaan haastettu teksteissä kovinkaan voimakkaasti. Uskon sen johtuvan osittain vallitsevasta yksilön valintoja kunnioittavasta diskurssista, jonka mukaan yhtä oikeanlaista äitiyttä ei ole vaan vanhemmuuden ratkaisuja oikeutetaan henkilökohtaisella reflektoinnilla ja harkinnalla. Tämä näkyi mielestäni myös tavassa kirjoittaa päihde- ja vankiäideistä sallivasti ja ymmärtävästi. Vanhemmuutta myös käsiteltiin melko suppeasti pienten lasten vanhempien näkökulmasta eikä vanhemmuuden vaatimusten tai tehtävien muutosta lasten kasvaessa pohdittu. Myös perhe käsitteen kyseenalaistaminen ja laajentuminen jäi vanhemmuuskirjoituksissa vähäiseksi, mikä yllätti minut. Vaikkei tutkimukseni kohdistunutkaan perheeseen, se liittyy läheisesti vanhemmuuteen. Kirjoituksissa ei juurikaan esitetty vaihtoehtoja kahden tai yhden vanhemman perheille ja yleisimmin perheillä viitattiin teksteissä heteroperheeseen, jollei teksti suoraan käsitellyt sateenkaariperheitä. Kirjoitusten perheet olivat myös aina lapsiperheitä. Lapsi on tutkimukseni aineistossa edellytys sekä vanhemmuudelle ja perheelle, mutta kirjoituksista tämä päähenkilö puuttui.

6.3 Tutkimuksen arviointia

Diskurssianalyttinen tutkimus on lisääntynyt viime vuosikymmeninä huimasti eri tieteen aloilla ja erilaisista lähtökohdista. Se kertoo diskurssianalyttisen lähestymistavan monikäyttöisyydestä, mutta myös joustavuudesta ja hajanaisuudesta. Sen vuoksi sitä on myös kritisoitu menetelmäksi, ”jossa kaikki käy”.

Diskurssianalyysillä ei tavoitella yleistettävää faktatietoa, sillä sosiaalisen konstruktionistisen näkemyksen puitteissa tosiasiat nähdään sosiaalisesti ja kielellisesti tuotettuina (Juhila & Suoninen, 1999, s. 234). Siitä huolimatta tutkijan täytyy pystyä perustelemaan ja oikeuttamaan tulkintansa. Tulkinnat ovat aina kontekstuaalisia ja väliaikaisia ja avoinna uudelleentulkinnolle. Analyysin pätevyyttä ja luotettavuutta voidaan arvioida mm. sen läpinäkyvyyden, järjestelmällisyyden, toistuvuuden, johdonmukaisuuden ja uskottavuuden perusteella. (Wood & Kroger, 2000, s. 163-178.)

Myös Antaki, Billig, Edwards ja Potter (2003, s. 1-2) muistuttavat diskurssianalyysin haasteista. He toteavat, että diskurssianalyysin kentän laajuudesta ja aineistolähtöisyydestä huolimatta, analyysiin liittyy tiettyjä oletuksia. Antaki ym. (2003) listaavat virheitä, joita analyysissä usein ilmenee. Tavallisimpia virheitä on

riittämätön analyysi. Tämä voi johtua siitä, että tutkija analysoimisen sijaan tekee yhteenvetoa tutkittavasta aineistosta, listaa diskursiivisia resursseja tai että hänen oma näkemyksensä ohjaa analyysia. Myös lainausten runsas tai irrallinen käyttö voivat olla merkki liian vähäisestä tekstin analyysistä. Antakin ym. mukaan kehäpäätelmät ja tulosten yleistäminen ovat myös yleisiä virheitä varsinkin aloittelevilla tutkijoilla. (Mts. 1-12.)

Aloittaessani tutkimusta jouduin asemoimaan itseni diskurssianalyttiselle kentälle ja työn edetessä olen yrittänyt pysyä valitsemallani linjalla. Lähtöoletuksistani johtuen olen pyrkinyt analyysissani aineistolähtöisyyteen ja tuomaan ajatuskulkuni esiin mahdollisimman selkeästi ja avoimesti. Yritin välttää liian pitkälle meneviä tulkintoja ja pitäytyä tiukasti tekstissä, mutta rajanveto perustellun analyysin ja kulttuurillisen tulkinnallisuuden välillä ei aina ollut selvä. Tavoitteenani ei myöskään ollut nostaa esiin vallitsevia valtarakenteita, mutta en voinut välttyä niiden huomioimiselta, sillä ne esiintyivät sisällöllisesti tutkimissani teksteissä. Pyrin tuomaan esiin erilaisia diskursiivisia ja retorisia resursseja, joita kirjoituksissa käytettiin, silloin kun ne selvästi tuntuivat palvelevan tekstissä jotain tunnistettavaa tarkoitusta ja kielellistä toimintaa. Analyysin järjestelmällisyys ja johdonmukaisuus oli mielestäni myös haastavaa, sillä huomasin usein lähteväni seuraamaan yksittäisiä mielenkiintoisia ajatuksia ja jouduin muistuttamaan itseäni, mitä olin alun perin tekemässä. Toisaalta diskurssianalyysi menetelmänä antaa mahdollisuuden kehämäiseen työskentelyyn, jossa ollaan jatkuvassa vuoropuhelussa aineiston, oman analyysin ja taustateorian kanssa. Lopullisesta analyysistä muodostui jonkinlainen hybridi näistä kolmesta osatekijästä.

Lehtikirjoitukset ovat ns. luonnollista aineistoa, joka on syntynyt tutkijasta riippumatta ja ilman tutkijan vaikutusta (esim. Juhila & Suoninen 1999, s. 236). Mediatekstit toimivat tiedon välittäjinä ja toimituksella on iso merkitys siinä, millaista tietoa lehti jakaa ja miten se toteutetaan. Siksi voidaankin kysyä, mitä aineistoni voi aidosti kertoa vanhemmuudesta. Diskurssianalyysissa tekstin välittyneisyys ei kuitenkaan muodostu ongelmaksi, sillä tarkoitus ei ole selvittää kirjoittajien tai haastateltavien ”oikeita” näkemyksiä vanhemmuudesta, vaan tutkia kuinka vanhemmuudesta kirjoitetaan yleisesti.

Tutkijana en ole vaikuttanut millään tavoin aineiston sisältöön, mutta valikoimalla analysoitavat kirjoitukset ja otteet olen ollut vaikuttamassa siihen, millaiseksi aineisto ja

tutkimus ovat muodostuneet. Samoin tutkimusta ovat ohjanneet omat lähtökohtani. Kahden lapsen feministisenä äitinä peilaan kirjoituksia vanhemmuudesta auttamatta omiin kokemuksiini ja näkemyksiini. Vielä enemmän kuitenkin uskon lukutapaani ja analyysini vaikuttaneen työkokemukseni lastenpsykiatrian alalla, jossa päivittäin kohtaan vanhempia ja tuen heitä vuorovaikutuksessa lastensa kanssa. Lastenpsykiatrasta vanhemmuusdiskurssia ohjaa asiantuntijuus ja ammatillisuus sekä hyvin vahvasti lapsen edun diskurssi. Myös minut alan ammattilaisena on marinoitu lapsen ja vanhemman suhteen psykodynaamista luonnetta korostavassa keskustelussa. Siksi Tulvan kirjoitusten lukeminen herätti minussa tutkimuksen alussa mielenkiinnon lisäksi ajoittain ärtymystä, sillä huomasin ammatillisen näkemykseni olevan ristiriidassa joidenkin feminististen ajatusten kanssa. Analyysin edetessä huomasin pystyväni ainakin jossain määrin tarkastelemaan vanhemmuutta neutraalimmin ja avoimemmin ja keskittymään aineistosta nouseviin merkityksiin. Vuoren (2001, s. 367) mukaan asiantuntijoiden psykososiaalisessa diskurssissa lasten hoito ja kasvatusta muuttuvat yksiulotteisiksi kysymyksiksi oikeasta ja väärästä. Diskurssien moniäänistyessä myös asiantuntija ja ammattilainen joutuu pohtimaan oman toimintansa ja yhteiskunnallisen sijoittumisensa vaikutuksia (mts. 364-368). Tutkimusta tehdessäni tasapainoilin siis äidin, ammattilaisen, feministin ja tutkijan positioissa kaikkien asemien vaikuttaessa omalla tavallaan suhteeseeni tekstiin ja analyysiin.

Tulva toimii yhtenä keskusteluareenana suomalaisille feministisille naisille. Tarkastelemissani lehtiartikkeleissa sekä äitiys että isyys rakentuivat vahvasti sukupuolittuneina asemina ja kirjoitukset ajoivat tavalla tai toisella naisten ja miesten välistä tasa-arvoa. Ne olivat myös kannanottoja julkisuudessa käytyihin keskusteluihin. Jallinojan (2006, s.48) mukaan media tarjoaa ihmisille tavan kokoontua yhteen, mutta kokoontuminen tapahtuu pitemmän ajan kuluessa kuin kasvokkain tapahtuvassa tapaamisessa. Vaikka lehtikirjoituksista puuttuu suora vuorovaikutus ja keskustelijoiden vuorottelu, ne rakentuvat kuitenkin aiempien kirjoitusten ja keskustelujen varaan ja ottavat niihin osaa. Aineistoni julkaisuajankohta sijoittuu osin samaan aikaan kuin familismin nousu ja familistinen käänne. Tämä tulee mielestäni esille myös Tulvan kirjoituksissa, mutta usein vastapoolina. Analysoimissani teksteissä ihmeteltiin kotiäitiyden lisääntymistä ja naisten heittäytymistä ”äitiuralle”. Jallinojan (2006, s. 273) mukaan ideologisella tasolla individualistinen ja familistinen painotus vaihtelevat yhteiskunnassa sykleittäin, mutta arjen tasolla ne sekoittuvat ja elävät yhdessä. Monet

analysoimistani kirjoituksista rakentuivat mielestäni juuri tämän yksilöllisten tavoitteiden, toiveiden ja ratkaisujen sekä perheen, ja erityisesti lapsen, edun ristiriitaisuuden varaan.

Juhila ja Suoninen (1999, s. 244) toteavat, että diskurssianalyysi on painotukseltaan usein perustutkimuksellista ja sen tavoitteena on eritellä kielellisiä tekoja, joilla ihmiset tuottavat jaettua todellisuutta. Tutkimuksen tavoitteena ei välttämättä ole tiedon sovellettavuus tai jonkin ongelman ratkaiseminen. Minunkaan tutkielman tavoitteena ei ole ollut tuoda esiin esimerkiksi vanhemmuuden epäkohtia, jotta niihin voitaisiin puuttua. Päinvastoin, aineistooni ja tutkimustietoon perehtyminen muistuttivat minua vanhemmuuden tilanteisesta ja ajallisesta määriteltävyydestä. Jo tarkastelemanani ajankohtana 2002-2013 vanhemmuuden lailliset käytännöt ja määritelmät ovat muuttuneet ja ne tulevat muuttumaan myös jatkossa. Vanhemmuuskirjoitusten peilaaminen näitä yhteiskunnallisia muutoksia vastaan olisi voinut olla hedelmällistä, mutta uskon oman aineistoni olleen siihen liian suppea ja yksipuolinen. Laajempaa käsitystä feministiseen vanhemmuuskeskusteluun voisi jatkossa tuoda myös muuhun feministiseen kirjoittamiseen, kuten Sukupuolentutkimus-Genusforskning –lehteen (entinen Naistutkimus-Kvinnoforskning) perehtyminen. Toisaalta uskon, että vanhemmuus ja perhe instituutioina ovat niin syvälle juurtuneita ja vankkoja, ettei kymmenessä vuodessa juridisella tasolla tapahtuneet muutokset ole vielä laajemmin vaikuttaneet käsityksiimme vanhemmuudesta. Vanhemmuuden merkityksiä ja niiden muutoksia olisi mielestäni tärkeä tutkia jatkossakin, jotta vanhemmuuden erilaiset normit ja ihanteet tulevat näkyviksi ja mahdollisiksi kyseenalaistaa.

Lähdeluettelo

Aalto, I. (2012). *Isyyden aika. Historia, sukupuoli ja valta 1990-luvun isyykeskusteluissa*. Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimuskeskus.

Antaki, C., Billig, M., Edwards, D., & Potter, J. (2003). Discourse analysis means doing analysis: A critique of six analytic shortcomings. *Discourse Analysis Online*, 1, 1-12.

Haettu osoitteesta:

<https://dspace.lboro.ac.uk/dspace-jspui/bitstream/2134/633/3/DAOL+Discourse+Analysis+Means+Doing+Analysis.pdf>

Anttonen, A. (2003). Lastenhoidon kaksi maailmaa. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin, *Perhe murroksessa* (s. 159-185). Helsinki: Gaudeamus.

Berg, K. (2008). *Äitiys kulttuurisina odotuksina*. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 48/2008. Helsinki: Väestöliitto.

Billig, M. (1996). *Arguing and thinking: A rhetorical approach to social psychology* (2. uudistettu painos). Cambridge: Cambridge University Press.

Billig, M. (2009). Discursive psychology, rhetoric and the issue of agency. *Semen*, 27.

Haettu osoitteesta: <http://semen.revues.org/8930>.

Burr, V. (2003). *Social constructionism* (2. painos). London: Routledge.

Butler, J. (1993). *Bodies that matter. On the discursive limits of "sex"*. New York: Routledge.

Böök, M. L. (2001). *Vanhemmuus ja vanhemmuuden diskurssit työttömyystilanteessa* (Jyväskylä studies in education, psychology and social research 182). Jyväskylän yliopisto, kasvatustieteiden laitos.

Böök, M. L., & Perälä-Littunen, S. (2008). "Children need their parents more than a pizza in the fridge!": Parental responsibility in a Finnish newspaper. *Childhood*, 15, 74-88.

Choi, P., Henshaw, C., Baker, S., & Tree, J. (2005). Supermum, superwife, supereverything: performing femininity in the transition to motherhood. *Journal of Reproductive and Infant psychology*, 23, 167-180.

Davies, B., & Harré, R. (2001). Positioning: The discursive production of selves. Teoksessa M. Wetherell, S. Taylor & S.J. Yates (toim.), *Discourse theory and practice. A reader* (s. 261-271). London: Sage.

Edley, N. (2001). Analysing masculinity: Interpretative repertoires, ideological dilemmas and subject positions. Teoksessa M. Wetherell, S. Taylor & S.J. Yates (toim.), *Discourse as data. A guide for analysis* (s. 189-228). London: Sage.

Edwards, D., & Potter, J. (1992). *Discursive psychology*. London: Sage.

Elvin-Nowak, Y., & Thomsson, H. (2001). Motherhood as idea and practise. A discursive understanding of employed mothers in Sweden. *Gender & Society*, 15, 407-428.

Fairclough, N. (1997). *Miten media puhuu*. (2. painos). Tampere: Vastapaino.

Forsberg, H. (2003). Kriittistä näkökulmaa jäljittämässä. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.), *Perhe murroksessa* (s. 7-15). Helsinki: Gaudeamus.

Hays, S. (1996). *The cultural contradictions of motherhood*. New Haven: Yale University Press.

Horton-Salway, M. (2001). The construction of M.E.: The discursive action model. Teoksessa M. Wetherell, S. Taylor & S.J. Yates (toim.), *Discourse as data. A guide for analysis* (s. 147-188). London: Sage.

Huttunen, J. (2001). *Isänä olemisen uudet suunnat*. Juva: PS-kustannus.

Jallinoja, R. (2006). *Perheen vastaisku. Familistista käännettä jäljittämässä*. Helsinki: Gaudeamus.

Jokinen, A. (1999). Diskurssinanalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen, *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 37-53). Tampere: Vastapaino.

Jokinen, A. (1999). Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen, *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 126-159). Tampere: Vastapaino.

Jokinen, A., & Juhila, K. (1999). Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen, *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 54-97). Tampere: Vastapaino.

Jokinen, A., Juhila, K., & Suoninen, E. (1999). *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, A., Juhila, K., & Suoninen, E. (2012). *Kategoriat, kulttuuri & moraali*. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, A., Juhila, K., & Suoninen, E. (2012). Kategoria-analyysin juuret. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen, *Kategoriat, kulttuuri & moraali* (s. 17-43). Tampere: Vastapaino.

Jokinen, E. (1996). *Väsinyt äiti. Äitiyden omaelämäkerrallisia esityksiä*. Helsinki: Gaudeamus.

Jokinen, E. (2005). *Aikuisten arki*. Helsinki: Gaudeamus.

Juhila, K. (1999). Kulttuurien jatkuvasti rakentuvat kehät. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen, *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 160-198). Tampere: Vastapaino.

Juhila, K. (1999). Tutkijan positiot. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen, *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 201-232). Tampere: Vastapaino.

Juhila, K., & Suoninen, E. (1999). Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen, *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 233-252). Tampere: Vastapaino.

Juhila, K. (2012). Ongelmat, niiden selittäminen ja kategoriat. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen, *Kategoriat, kulttuuri & moraali* (s. 131-173). Tampere: Vastapaino.

Juhila, K. (2012). Poikkeavan kategorian jäsenyyden tuottaminen ja vastustaminen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen, *Kategoriat, kulttuuri & morali* (s. 175-225). Tampere: Vastapaino.

Kelhä, M. (2009). *Vääräkäisiä äitejä? Ikä ja äitiyden yhteiskunnalliset ehdot*. (Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 223). Helsingin yliopisto, kasvatustieteen laitos.

Kendall, S. (2007). Father as breadwinner, mother as worker: Gendered positions in feminist and traditional discourses of work and family. Teoksessa C. Gordon, S. Kendall & D. Tannen (toim.), *Family talk: Discourse and Identity in four American families* (s. 123-164). Oxford: Oxford University Press.

Kuronen, M. (2003). Eronnut perhe? Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.), *Perhe murroksessa* (s. 103-120). Helsinki: Gaudeamus.

Lupton, D., & Barclay, L. (1997). *Constructing fatherhood. Discourses and experiences*. London: Sage.

Morgan, D.H.J. (1999). Risk and family practices: Accounting for change and fluidity in family life. Teoksessa E. B. Silva & C. Smart (toim.), *The new family?* (s. 13-30). London: Sage.

Moring, A. (2013). *Oudot perheet. Normeja ja ihanteita 2000-luvun Suomessa*. Helsingin yliopisto, filosofian, historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos.

Nentwich, J.C. (2008). New fathers and mothers as gender troublemakers? Exploring discursive constructions of heterosexual parenthood and their subversive potential. *Feminism & Psychology*, 18, 207-230.

Nikander, P. (2002). *Age in action. Membership work and stage of life categories in talk*. Helsinki: Suomalaisen tiedeakatemian toimituksia.

Nätkin, R. (1997). *Kamppailu suomalaisesta äitiydestä*. Tampere: Gaudeamus.

Nätkin, R. (2003). Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.), *Perhe murroksessa* (s. 16-38). Helsinki: Gaudeamus.

Perälä-Littunen, S. (2007). Gender equality or primacy of the mother? Ambivalent descriptions of good parents. *Journal of Marriage and Family*, 69, 341-351.

Potter, J. (1996). *Representing reality. Discourse, rhetoric and social construction*. London: Sage Publications.

Potter, J., & Wetherell, M. (1987). *Discourse and social psychology: Beyond attitudes and behaviour*. London: Sage.

Rantalaiho, M. (2003). Pohjoismaisen isyyspolitiikan isäkuva. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.), *Perhe murroksessa* (s. 202-229). Helsinki: Gaudeamus.

Repo, K. (2003). Perheen sisäisen rahatalouden jännitteitä. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.), *Perhe murroksessa* (s. 64-85). Helsinki: Gaudeamus.

Reynolds, J., Wetherell, M., & Taylor, S. (2007). Choice and chance: negotiating agency in narratives of singleness. *The Sociological Review*, 55, 331-351.

Sevón, E. (2005). Timing motherhood: Experiencing and narrating the choice to become a mother. *Feminism & Psychology*, 15, 461-482.

Sevón, E., & Notko, M. (2008). Perhesuhteiden omalakisuus. Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.), *Perhesuhteet puntarissa* (13-26). Helsinki: Palmeenia.

Sevón, E. (2011). "My life has changed, but his life hasn't: Making sense of the gendering of parenthood during the transition to motherhood. *Feminism & Psychology*, 22, 60-80.

Sheriff, M., & Weatherall, A. (2009). A feminist discourse analysis of popular-press accounts of postmaternity. *Feminism & Psychology*, 19, 89-108.

Silva, E. B., & Smart, C. (1999). The "new" practices and politics of family life. Teoksessa E. B. Silva & C. Smart (toim.), *The new family?* (s. 1-12). London: Sage.

Smart, C. (1999). The "new" parenthood: fathers and mothers after divorce. Teoksessa E. B. Silva & C. Smart (toim.), *The new family?* (s. 100-114). London: Sage.

Sunderland, J. (2000). Baby entertainer, bumbling assistant and line manager: discourses of fatherhood in parentcraft texts. *Discourse and Society*, 11, 249-274.

Suoninen, E. (1993). Mistä on perheenäidit tehty? Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen, *Diskurssianalyysin aakkoset* (s. 111-150). Tampere: Vastapaino.

Suoninen, E. (2012). Identiteetin rakentuminen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen, *Kategoriat, kulttuuri & moraali* (s. 89-130). Tampere: Vastapaino.

Valkonen, L. (2006). *Millainen on hyvä äiti tai isä? Viides- ja kuudesluokkalaisten lasten vanhemmuuskäsitykset* (Jyväskylä studies in education, psychology and social research 286). Jyväskylän yliopisto, kasvatustieteiden laitos.

Valtonen, S. (1998). Hyvä, paha media. Diskurssianalyysi kriittisen mediatutkimuksen menetelmänä. Teoksessa A. Kantola, I. Moring & E. Väliverronen (toim.), *Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan* (s. 93-121). Tampere: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.

Vuori, J. (2001). *Äidit, isät ja ammattilaiset. Sukupuoli, toisto ja muunnelmät asiantuntijoiden kirjoituksissa*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Vuori, J. (2003). Äitiyden ainekset. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.), *Perhe murroksessa* (s. 39-63). Helsinki: Gaudeamus.

Vuori, J. (2009). Men's choices and masculine duties. Fathers in expert discussions. *Men and Masculinities*, 12, 45-72.

Väliverronen, E. (1998). Mediatekstistä tulkintaan. Teoksessa A. Kantola, I. Moring & E. Väliverronen (toim.), *Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan* (s. 13-39). Tampere: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.

Widding, U. (2015). Parenting ideals and (un-)troubled parent positions. *Pedagogy, Culture & Society*, 23, 45-64.

Wood, L. A., & Kroger, R. O. (2000). *Doing discourse analysis. Methods for studying action in talk and text*. Thousand Oaks: Sage.

Liitteet

LIITE 1 Lehtiaineiston numerot ja otsikot

Tulva 1-2/2002: Sulattamo: Naiset, miehet ja kotityöt s. 20.

Tulva 4/2002: Tarkoitus ei ollut tappaa s. 8-14.

Tulva 3/2003: Äidit yhtiövaltaa vastaan s. 9.

Tulva 2/2004: Pääsihteeriltä.

Tulva 1/2005: Köyhyyteen houkutellut s. 13, Pääsihteeriltä.

Tulva 3/2005: Vaadimme parempaa!: ”Äitiydestä irrallinen isyyskeskustelu on kuollut!” s. 15-16.

Tulva 4/2005: Ideologinen vartti.

Tulva 1/2006: Kotoa turvaan s. 22-24, Kodin kutsu s. 26-27.

Tulva 3/2006: Äiti kertoo nyt: ”Pekan äiti ei mene töihin” s. 11, ”Naisten velvollisuudet ovat miesten sankaritekoja” s. 12, ”Tuntuu, että lapset eivät synny pariskunnille” s. 13.

Tulva 1/2007: Ideologinen vartti: Perheen paras.

Tulva 4/2007: Jaot uusiksi s. 7.

Tulva 1/2009: Kiistakapula: ”Hoidan itse” s. 28, ”Töihin seitsemän kuukauden jälkeen” s. 29.

Tulva 2/2009: Synnytyskoneita vai vahvoja naisia? s. 10-13, Pääsihteeriltä: Suomessa tulisi ottaa käyttöön Islannin mallin mukainen hoitovapaa.

Tulva 3/2009: Lapsettomien isien maa s. 10-13.

Tulva 4/2009: Miten tehdään lapsia? S. 10-13.

Tulva 1/2010: Kun elämä on rahojen laskemista s. 6.

Tulva 3/2010: Ei lapsille s. 14-18, Ideologinen vartti: Avioliittoinstituutio halventaa rakkautta ja luo epätasa-arvoa yhteiskuntaan.

Tulva 1/2011: Vasta ero jakoi vanhemmuuden s. 14-17, Äitien tukena s. 24-25.

Tulva 2/2011: Entistä enemmän yksin s. 26, Ideologinen vartti: Äidin töissä käymisen edut paremmin esiin.

Tulva 3/2011: Panitko lapsesi äitiä vai oliko äiti muiden kanssa? s. 10-15, Naisyrittäjät puristuksessa s. 20-23.

Tulva 2/2013: Kotiäiti työkkärissä s. 30.

Tulva 3/2012: Äitejä ilman etuliitettä s. 28-31.

Tulva 4/2013: Kiistakapula: Isät kotiin ja äidit töihin s. 28-29, RIP lasten tasa-arvo s. 31.